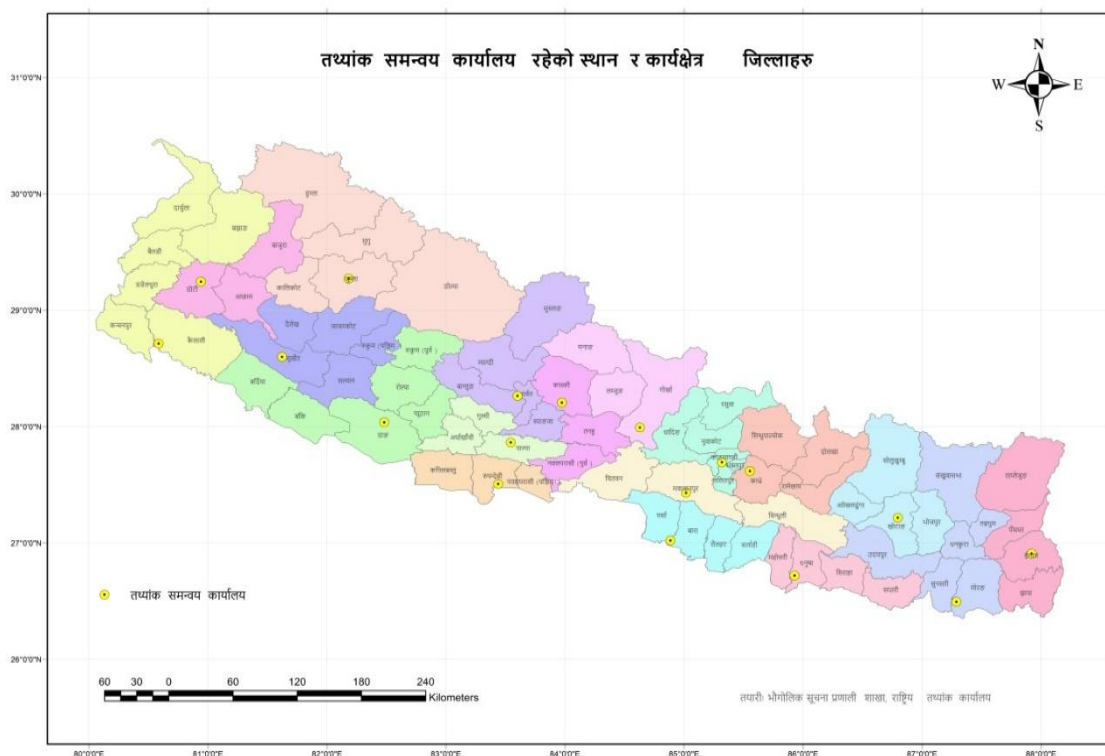

वर्ष : ४९

पूर्णाङ्क : १३१

अङ्क : २

त्रैमासिक तथ्याङ्क गतिविधि

आ.व. २०८२/८३ चौथो त्रैमासिक
(वैशाख – असार २०८३)

Quarterly Statistical Bulletin

नेपाल सरकार

प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय

राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

थापाथली, काठमाडौं

वर्ष : ४९
Year: 49

पूर्णङ्क : १३१
Volume: 131

अङ्क : २
Number: 2

त्रैमासिक तथ्याङ्क गतिविधि

Quarterly Statistical Bulletin

F.Y. 2082/83

चौथो त्रैमासिक (वैशाख – असार २०८३)

प्रकाशक

नेपाल सरकार

प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय

राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

थापाथली, काठमाडौं

फोन: ९७७-१-५३६५३२३/०१-५३२९४०६

ईमेल: info@nsonepal.gov.np

वेबसाइट: www.nsonepal.gov.np

सम्पादक मण्डल

केशवराज सुवेदी, सहसचिव	: अध्यक्ष
पूर्णबहादुर घर्ती मगर, निर्देशक	: सदस्य
ज्योती के.सी., निर्देशक	: सदस्य
शारदा शर्मा, तथ्याङ्क अधिकृत	: सदस्य
सरोज श्रेष्ठ, तथ्याङ्क अधिकृत	: सदस्य-सचिव

यस गतिविधिमा प्रकाशित लेखमा व्यक्त धारणा लेखकका स्वतन्त्र तथा निजी हुन्। यस प्रति सम्पादक मण्डल तथा प्रकाशक जवाफदेही हुने छैन। प्रकाशित लेखबारे कुनै प्रतिक्रिया वा जिज्ञासा छ भने यस कार्यालयको प्रशासनिक तथ्याङ्क व्यवस्थापन शाखामा पठाउन सकिनेछ। प्राप्त प्रतिक्रियाको सम्बन्धमा सम्बन्धित लेखकलाई जानकारी दिई सम्भव भएसम्म त्यसको जवाफ भावी अङ्कमा प्रकाशन गरिनेछ।

-सम्पादक मण्डल

सम्पादकीय

राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालयको नियमित प्रकाशनमध्ये आ.व. २०८२/८३ को चौथो त्रैमासिक तथ्याङ्क गतिविधि पूर्णाङ्क १३१ यहाँहरू समक्ष प्रस्तुत गरिएको छ। यस कार्यालय अन्तर्गतका विभिन्न शाखाहरूबाट सम्पादित क्रियाकलापहरूको विवरण, यस कार्यालयको सामान्य जानकारी तथा अन्य विभिन्न विषयगत तथ्याङ्कसम्बन्धी लेखरचना संगालो भएको त्रैमासिक तथ्याङ्क गतिविधि राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालयले वि.स. २०३६/३७ सालदेखि चौमासिक रूपमा प्रकाशन गर्न थालेको हो। आ.व. २०७९/८०, वर्ष ४५ पूर्णाङ्क १२३ अङ्क १ देखि यो त्रैमासिक रूपमा प्रकाशित हुँदै आएको छ। यस बुलेटिनले नेपालको आर्थिक, सामाजिक र वातावरणीय तथ्याङ्क सम्बन्धी कार्यक्रमहरू नियमित रूपमा सार्वजनिक गर्दै आएको छ। यस अंकमा कार्यालयको आ.व. २०८२/८३ को बजेट तथा प्रगति, तथ्याङ्क सङ्कलन, नमुना छनोट, विश्लेषण तथा सम्परीक्षण सम्बन्धी कार्यविधि, २०८३, विषयगत लेखहरू र विभिन्न शाखाहरूबाट सम्पादित त्रैमासिक क्रियाकलापहरूको विवरण समावेश गरिएको छ।

अन्त्यमा, शाखागत प्रगति विवरण तथा अन्य सूचना उपलब्ध गराउनु हुने सबै निर्देशक, उपसचिव, अधिकृत तथा अन्य कर्मचारीहरूप्रति हार्दिक आभार प्रकट गर्दछौं। विषयगत लेख उपलब्ध गराउनुहुने व्यक्तित्वहरूलाई विशेष धन्यवाद छ। यस अङ्कको मस्यौदा तयार गर्ने तथ्याङ्क अधिकृत सरोज श्रेष्ठ, सहयोग गर्ने तथ्याङ्क अधिकृत शारदा शर्मा, तथ्याङ्क सहायक गंगा बहादुर घर्ती मगर, तथा मार्गदर्शन प्रदान गर्नुहुने निर्देशक पूर्ण बहादुर घर्ती मगर प्रति धन्यवाद व्यक्त गर्दछौं। तथ्याङ्क गतिविधिका आगामी प्रकाशनहरूको सुधार तथा परिमार्जनको लागि पाठक वर्गबाट सदा झैँ निरन्तर सुझाव एवम् सदभाव प्राप्त हुने अपेक्षा गर्दछौं।

सम्पादक मण्डल

भदौ, २०८३

विषयसूची

_Toc239933566

खण्ड -१	१
आ.व. २०८२/८३ को बजेट तथा खर्च र मुख्य कार्यहरु	१
१. आ.व. २०८२/८३ को बजेट तथा खर्च	१
२. भौतिक तथा वित्तीय प्रगतिको विश्लेषणात्मक समीक्षा	२
३. आर्थिक वर्ष २०८२/८३ चौथो त्रैमासिक भएका मुख्य कार्यहरु	२
खण्ड-२	१
तथ्याङ्क सङ्कलन, नमुना छनोट, विश्लेषण तथा सम्परीक्षण सम्बन्धी कार्यविधि, २०८३	३
खण्ड-३	१६
शाखाबाट सम्पादन भएका कार्यहरु	१६
३.१ व्यापार तथ्याङ्क शाखा	१६
३.२ कृषि तथा पशुपंक्षी गणना शाखा	१९
३.३ प्रतिष्ठान गणना तथा सर्वेक्षण शाखा	२०
३.४ तालिम शाखा	२१
३.५ कृषि तथा वन तथ्याङ्क शाखा	२२
३.६ घरपरिवार सर्वेक्षण शाखा	२३
३.७ सामाजिक तथा लैंगिक तथ्याङ्क शाखा	२४
३.८ व्यवस्थापन सूचना प्रणाली, सूचना प्रविधि तथा लगत प्रशोधन शाखा	२५
३.९ भौगोलिक सूचना प्रणाली (GIS) शाखा	२७
३.१० राष्ट्रिय लेखा शाखा	२८
३.११ मूल्य तथ्याङ्क शाखा	४५
खण्ड-४	५०
तथ्याङ्कीय लेख तथा विश्लेषण	५०
4.1 Statistical Methods for Electoral Analysis	५०
४.२ राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय: ऐतिहासिक रूपान्तरण, जिम्मेवारी र आगामी कार्यदिशा	५९
खण्ड - ५	६५
५.१ वैदेशिक भ्रमणको विवरण	६५

चित्र सूची

चित्र १: निकायगत भौतिक तथा वित्तीय प्रगतिको तुलनात्मक अवस्था (%).....	२
चित्र २: कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको वार्षिक वृद्धिदर (आधारभूत मूल्यमा).....	२९
चित्र ३: कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको वार्षिक वृद्धिदर (उपभोक्ताको मूल्यमा).....	२९
चित्र ४: कृषि तथा गैरकृषि क्षेत्रको कुल मूल्य अभिवृद्धिदर.....	३०
चित्र ५: प्राथमिक, द्वितीय, तथा सेवा क्षेत्रको कुल मूल्य अभिवृद्धि वृद्धिदर.....	३१
चित्र ६: बृहत् आर्थिक क्षेत्र अनुसार कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा योगदान.....	३१
चित्र ७: औद्योगिक वर्गिकरणअनुसारको वृद्धिदर तथा GDP मा योगदान, आर्थिक वर्ष २०८२/८३	३३
चित्र ८: अर्थतन्त्रको आकार (रु. खर्बमा), २०८२/८३	४०
चित्र ९: प्रादेशिक कुल गार्हस्थ्य उत्पादन वृद्धिदर (प्रतिशतमा).....	४१
चित्र १०: प्रतिव्यक्ति कुल गार्हस्थ्य उत्पादन (अमेरिकी डलरमा).....	४५

तालिका सूची

तालिका १: बजेट तथा खर्चको विवरण.....	१
तालिका २: तथ्याङ्क खरिदकर्ताको विवरण.....	२६
तालिका ३: बिक्री भएका माईक्रोडाटाको विवरण.....	२६
तालिका ४: विदेश भ्रमणको विवरण, आ.व. २०८२/८३	६५

खण्ड - १

आ.व. २०८२/८३ को बजेट तथा खर्च र मुख्य कार्यहरु

१. आ.व. २०८२/८३ को बजेट तथा खर्च

आ.व. २०८२/८३ मा राष्ट्रिय आर्थिक गणना कार्यक्रम, राष्ट्रिय लेखा अनुमानको आधार वर्ष परिवर्तनका लागि आवश्यक सर्वेक्षण र नियमित कार्यक्रम सञ्चालनका लागि चालुतर्फ रू. ९३ करोड ६९ लाख र पुँजीगत तर्फ रू. ४ करोड ६९ लाख गरी जम्मा रू. ९८ करोड ३८ लाख बजेट विनियोजन भएको थियो।

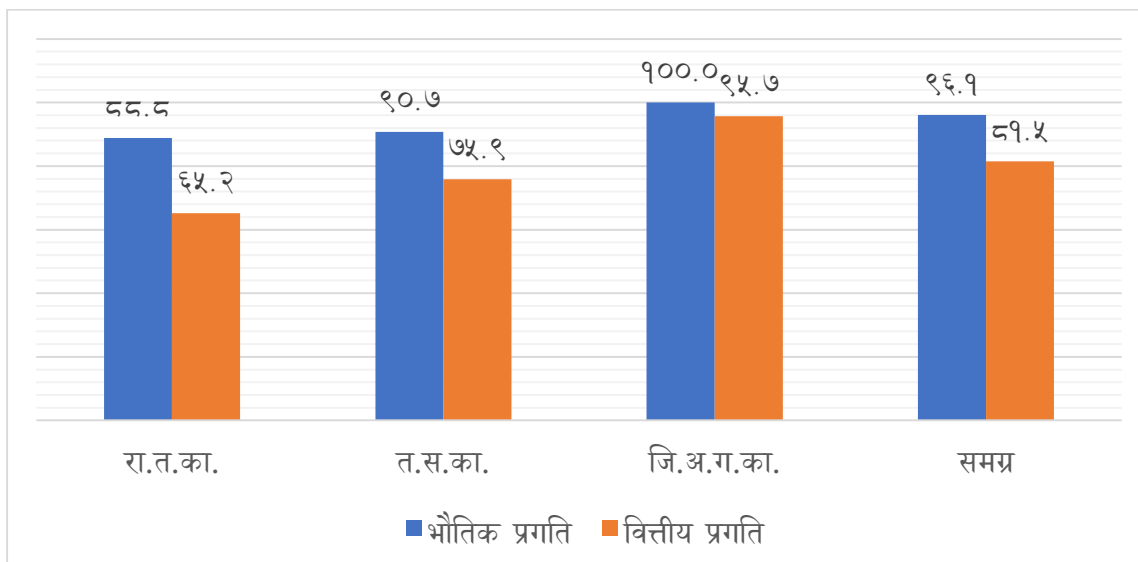
नेपाल सरकार (मन्त्रिपरिषद्) को मिति २०८२/०८/१५ को निर्णयबाट “राष्ट्रिय आर्थिक गणना सञ्चालन सम्बन्धी प्रशासनिक तथा आर्थिक मापदण्ड, २०८२” स्वीकृत भएपश्चात् अर्थ मन्त्रालयबाट राष्ट्रिय आर्थिक गणना सञ्चालनका लागि आवश्यक थप बजेट व्यवस्थापनका साथै राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालयमा एकमुष्ट विनियोजित बजेट रकमान्तर गरी नयाँ स्थापित ८४ वटा जिल्ला आर्थिक गणना कार्यालयहरु (झापा १, मोरङ १, काठमाडौँ ४ र रूपन्देही १) मा बाँडफाँट गरिएको थियो। राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय तथा तथ्याङ्क समन्वय कार्यालयका कर्मचारीहरु; नयाँ स्थापित जिल्ला आर्थिक गणना कार्यालयहरुमा खटिनुपरेकाले कार्यबोझका कारण केही कार्यक्रम सञ्चालन हुन नसकी रू. ३ करोड ४२ लाख ८० हजार बजेट समर्पण गरिएको थियो (तालिका १)।

तालिका १: बजेट तथा खर्चको विवरण

(रकम रू. हजारमा)					
बजेट उपशीर्षक/निकाय		सुरु बजेट (रू.)	खुद बजेट (रू.)	खर्च (रू.)	खर्च %
३०१०८०११ राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय	चालु	६,१७,३००	३,५७,८५३	२,३७,४०४	६६.३४
	पुँजीगत	३३,७००	१७,८४०	११,३१४	६३.४२
	जम्मा	६,५१,०००	३,७५,६९३	२,४८,७१८	६६.२०
३०१०८०१२ तथ्याङ्क समन्वय कार्यालयहरु तथा जिल्ला आर्थिक गणना कार्यालयहरु	चालु	३,१९,६००	८,७८,३६४	७,७६,५५५	८८.४१
	पुँजीगत	१३,२००	३०,४४०	२७,६७३	९०.९१
	जम्मा	३,३२,८००	९,०८,८०४	८,०४,२२८	८८.४९
कुल	चालु	९,३६,९००	१२,३६,२१७	१०,१३,९५९	८२.०२
	पुँजीगत	४६,९००	४८,२८०	३८,९८७	८०.७५
	जम्मा	९,८३,८००	१२,८४,४९७	१०,५२,९४६	८१.९७

२. भौतिक तथा वित्तीय प्रगतिको विश्लेषणात्मक समीक्षा

आर्थिक वर्ष २०८२/८३ मा राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय र मातहतका निकायहरूको समग्र भौतिक प्रगति ९६.१ प्रतिशत र वित्तीय प्रगति ८१.५ प्रतिशत हासिल भएको छ (चित्र १)। विगत तीन आर्थिक वर्षको भौतिक तथा वित्तीय प्रगतिको तुलना गर्दा समीक्षा वर्षमा दुवै सूचकमा उल्लेखनीय सुधार एवम् बढोत्तरी भएको देखिन्छ।

चित्र १: निकायगत भौतिक तथा वित्तीय प्रगतिको तुलनात्मक अवस्था (%)

३. आर्थिक वर्ष २०८२/८३ चौथो त्रैमासिक भएका मुख्य कार्यहरू

- आर्थिक वर्ष २०८२/८३ को प्रारम्भिक वार्षिक राष्ट्रिय लेखा अनुमान तयार गरी सार्वजनिक गरिएको,
- आर्थिक वर्ष २०८२/८३ को प्रादेशिक लेखा अनुमान तयार गरी सार्वजनिक गरिएको,
- आर्थिक वर्ष २०८२/८३ को तेस्रो त्रैमासिकको कुल गार्हस्थ्य उत्पादन तयार गरी सार्वजनिक गरिएको,
- नेपाल शैक्षिक संस्था सर्वेक्षण २०२२/२३ को तथ्याङ्कीय प्रतिवेदन सार्वजनिक गरिएको,
- आन्तरिक पर्यटन सर्वेक्षण २०२४/२५ को तथ्याङ्कीय प्रतिवेदन सार्वजनिक गरिएको,
- राष्ट्रिय आर्थिक गणना, २०८२ को स्थलगत तथ्याङ्क सङ्कलन कार्य सम्पन्न गरिएको,
- नेपाल श्रमशक्ति सर्वेक्षण, २०८२-८३ को स्थलगत तथ्याङ्क संकलनसङ्कलन कार्य गरिएको,
- राष्ट्रिय लेखाको आधार वर्ष परिवर्तनका लागि विभिन्न सर्वेक्षणहरूको स्थलगत तथ्याङ्क लन कार्य गरिएको,
- मूल्य सूचकाङ्क सम्बन्धी नियमित कार्यहरू गरिएको,
- तथ्याङ्कीय क्रियाकलाप सम्बन्धी विभिन्न कार्यशाला, गोष्ठी, तालिम सञ्चालन गरिएको,
- तथ्याङ्कीय प्रकाशनहरूको वितरण तथा प्रसार सम्बन्धी कार्य गरिएको,

- विभिन्न थप ६ वटा सर्वेक्षणहरूको Microdata Catalogue तयार गरिएको,
- राष्ट्रिय तथ्याङ्क परिषद्को छैठौँ बैठक सम्पन्न गरिएको,
- सर्वेक्षण अनुमती प्रणालीको लागि Online portal निर्माण गरिएको,
- आर्थिक वर्ष २०८२/८३ मा हेलो सरकारबाट प्राप्त १३ वटा गुनासोउपर आवश्यक कारवाही गरिएको।

खण्ड-२

तथ्याङ्क सङ्कलन, नमुना छनोट, विश्लेषण तथा सम्परीक्षण सम्बन्धी कार्यविधि, २०८३

स्वीकृत मिति: २०८३।०३।१८

प्रस्तावना: राष्ट्रियस्तरका जनसाङ्ख्यिक, सामाजिक, आर्थिक तथा वातावरणीय विषयसँग सम्बन्धित गणना तथा सर्वेक्षण सञ्चालन गर्दा तथ्याङ्क सङ्कलन, नमुना छनोट, विश्लेषण तथा सम्परीक्षण कार्यलाई मितव्ययी, व्यवस्थित र प्रभावकारी ढङ्गले सञ्चालन गर्न तथ्याङ्क ऐन, २०७९ को दफा ३६ को उपदफा (२) को खण्ड (ग) ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी कार्यालयले यो कार्यविधि बनाएको छ।

परिच्छेद १

प्रारम्भिक

१. **संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ :** (१) यस कार्यविधिको नाम “तथ्याङ्क सङ्कलन, नमुना छनोट, विश्लेषण तथा सम्परीक्षण सम्बन्धी कार्यविधि, २०८३” रहेको छ।

(२) यो कार्यविधि तुरुन्त प्रारम्भ हुनेछ।

(३) यो कार्यविधि कार्यालय तथा मातहतका कार्यालयले पालना गर्नु पर्नेछ।

(४) यो कार्यविधि नियमावलीको नियम ३ बमोजिम राष्ट्रिय तथ्याङ्क प्रणालीमा आवद्ध सरकारी निकाय तथा सार्वजनिक संस्थाले मार्गदर्शनको रूपमा लिन सक्नेछन्।

२. **परिभाषा:** विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस कार्यविधिमा;

(क) “कार्यालय” भन्नाले तथ्याङ्क ऐन, २०७९ को दफा २३ बमोजिमको राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय सम्झनु पर्छ।

(ख) “गणक” भन्नाले गणना तथा सर्वेक्षणको स्थलगत तथ्याङ्क सङ्कलन गर्ने कार्यमा खटिएको व्यक्ति सम्झनु पर्छ।

- (ग) “तथ्याङ्क सम्परीक्षण” भन्नाले गणना तथा सर्वेक्षण सम्पन्न भैसकेपछि तथ्याङ्कको गुणस्तर, शुद्धता, विश्वसनीयता, पूर्णता र सत्यताको परीक्षण गर्न प्रयोग गरिने विधिलाई सम्झनु पर्छ ।
- (घ) “नमुना एकाइ” भन्नाले नमुना छनोट प्रक्रियामा छानिने आधारभूत एकाइलाई सम्झनु पर्छ ।
- (ङ) “नमुना फ्रेम” भन्नाले नमुना छनोटका लागि तयार गरिएका सम्पूर्ण एकाइको सूची सम्झनु पर्छ ।
- (च) “नियमावली” भन्नाले तथ्याङ्क नियमावली, २०८० सम्झनु पर्छ ।
- (छ) “प्रमुख तथ्याङ्क अधिकारी” भन्नाले तथ्याङ्क ऐन, २०७९ को दफा २५ बमोजिमको प्रमुख तथ्याङ्क अधिकारी सम्झनु पर्छ ।
- (ज) “सुपरिवेक्षक” भन्नाले गणना तथा सर्वेक्षणको स्थलगत तथ्याङ्क सङ्कलन, सुपरिवेक्षण वा दुवै कार्य गर्न खटिएको व्यक्ति सम्झनु पर्छ ।

३. पालना गर्नु पर्ने:- कार्यालयले गणना तथा सर्वेक्षण सञ्चालन गर्दा देहायका विषय पालना गर्नु पर्नेछ:-

- (क) राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय रूपमा मान्य विधि, परिभाषा, वर्गीकरण र मापदण्ड ।
- (ख) तथ्याङ्क सङ्कलन, उत्पादन र प्रसारणका प्रक्रियामा वैयक्तिक गोपनीयता संरक्षण ।
- (ग) वैज्ञानिक र वस्तुनिष्ठ पद्धति ।
- (घ) लक्षित जनसङ्ख्याको वास्तविक प्रतिनिधित्व ।
- (ङ) भौगोलिक, लैङ्गिक, जातीय, सामाजिक तथा आर्थिक विविधता सम्बोधनको सुनिश्चितता ।
- (च) तथ्याङ्क सङ्कलनमा प्रयोग गरिने विश्वसनीय विधि र सुनिश्चितता ।
- (छ) तथ्याङ्कको तुलनात्मकता, प्रकाशन र पहुँचको सुनिश्चितता ।
- (ज) तथ्याङ्क अभिलेखनको स्पष्ट खाका ।

परिच्छेद-२

तथ्याङ्क सङ्कलन

४. गणना तथा सर्वेक्षण चयन:- गणना तथा सर्वेक्षण चयन गर्दा देहायका विषयवस्तुको आधारमा गर्नु पर्नेछ:-

- (क) राज्यका कानून, नीति तथा योजनामा किटान गरिएका सूचक प्राप्त हुने सुनिश्चितता ।
- (ख) सरकारले अन्तर्राष्ट्रिय मञ्चमा प्रतिबद्धता जनाएका आर्थिक सामाजिक सूचकको प्राप्ति ।
- (ग) नीति, योजना, कार्यक्रम वा परियोजनाको कार्यान्वयन तथा मूल्याङ्कनमा सहयोगी ।
- (घ) तथ्याङ्क प्रयोगकर्ताको आवश्यकता र माग ।
- (ङ) विगतका गणना तथा सर्वेक्षणबाट प्राप्त पृष्ठपोषण ।

- (च) तथ्याङ्कीय रिक्तताको सम्बोधन।
- (छ) गणना तथा सर्वेक्षणको निरन्तरता।
- (ज) स्रोत साधनको उपलब्धता।
- (झ) नेपाल सरकारले तोकेका अन्य समसामयिक विषय।

५. **प्रश्नावली निर्माण:** (१) दफा ४ बमोजिम गणना वा सर्वेक्षण चयन गरेपश्चात् सोका लागि आवश्यक प्रश्नावली निर्माण गर्दा देहायका आधारमा गर्नु पर्नेछः-

- (क) गणना वा सर्वेक्षणको उद्देश्य बमोजिमका सान्दर्भिक विषय हुनुपर्ने।
- (ख) नीति, योजना वा कार्यक्रमलागि आवश्यक पर्ने तथ्याङ्क प्राप्त हुनुपर्ने।
- (ग) अन्तर्राष्ट्रिय मापदण्ड र सूचकसँग सामन्जस्यता हुनुपर्ने।
- (घ) विगतका गणना तथा सर्वेक्षणसँग सुसङ्गतता हुनुपर्ने।
- (ङ) जातीय, लैङ्गिक, भौगोलिक, सामाजिक आर्थिक जस्ता विषयमा खण्डीकृत तथ्याङ्क प्राप्त हुनुपर्ने।
- (च) तथ्याङ्क प्रयोगकर्ताको माग सम्बोधन र उत्तरदातामाथिको भार न्यूनीकरण गर्नुपर्ने।

(२) उपदफा (१) बमोजिम तयार भएको प्रश्नावली उपर सरोकारवालाको राय सुझाव लिई प्रश्नावलीको परिमार्जन गर्नु पर्नेछ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम पृष्ठपोषण समावेश गरी परिमार्जन गरिएको प्रश्नावलीलाई तथ्याङ्कीय विधि अनुसार उपयुक्तताको परीक्षण गर्नु पर्नेछ।

६. **प्रश्नावली स्वीकृत गर्ने:** (१) गणनाको प्रश्नावली तथा गणना पुस्तिका निर्माणका पूर्वतयारी पश्चात् तथ्याङ्क सङ्कलन कार्य शुरु हुनुअघि पाइलट सर्वेक्षण सञ्चालन गरी प्राप्त पृष्ठपोषणको आधारमा प्रश्नावली तथा गणना पुस्तिकामा आवश्यक संशोधन सहित प्रश्नावलीको अन्तिम मस्यौदा तयार गर्नु पर्नेछ।

तर, सर्वेक्षणको हकमा प्रश्नावलीको स्थलगत परीक्षण गरी प्रश्नको प्राविधिक पक्षको परीक्षण गर्नु पर्नेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम तयार गरिएको प्रश्नावलीको मस्यौदा सम्बन्धित गणना वा सर्वेक्षणको लागि गठित समितिमा छलफल पश्चात् स्वीकृतिको लागि प्रमुख तथ्याङ्क अधिकारी समक्ष पेस गर्नु पर्नेछ।

७. **डेटा इन्ट्री एप्लिकेसन निर्माण गर्ने:** (१) प्रस्तावित गणना वा सर्वेक्षणको तथ्याङ्क सङ्कलनको माध्यम कागजी, कम्प्यूटरिकृत वा मिश्रित मध्ये कुन हो निर्धारण गरी सोही बमोजिम प्रश्नावलीको छपाई वा डेटा इन्ट्री एप्लिकेसन तयार गर्नु पर्नेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम डेटा इन्ट्री एप्लिकेसन तयार गर्दा तथ्याङ्कको गोपनीयता, गुणस्तरीयता, वैज्ञानिक विधि र अन्तर्राष्ट्रिय अभ्यासलाई अनुशरण गर्नु पर्नेछ।

८. तालिका योजना तयार गर्ने: (१) दफा ६ बमोजिम प्रश्नावली स्वीकृत भएपश्चात् गणना तथा सर्वेक्षणबाट प्राप्त हुने तालिकाको सूची र संरचना सहितको तालिका योजना तयार गर्नु पर्नेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम तयार गर्नुपर्ने तालिका योजनामा देहायका विषय समावेश गर्नु पर्नेछ:-

- (क) तालिकाको स्पष्ट शीर्षक,
- (ख) तालिकाको मुख्य उद्देश्य,
- (ग) मुख्य चर र सहायक चर,
- (घ) तालिकाको प्रकार, र
- (ङ) तथ्याङ्क मापनको एकाइ।

९. सूचित आदेश जारी गर्नु पर्ने: राष्ट्रियस्तरको गणना गर्दा सर्वसाधारणलाई जानकारी दिने उद्देश्यले कार्यालयले तथ्याङ्क सङ्कलन कार्य शुरु गर्नुअघि नियमावलीको नियम ११ बमोजिम सूचित आदेश जारी गर्नु पर्नेछ।

१०. राष्ट्रिय मानक र गुणस्तर अवलम्बन गर्ने: गणना तथा सर्वेक्षण सञ्चालन गर्दा ऐनको दफा ४ र नियमावलीको नियम ८ र ९ बमोजिम निर्धारित राष्ट्रिय मानक र गुणस्तरमा उल्लेख भएबमोजिमको विधि र प्रक्रिया अवलम्बन गर्नु पर्नेछ।

११. जनशक्ति व्यवस्थापन: (१) कार्यालयले गणना तथा सर्वेक्षण सञ्चालनका लागि आवश्यक जनशक्तिको संख्या अनुमान गर्दा सम्भव भएसम्म कार्यालयमा उपलब्ध स्थायी जनशक्तिबाट कार्य हुने गरी जनशक्ति परिचालन गर्नु पर्नेछ।

तर, उपलब्ध स्थायी जनशक्तिबाट मात्र समयमा कार्य सम्पन्न हुन नसक्ने मनासिब कारण भएमा कार्यालयले निर्धारण गरेको न्यूनतम योग्यताका आधारमा करार सेवामा आवश्यक जनशक्ति परिचालन गर्न सक्नेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम जनशक्ति करार सेवामा लिनुपर्ने अवस्थामा कार्यालयले गणक तथा सुपरिवेक्षकको वार्षिक रोस्टर तयार गर्न सक्नेछ र यसरी तयार गरिएको वार्षिक रोस्टर बमोजिम उक्त आर्थिक वर्षमा सञ्चालन हुने गणना तथा सर्वेक्षणका लागि आवश्यक गणक तथा सुपरिवेक्षक करार सेवामा परिचालन गर्न सक्नेछ।

(३) उपदफा (१) र (२) बमोजिम परिचालन हुने जनशक्तिलाई कार्यालयले सम्बन्धित गणना तथा सर्वेक्षण सम्बन्धी तालिम प्रदान गर्नु पर्नेछ।

१२. स्थलगत कार्य व्यवस्थापन: (१) गणना तथा सर्वेक्षण सञ्चालन गर्ने निकायले गणना तथा सर्वेक्षणको स्थलगत कार्य शुरु हुनुअघि स्थलगत कार्ययोजना तयार गर्नु पर्नेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम स्थलगत कार्ययोजना तयार गर्दा देहायका विषयका आधारमा गणक र सुपरिवेक्षकको उपयुक्त अनुपात मिलाउनु पर्नेछ:-

- (क) गणना तथा सर्वेक्षणको कार्यबोझ,
- (ख) प्रश्नावलीको आकार,
- (ग) प्राविधिक कठिनाइ,
- (घ) गणनाक्षेत्रको आकार, र
- (ङ) भौगोलिक अवस्था।

(३) गणना तथा सर्वेक्षणको तथ्याङ्क सङ्कलन गर्दा गणक र सुपरिवेक्षकलाई समूहमा खटाउन सकिनेछ। यसरी समूहमा खटाउँदा प्रत्येक समूहमा एक जना टोली प्रमुख चयन गरी उपदफा (२) बमोजिम तयार गरिएको अनुपातका आधारमा गणकको संख्या निर्धारण गर्नु पर्नेछ।

१३. गणक तथा सुपरिवेक्षकको काम, कर्तव्य र अधिकार: (१) गणना तथा सर्वेक्षणमा खटिने गणकको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ:-

- (क) कार्यालयले सञ्चालन गर्ने गणना तथा सर्वेक्षणको तालिममा सहभागी भई विषयवस्तुको जानकारी लिने।
- (ख) आफूलाई तोकिएको गणना क्षेत्रको सिमानालाई पहिचान गरी तथ्याङ्क सङ्कलन गर्ने,
- (ग) सङ्कलित तथ्याङ्क तथा प्रश्नावलीको गोपनीयता कायम राख्ने र सो को सुरक्षा गर्ने,
- (घ) कार्यक्षेत्रमा कुनै स्थानको गणना गर्न छुट भएको वा दोहोरो भए नभएको यकिन गर्ने र तोकिएको समयभित्र विवरण तथा तथ्याङ्क सङ्कलन गर्ने,
- (ङ) सम्बन्धित गणना तथा सर्वेक्षणमा तोकिएका कार्य गर्ने,
- (च) सम्बन्धित अधिकारी तथा सुपरिवेक्षकले तोकिएका अन्य कार्य गर्ने।

(२) गणना तथा सर्वेक्षणमा खटिने सुपरिवेक्षकको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिमको हुनेछ:

- (क) कार्यालयले सञ्चालन गर्ने गणना तथा सर्वेक्षणको तालिममा सहभागी भई विषयवस्तुको जानकारी लिने।
- (ख) स्थलगत कार्य शुरू गर्नु अगाडि कार्यालयबाट उपलब्ध गराइएको गणना क्षेत्र नक्शाको आधारमा गणना क्षेत्रको पहिचान गर्ने गराउने,
- (ग) गणकको तालिम, स्थलगत कार्यविभाजन र गणना क्षेत्र नक्साको प्रयोगमा सहयोग गर्ने,
- (घ) दैनिक/साप्ताहिक कार्यतालिका बनाई गणकले गरेका कार्यको सुपरिवेक्षण गर्ने, सङ्कलित तथ्याङ्कको शुद्धता जाँच गर्ने, लगत सुची तयार गर्ने र आवश्यकता अनुसार तथ्याङ्क सङ्कलन गर्ने,

- (ड) आफ्नो मातहतका गणकलाई भवितव्य परी वा बिरामी भई वा अशक्तताको कारणले हेरफेर गर्नुपर्ने वा बदल्नुपर्ने अवस्था भएमा सोको जानकारी तुरुन्त कार्यालयलाई दिई प्राप्त निर्देशन बमोजिम कार्य गर्ने,
- (च) कार्यालयसँग समन्वय गरी आफू खटिएको क्षेत्रमा आवश्यक प्रचारप्रसारका सामग्री वितरणको व्यवस्था मिलाउने,
- (छ) आफ्नो कार्यक्षेत्रभित्र खटिएका गणकले समयमै तोकिएको कार्य सम्पन्न गरे नगरेको यकिन गर्ने,
- (ज) सङ्कलित विवरणको सूचना नियमित रूपमा कार्यालयमा जानकारी गराउने,
- (झ) काबु बाहिरको परिस्थितिका कारण समयमै कार्य सम्पन्न हुन नसक्ने अवस्था आएमा तुरुन्तै कार्यालयलाई जानकारी गराउने,
- (ञ) सम्बन्धित गणना तथा सर्वेक्षणमा तोकिएका कार्य गर्ने,
- (ट) सम्बन्धित अधिकारीले तोकेका अन्य कार्य गर्ने।

१४. सुपरिवेक्षण तथा अनुगमन: (१) स्थलगत तथ्याङ्क सङ्कलन कार्यलाई प्रभावकारी र गुणस्तरीय बनाउन तथा स्थलगत कार्यमा आउनसक्ने समस्या समाधान गर्न कार्यालयले सुपरिवेक्षण तथा अनुगमन गर्ने व्यवस्था मिलाउनु पर्नेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम सुपरिवेक्षण तथा अनुगमन गर्दा अनुसूची-१ मा उल्लिखित विषयका अतिरिक्त देहायका विषयलाई समेत आधार मान्नु पर्नेछः

- (क) गणकको शिष्टता र व्यवहार।
- (ख) अवधारणा र परिभाषामा स्पष्टता।
- (ग) अन्तर्वार्ता प्रक्रिया।
- (घ) समय व्यवस्थापन।
- (ङ) निष्पक्षता।
- (च) फारामको स्थलगत जाँच।
- (छ) प्रमुख प्रश्नको शुद्धता जाँच।
- (ज) सुपरिवेक्षणकर्ताका सुझाव।

(३) उपदफा (१) बमोजिम गरिने सुपरिवेक्षण तथा अनुगमनका लागि अनुगमनकर्तालाई सम्बन्धित गणना तथा सर्वेक्षणका सम्बन्धमा अभिमुखीकरण गर्नु पर्नेछ।

परिच्छेद-३

नमुना छनोट

१५. मास्टर स्याम्प्लिङ फ्रेम तयार गर्ने: कार्यालयले सर्वेक्षण सञ्चालन गर्दा सम्बन्धित विषयगत क्षेत्रको लगतसूची सहितको अद्यावधिक मास्टर स्याम्प्लिङ फ्रेम तयार गर्नु पर्नेछ।

१६. नमुना छनोट विधि र प्रक्रिया: (१) कार्यालयले सर्वेक्षणको लागि नमुना छनोट योजना तयार गर्दा तथ्याङ्कको माग, उपलब्ध स्रोत साधन र प्राविधिक उपयुक्तताको आधारमा विश्लेषणात्मक क्षेत्र निर्धारण गर्नु पर्नेछ।

(२) सर्वेक्षणको नमुना आकार निर्धारण गर्दा वैज्ञानिक नमुना छनोट सूत्रको प्रयोग गरी उपदफा (१) बमोजिमको विश्लेषणात्मक क्षेत्रको उचित प्रतिनिधित्व हुने गरी देहायका आधारमा गर्नु पर्नेछ:

- (क) पहिचान गरिएको मुख्य सूचकको प्रक्षेपित मान,
- (ख) कन्फिडेन्स लेभल,
- (ग) कोफिसियन्ट अफ भेरिएसन, भेरियन्स वा स्टान्डर्ड डेभिएसन,
- (घ) मार्जिन अफ एरर,
- (ङ) नन् रेस्पन्स रेट,
- (च) डिजाइन इफेक्ट।

(३) दफा १५ बमोजिम तयार गरिएको मास्टर स्याम्प्लिङ्ग फ्रेम र उपदफा (२) बमोजिम निर्धारित सर्वेक्षणको नमुना आकारका आधारमा एक, दुई वा बहु चरण मध्ये उपयुक्त नमुना सर्वेक्षण विधि प्रयोग गरी नमुना छनोट गर्नु पर्नेछ।

(४) उपदफा (३) बमोजिमको नमुना छनोट प्रक्रियालाई सहज, विश्वसनीय पूर्वाग्रह रहित एवं प्रभावकारी बनाउन राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय स्तरमा मान्यता प्राप्त तथ्याङ्कीय सफ्टवेयरको प्रयोग गर्न सकिनेछ।

१७. स्याम्पल डिजाइन स्वीकृत गर्ने: (१) कार्यालयले दफा १६ बमोजिमको नमुना छनोट विधि र प्रक्रियाको विस्तृत विवरण समेटिएको स्याम्पल डिजाइनको मस्यौदा तयार गर्नु पर्नेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम तयार गरिएको स्याम्पल डिजाइनको मस्यौदा सम्बन्धित गणना वा सर्वेक्षणको लागि गठित समितिमा छलफल पश्चात् स्वीकृतिको लागि प्रमुख तथ्याङ्क अधिकारी समक्ष पेस गर्नुपर्दछ।

परिच्छेद-४

तथ्याङ्क प्रशोधन, विश्लेषण र प्रकाशन

१८. कोडिङ गर्ने: (१) कार्यालयले सञ्चालन गर्ने गणना तथा सर्वेक्षणमा प्रयोग गरिने प्रश्नावलीका प्रत्येक प्रश्नका लागि स्तरीकृत कोडिङ पद्धति अनुसरण गरी कोडिङ कार्य गर्नु पर्नेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम कोडिङ गर्दा अनिवार्य कोड बुक तयार गर्नु पर्नेछ।

१९. डेटा इन्ट्री र रि-इन्ट्री (१) कागजी प्रश्नावली मार्फत सङ्कलन गरिएका विवरणलाई दफा ७ बमोजिम तयार गरिएको एप्लिकेसन प्रयोग गरी प्रशिक्षित अपरेटरद्वारा डेटा इन्ट्री गर्नु पर्नेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम डेटा इन्ट्री कार्यको नियमित अनुगमन गरी देखिएका त्रुटि सुधार गर्नु पर्नेछ।

(३) उपदफा (१) र (२) बमोजिम गरिएको डेटा इन्ट्री कार्यलाई त्रुटिरहित बनाउनका लागि निश्चित प्रतिशत फाराम छनोट गरी रि-इन्ट्री गर्न सकिनेछ।

२०. डेटा क्लिनिङ: कागजी प्रश्नावली वा डिजिटल उपकरण वा अनलाइन माध्यमबाट डेटा इन्ट्री पश्चात् सङ्कलन भएका विवरणको डेटा क्लिनिङ देहाय बमोजिम गर्नु पर्नेछ:

(क) असंगत रेकर्ड तथा आउटलायरको पहिचान तथा सुधार गर्ने।

(ख) दोहोरिएका रेकर्ड हटाउने।

(ग) अपूर्ण रेकर्ड पहिचान गरी तथ्याङ्कीय विधिबाट इम्प्युटेसन गर्ने।

२१. सूक्ष्म कोरा तथ्याङ्क तयार गर्ने: गणना तथा सर्वेक्षणको सूक्ष्म कोरा तथ्याङ्कलाई तालिकीकरण गर्नुपूर्व वा सार्वजनिक प्रयोगमा ल्याउनु अघि देहाय बमोजिमको प्रक्रिया पूरा गर्नु पर्नेछ:

(क) भेरियवल (चर) को मान र सीमा जाँच,

(ख) व्युत्पादिक चर सिर्जना र नामकरण,

(ग) भारग्राही चर निर्धारण (सर्वेक्षणका लागि),

(घ) व्यक्तिगत विवरणको अनामीकरण,

२२. तालिकीकरण र विश्लेषण: (१) दफा २१ बमोजिम तयार भएको सूक्ष्म कोरा तथ्याङ्कलाई दफा ८ बमोजिमको तालिका योजनाअनुसार उपयुक्त तथ्याङ्कीय सफ्टवेयर प्रयोग गरी तालिकीकरण र विश्लेषण गर्नु पर्नेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम तालिकीकरण र विश्लेषण गर्दा प्रयोग गरिएको कोड फाइल व्यवस्थित र संस्थागत संस्मरण कायम रहने गरी सुरक्षित राख्नु पर्नेछ।

२३. तथ्याङ्कीय प्रतिवेदन तयारी र प्रकाशन: (१) गणना तथा सर्वेक्षणको तथ्याङ्कीय प्रतिवेदन तयार गर्दा प्रचलित कानूनमा उल्लिखित विषयका अतिरिक्त देहायका विषयलाई आधार मान्नु पर्नेछ:

(क) गणना तथा सर्वेक्षणको समीक्षा,

(ख) तालिकाको व्याख्या र मुख्य निष्कर्ष पहिचान,

(ग) तालिकामा उल्लेख गरिएका नतिजा बिचको अन्तर, प्रवृत्ति, वा असमानता पहिचान,

(ग) नतिजा विश्लेषण,

(ङ) तथ्याङ्क र विश्लेषणको सुसंगतता जाँच,

(घ) सरल, स्पष्ट र प्रवाहयुक्त भाषाको प्रयोग।

(२) उपदफा (१) बमोजिम तयार गरिने प्रतिवेदनमा अनुसूची-२ मा उल्लिखित विषयका अतिरिक्त अन्य प्रासंगिक विषय समेत समावेश गर्ने सकिनेछ।

(३) उपदफा (१) बमोजिमको प्रतिवेदनको अतिरिक्त गणना तथा सर्वेक्षणबाट प्राप्त नतिजा र अन्य स्रोतबाट प्राप्त सूचनाको विश्लेषण गरी गणना तथा सर्वेक्षणको विश्लेषणात्मक र विषयगत प्रतिवेदन तयार गर्न सकिनेछ।

(४) यस दफा बमोजिमका प्रतिवेदन तयारीका लागि कृत्रिम बौद्धिकताको उपयुक्त साभार सहित प्रयोग गर्न सकिनेछ।

(५) उपदफा (१) र (३) बमोजिम तयार गरिएका प्रतिवेदन सार्वजनिक गर्ने सम्बन्धि प्रक्रिया तथ्याङ्क सार्वजनिक, सम्प्रेषण तथा वितरण कार्यविधि, २०८२ को दफा २१ बमोजिम हुनेछ।

परिच्छेद-५

तथ्याङ्क सम्परीक्षण

२४. **तथ्याङ्क सम्परीक्षण:** (१) कार्यालयले आफू वा मातहतका कार्यालयले गरेका गणना तथा सर्वेक्षणको तथ्याङ्क सम्परीक्षण गर्न सक्नेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम तथ्याङ्क सम्परीक्षण गर्दा देहायका विषयका आधारमा गर्नु पर्नेछ:-

- (क) उद्देश्य र प्रश्नावली बिचको तादात्म्यता,
- (ख) लक्षित समूहको यथोचित प्रतिनिधित्व,
- (ग) प्रस्तावित तथ्याङ्कीय विधिको पालना,
- (घ) उद्देश्य अनुरूप नतिजा प्राप्ति,
- (ङ) सङ्कलित तथ्याङ्कको पूर्णताको जाँच,
- (च) असंगत तथ्याङ्कको जाँच,
- (छ) तथ्याङ्कबिचको संगति परीक्षण,
- (ज) सन्दर्भ वर्ष, सर्वेक्षण चक्र तथा अन्य स्रोतबाट प्राप्त तथ्याङ्कबिच तुलना,
- (झ) स्तरीकृत डेटा क्लिनिङ र इम्प्युटेसन विधिको प्रयोग,
- (ञ) प्रकाशित तथ्याङ्कको समष्टिगत गुणस्तर।

२५. **तथ्याङ्क सम्परीक्षण टोलीको गठन:** (१) दफा २४ बमोजिम तथ्याङ्क सम्परीक्षण गर्न प्रमुख तथ्याङ्क अधिकारीले कार्यालयको आर्थिक योजना तथा तथ्याङ्क सेवाको राजपत्राङ्कित द्वितीय श्रेणीको कर्मचारीको संयोजकत्वमा तीन सदस्यीय तथ्याङ्क सम्परीक्षण टोली गठन गर्न सक्नेछ।

तर, टोली गठन गर्दा तथ्याङ्क सम्परीक्षण गरिने गणना वा सर्वेक्षणको कार्यमा प्रत्यक्ष संलग्न नभएका कर्मचारी मध्येबाट गर्नु पर्नेछ।

(२) तथ्याङ्क सम्परीक्षण टोलीको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछः

- (क) गणना तथा सर्वेक्षणसँग सम्बन्धित कागजात तथा विवरण माग गर्ने।
- (ख) गणना तथा सर्वेक्षणसँग सम्बन्धित कागजात तथा विवरणको अध्ययन तथा विश्लेषण गर्ने।
- (ग) सम्परीक्षणको क्रममा प्राप्त विवरणको गोपनीयता कायम गर्ने।
- (घ) प्राप्त कार्यविवरण बमोजिम सम्परीक्षण कार्य सम्पन्न गरी प्रमुख तथ्याङ्क अधिकारी समक्ष प्रतिवेदन पेस गर्ने।

२६. प्रतिवेदन तयारी: (१) सम्परीक्षण कार्य सम्पन्न भएपछि देहाय बमोजिका विषय समावेश गरी तयार पारिएको प्रतिवेदन प्रमुख तथ्याङ्क अधिकारी समक्ष पेस गर्नु पर्नेछः

- (क) सम्परीक्षणको क्रममा अपनाइएको विधि र प्रक्रिया,
- (ख) गणना तथा सर्वेक्षणका विधि, प्रक्रिया, मुख्य प्राप्ति तथा समग्र तथ्याङ्कको गुणस्तरजन्य समस्या र सुधारका उपाय।

(२) उपदफा (१) बमोजिम प्रमुख तथ्याङ्क अधिकारी समक्ष पेस भएको प्रतिवेदन पृष्ठपोषणका लागि सम्बन्धित गणना वा सर्वेक्षण सञ्चालन गर्ने निकाय, संस्था वा शाखालाई उपलब्ध गराउनु पर्नेछ।

अनुसूची-१

(दफा १४ को उपदफा (२) सँग सम्बन्धित)

सुपरिवेक्षण तथा अनुगमन फाराम

नेपाल सरकार

प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय

राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

गणना वा सर्वेक्षणको नाम

जिल्ला: -..... गा.पा./न.पा. -:..... वडा नं. -: गणना क्षेत्र -:.....

गणकको नाम: -..... सम्पर्क नं. -:

सि.नं.	विवरण	
१	गणकको शिष्टता र व्यवहार	
१.१	अन्तर्वार्ता शुरु हुनुभन्दा पहिले गणकले उत्तरदातालाई अभिवादन गरे ?	१ गरे २ गरेनन्
१.२	गणकले आफ्नो परिचय दिएर आफु गणना वा सर्वेक्षणको तथ्याङ्क सङ्कलनका लागि आवश्यक विवरण सङ्कलन गर्न आएको हो भन्ने कुरा बताए ?	१ बताए २ बताएनन्
१.३	गणकले गणनाको उद्देश्यको बारेमा जानकारी गराए ?	१ गराए २ गराएनन्
१.४	अन्तर्वार्ताको समयमा उत्तरदातासँग गणकको व्यवहार मिजासिलो, नम्र र धैर्यशील रह्यो ?	१ रह्यो २ रहेन
१.५	अन्तर्वार्ता सकिएपछि गणकले उत्तरदाता र अन्य सम्बन्धित सबैलाई धन्यवाद ज्ञापन गरे ?	१ गरे २ गरेनन्
२	अन्तर्वार्ता प्रक्रिया	
२.१	गणकले प्रश्नावलीमा लेखिएको प्रश्न जस्ताको तस्तै पढेर उत्तरदातालाई सोधेका थिए ?	१ थिए २ थिएनन्
२.२	उत्तरदाताले कुनै प्रश्न नबुझेमा गणकले त्यस्ता प्रश्नलाई प्रश्नको आशय नबिग्रने गरी थप स्पष्ट पारेका थिए ?	१ थिए २ थिएनन्
२.३	गणकले प्रश्नावलीको प्रत्येक खण्डका प्रश्न सोधेर उत्तरदाताले दिएको उत्तर लेखेका थिए ?	१ थिए २ थिएनन्
२.४	गणकले फड्को मार्नुपर्ने प्रश्न सावधानीपूर्वक सोधेका थिए ?	१ थिए २ थिएनन्
३	समय व्यवस्थापन	
३.१	गणकले उत्तरदातासँग कुनै प्रश्नमा लामो बहस गर्ने गरेका थिए ?	१ थिए २ थिएनन्
३.२	उत्तरदाताबाट असान्दर्भिक वा जटिल उत्तर/प्रतिक्रिया पाउने बित्तिकै गणकले बिचमा बोलेर उत्तरदातालाई रोकेका थिए ?	१ थिए २ थिएनन्
३.३	उत्तरदातालाई छिटो छिटो उत्तर दिन लगाउने वा गणकले अन्तर्वार्ता लैँदा हतार गरेका थिए?	१ थिए २ थिएनन्
४	निष्पक्षता	
४.१	अन्तर्वार्ता लैँदा गणकले प्रश्न र उत्तर दुवैमा तटस्थ व्यवहार देखाएका थिए ?	१ थिए २ थिएनन्
४.२	उत्तरदाताबाट प्राप्त कुनै उत्तर सुनेर गणक आश्चर्य वा उत्तर मन नपराएको जस्तो हाउभाउ देखाएका थिए ?	१ थिए २ थिएनन्

४.३	गणकले कुनै प्रश्नको सन्दर्भमा आफ्नो निजी विचारबाट उत्तरदातालाई प्रभावित पार्ने प्रयास गरेका थिए ?	१ थिए २ थिएनन्
४.४	गणकले प्रश्न सोध्दा उत्तर पनि आफैँले सुझाएको वा सङ्केत गरेका थिए ?	१ थिए २ थिएनन्

५. प्रश्नावली सम्बन्धी विवरणको स्थलगत जाँच

स्थलगत जाँच गरिएको एकाइको नाम :.....

सि.नं.	मुख्य मुख्य प्रश्न	विकल्प	कोड	गणकले भरेको विवरणसँग
१	प्रश्न			१ मिलेको २ नमिलेको
२	प्रश्न			१ मिलेको २ नमिलेको
३	प्रश्न			१ मिलेको २ नमिलेको
४	प्रश्न			१ मिलेको २ नमिलेको
५	प्रश्न			१ मिलेको २ नमिलेको
६	प्रश्न			१ मिलेको २ नमिलेको

नोट: गणकले भरेको विवरणभन्दा सुपरिवेक्षण वा अनुगमनकर्ताले भरेको विवरण फरक भएमा पुनः यकिन गरी सही विवरण भर्ने।

६. सुपरिवेक्षण वा अनुगमनकर्ताको सुझावहरु:

.....

सुपरिवेक्षण वा अनुगमनकर्ताको

नाम

पद

कार्यालय

दस्तखत

मिति.....

अनुसूची-२

(दफा २३ को उपदफा (२) सँग सम्बन्धित)

तथ्याङ्कीय प्रतिवेदनमा समावेश हुनुपर्ने विषय

खण्ड	समावेश हुनुपर्ने विषय
(क) परिचय	१. सारांश नतिजा वा कार्यकारी सारांश, २. पृष्ठभूमि, उद्देश्य र महत्व, ३. सर्वेक्षण विधि, ४. सीमा ।
(ख) नतिजाको विश्लेषण र व्याख्या	१. प्रत्येक तालिकाको आधारमा संक्षिप्त व्याख्या, २. नतिजाको विस्तृत विश्लेषण, ३. विगतका गणना/सर्वेक्षणसँगको तुलनात्मक विवेचना ४. ग्राफ, चार्ट, नक्साको प्रयोग । ५. अन्य सान्दर्भिक विषय
(ग) अनुसूची	१. प्रश्नावली, २. विस्तृत तालिका, ३. अवधारणा तथा परिभाषा ।

शाखाबाट सम्पादन भएका कार्यहरू

३.१ व्यापार तथ्याङ्क शाखा

आन्तरिक पर्यटन सर्वेक्षण २०८१/८२: प्रमुख नतिजा

पृष्ठभूमि

राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालयद्वारा सञ्चालन गरिएको आन्तरिक पर्यटन सर्वेक्षण २०८१/८२ नेपालमा आन्तरिक पर्यटनको अवस्था, भ्रमणको उद्देश्य, खर्चको ढाँचा तथा पर्यटन क्षेत्रको आर्थिक योगदान मापन गर्ने उद्देश्यले गरिएको पहिलो राष्ट्रियस्तरको विस्तृत सर्वेक्षण हो। पर्यटन स्याटलाइट लेखा (Tourism Satellite Account-TSA) को अन्तर्राष्ट्रिय अवधारणामा आधारित यस सर्वेक्षणले नेपालमा आन्तरिक पर्यटनको वास्तविक आकार, संरचना तथा अर्थतन्त्रमा यसको योगदानबारे विश्वसनीय तथ्याङ्क उपलब्ध गराएको छ।

यस सर्वेक्षणले आन्तरिक पर्यटनका साथै बाह्य (Outbound) पर्यटनसम्बन्धी जानकारी पनि सङ्कलन गरेको छ। साथै यस सर्वेक्षणमा रात बिताउने (Overnight) तथा सोही दिन फर्किने (Same-day) भ्रमण, भ्रमणको उद्देश्य, अवधि, आवृत्ति, खर्च तथा पर्यटनसँग सम्बन्धित वस्तु तथा सेवाहरूको उपभोगलाई समेटिएको छ।

१. सर्वेक्षणको विधि तथा नमूना

सर्वेक्षणमा दुई-चरणको स्तरीकृत नमूना छनोट विधि (Two-stage Stratified Sampling Design) प्रयोग गरिएको थियो। पहिलो चरणमा आकारको समानुपातिक सम्भाव्यता (Probability Proportional to Size-PPS) विधिबाट प्राथमिक छनोट एकाइ (Primary Sampling Unit-PSU) चयन गरिएको थियो। दोस्रो चरणमा प्रत्येक गणना क्षेत्रबाट १२ घरपरिवार छनोट गरिएको थियो।

यसरी देशभरका ४४४ गणना क्षेत्रबाट कुल ५,३२८ घरपरिवारलाई नमूनामा समेटी सर्वेक्षण सञ्चालन गरिएको थियो। यस नमूनाबाट प्राप्त नतिजालाई राष्ट्रिय प्रतिनिधित्व हुने गरी भार (Weighting) प्रदान गरी अनुमान गरिएको छ।

२. घरपरिवारको पर्यटकीय सहभागिता

सर्वेक्षणअनुसार नेपालमा रहेका कुल ६९ लाख १० हजार घरपरिवारमध्ये ३६ लाख २१ हजार (५२.४ प्रतिशत) घरपरिवारले सन्दर्भ अवधिमा कम्तीमा एक पटक पर्यटकीय गतिविधिमा सहभागिता जनाएको देखिएको छ। यस्ता घरपरिवारलाई “पर्यटक घरपरिवार” का रूपमा वर्गीकरण गरिएको छ।

त्यसैगरी ३२ लाख ८९ हजार (४७.६ प्रतिशत) घरपरिवारले कुनै पनि प्रकारको पर्यटकीय भ्रमण नगरेको पाइएको छ। प्रति १,००० घरपरिवारमा ५२३ पर्यटक घरपरिवार तथा ४७७ गैर-पर्यटक घरपरिवार रहेको देखिन्छ। यसले नेपालका आधाभन्दा बढी घरपरिवार प्रत्यक्ष रूपमा पर्यटन गतिविधिमा सहभागी रहेको संकेत गर्दछ।

पर्यटक घरपरिवारको औसत सदस्य संख्या राष्ट्रिय स्तरमा ३.९४ रहेको छ। ग्रामीण क्षेत्रमा यो संख्या ४.०२ रहेको छ भने सहरी क्षेत्रमा ३.८७ रहेको छ। यसले ग्रामीण क्षेत्रका पर्यटक घरपरिवारमा परिवारको आकार तुलनात्मक रूपमा ठूलो रहेको देखाउँछ।

३. आन्तरिक पर्यटनको उद्देश्य, अवधि तथा गन्तव्य

सोही दिन फर्किने आन्तरिक भ्रमणको प्रमुख उद्देश्य किनमेल रहेको छ, जसको हिस्सा ३२.६ प्रतिशत रहेको छ। त्यसपछि स्वास्थ्य उपचार तथा साथीभाइ र आफन्त भेटघाटको हिस्सा समान रूपमा २०.१ प्रतिशत रहेको छ।

रात बिताउने आन्तरिक भ्रमणको सन्दर्भमा भने साथीभाइ तथा आफन्त भेटघाट प्रमुख उद्देश्यका रूपमा देखिएको छ, जसको हिस्सा ६५.५ प्रतिशत रहेको छ। यसले नेपालमा सामाजिक तथा पारिवारिक सम्बन्ध आन्तरिक पर्यटनको प्रमुख प्रेरक शक्ति रहेको संकेत गर्दछ।

रात बिताउने आन्तरिक भ्रमणको औसत अवधि ५.३३ दिन रहेको छ भने एक पर्यटकले वर्षभरिमा औसत ४.८१ पटक यस्ता भ्रमण गर्ने गरेको देखिएको छ।

प्रदेशगत रूपमा सुदूरपश्चिम प्रदेशमा सबैभन्दा लामो औसत बसाइ अवधि ८.१८ दिन रहेको छ। मधेश प्रदेशमा पनि औसत बसाइ अवधि ८.१८ दिन नै रहेको देखिन्छ। भ्रमण आवृत्तिको दृष्टिले गण्डकी प्रदेश सबैभन्दा अगाडि रहेको छ जहाँ वार्षिक औसत भ्रमण संख्या ६.२६ पटक रहेको छ। सुदूरपश्चिम प्रदेशमा भने यो संख्या ३.३२ पटक रहेको छ।

भ्रमणको उद्देश्यअनुसार शिक्षा तथा तालिमका लागि गरिने यात्रामा सबैभन्दा लामो बसाइ (औसत ९.१६ दिन) रहेको छ। तीर्थयात्रा तथा किनमेलसम्बन्धी भ्रमणहरू अपेक्षाकृत छोटो अवधिका हुने गरेका छन्।

वार्षिक भ्रमण आवृत्तिका आधारमा व्यावसायिक भ्रमण सबैभन्दा बढी (औसत ६.९ पटक) हुने गरेका छन् भने बिदा तथा मनोरञ्जनसम्बन्धी भ्रमणको औसत आवृत्ति ३.०२ पटक रहेको छ।

रात बिताउने आन्तरिक पर्यटनका प्रमुख गन्तव्य जिल्लामा काठमाडौँ, चितवन तथा कास्की रहेका छन्। मनोरञ्जन तथा बिदा मनाउने उद्देश्यले गरिने भ्रमणमा कास्की जिल्ला सबैभन्दा लोकप्रिय गन्तव्यका रूपमा देखिएको छ।

४. पर्यटकको जनसांख्यिकीय विशेषता

पर्यटक घरपरिवारमा युवा उमेर समूहको बाहुल्यता देखिएको छ। जेनेरेसन जेड (१३—२८ वर्ष) को हिस्सा २६.६ प्रतिशत रहेको छ। त्यसपछि जेनेरेसन अल्फा तथा बिटा (०—१२ वर्ष) को हिस्सा २२.६ प्रतिशत तथा जेनेरेसन बाई (२९—४४ वर्ष) को हिस्सा २२.० प्रतिशत रहेको छ।

पर्यटक घरपरिवारमध्ये ३३.३ प्रतिशतले वर्षमा एक पटक, ३२.२ प्रतिशतले दुई पटक तथा ३४.५ प्रतिशतले तीन वा सोभन्दा बढी पटक भ्रमण गरेको देखिएको छ।

सर्वेक्षणले युवा पुस्ता, विशेष गरी जेनेरेसन अल्फा र जेनेरेसन जेड, अन्य उमेर समूहको तुलनामा बढी पटक भ्रमण गर्ने गरेको देखाएको छ। उमेर बढ्दै जाँदा भ्रमणको आवृत्ति क्रमशः घट्दै गएको पाइन्छ।

५. बाह्य (Outbound) पर्यटनको अवस्था

सन्दर्भ अवधि २०८१ असोजदेखि २०८२ भदौसम्म नेपाली बासिन्दाले कुल २ लाख ९३ हजार सोही दिन फर्किने तथा ६ लाख २० हजार रात बिताउने बाह्य भ्रमण गरेका छन्।

सोही दिन फर्किने बाह्य भ्रमणको मुख्य उद्देश्य किनमेल रहेको छ, जसको हिस्सा ६३.९ प्रतिशत रहेको छ। रात बिताउने बाह्य भ्रमणमा किनमेल (४०.३ प्रतिशत) तथा धार्मिक उद्देश्य (१९.६ प्रतिशत) प्रमुख रहेको देखिन्छ।

बाह्य भ्रमणको मौसमी वितरण हेर्दा कार्तिकदेखि पुससम्मको दोस्रो सिजनमा सबैभन्दा बढी भ्रमण हुने गरेको देखिएको छ। यस अवधिमा सोही दिन फर्किने भ्रमणको ५०.२ प्रतिशत तथा रात बिताउने भ्रमणको ३२.८ प्रतिशत हिस्सा रहेको छ।

बाह्य भ्रमणमा प्रति भ्रमण सहभागी सदस्यको औसत संख्या १.२ जना रहेको छ, जसले अधिकांश भ्रमण व्यक्तिगत रूपमा हुने गरेको संकेत गर्दछ।

भारततर्फ गरिने सोही दिन फर्किने भ्रमणमा कुल खर्चको ७०.७ प्रतिशत किनमेलमा खर्च हुने गरेको देखिएको छ। प्रदेशगत रूपमा मधेश प्रदेशबाट भारततर्फ हुने यस्ता भ्रमणको संख्या सबैभन्दा बढी रहेको पाइयो।

६. पर्यटकीय खर्चको विश्लेषण

नेपाली घरपरिवारले सन्दर्भ अवधिमा पर्यटनसम्बन्धी गतिविधिमा कुल ४ खर्ब ५९ अर्ब ५ करोड रुपैयाँ खर्च गरेका छन्।

यसमा आन्तरिक पर्यटनअन्तर्गत रात बिताउने भ्रमणमा ३ खर्ब ४ अर्ब ४४ करोड रुपैयाँ तथा सोही दिन फर्किने भ्रमणमा ९० अर्ब ९८ करोड रुपैयाँ खर्च भएको छ।

त्यसैगरी बाह्य पर्यटनअन्तर्गत रात बिताउने भ्रमणमा ४७ अर्ब ९७ करोड रुपैयाँ तथा सोही दिन फर्किने भ्रमणमा १५ अर्ब ६७ करोड रुपैयाँ खर्च भएको छ।

उद्देश्यगत रूपमा स्वास्थ्य उपचारसम्बन्धी भ्रमणमा कुल खर्चको ३१.७८ प्रतिशत खर्च भएको छ, जुन सबैभन्दा उच्च हिस्सा हो। स्वयंसेवा, बसाइँसराइ तथा अन्य प्रयोजनका भ्रमणमा खर्चको हिस्सा ०.८ प्रतिशत मात्र रहेको छ।

खर्चका शीर्षकहरूमध्ये किनमेलमा २६ प्रतिशत खर्च भएको छ, जुन सबैभन्दा बढी हिस्सा हो। साहसिक गतिविधिमा खर्चको हिस्सा ०.०४ प्रतिशत मात्र रहेको छ।

यातायात खर्चमध्ये ६८.७ प्रतिशत सार्वजनिक सवारी साधनमा खर्च हुने गरेको देखिन्छ, जसले सार्वजनिक यातायात आन्तरिक पर्यटनको प्रमुख माध्यम रहेको पुष्टि गर्दछ।

प्रति भ्रमण औसत खर्च ११ हजार ९२२ रुपैयाँ रहेको छ। स्वास्थ्य उपचारसम्बन्धी भ्रमणमा प्रति भ्रमण औसत खर्च २३ हजार ५१६ रुपैयाँ रहेको छ, जुन सबैभन्दा उच्च हो।

७. पर्यटन स्याटलाइट लेखा (TSA) तथा आर्थिक योगदान

पर्यटन स्याटलाइट लेखाको ढाँचाअनुसार नेपालमा आन्तरिक पर्यटनबाट सिर्जित कुल पर्यटकीय उपभोग ४ खर्ब ७ अर्ब १७ करोड रुपैयाँ पुगेको अनुमान गरिएको छ।

यसमा रात बिताउने पर्यटकको योगदान ३ खर्ब १४ अर्ब ४१ करोड रुपैयाँ तथा सोही दिन फर्किने पर्यटकको योगदान ९२ अर्ब ७६ करोड रुपैयाँ रहेको छ।

यस उपभोगका आधारमा आन्तरिक पर्यटन क्षेत्रबाट कुल ३ खर्ब ३१ अर्ब ८४ करोड रुपैयाँ बराबरको उत्पादन सिर्जना भएको अनुमान गरिएको छ। उत्पादन प्रक्रियामा १ खर्ब ८७ अर्ब ३४ करोड रुपैयाँ बराबरको मध्यवर्ती उपभोग कटाउँदा कुल पर्यटन मूल्य अभिवृद्धि (Gross Value Added-GVA) १ खर्ब ४४ अर्ब ४९ करोड रुपैयाँ पुगेको छ।

सर्वेक्षणका नतिजाअनुसार आन्तरिक पर्यटनले आर्थिक वर्ष २०२४/२५ मा नेपालको कुल गार्हस्थ्य उत्पादन (GDP) मा २.६५ प्रतिशत योगदान पुऱ्याएको अनुमान गरिएको छ।

त्यसैगरी पर्यटन स्याटलाइट लेखा ढाँचाअनुसार बाह्य पर्यटनमा नेपाली नागरिकहरूले विदेशमा गरेको कुल खर्च ५१ अर्ब ८७ करोड रुपैयाँ पुगेको अनुमान गरिएको छ।

निष्कर्ष

आन्तरिक पर्यटन सर्वेक्षण २०८१/८२ ले नेपालमा आन्तरिक पर्यटनको व्यापकता, सामाजिक महत्त्व तथा आर्थिक योगदानलाई तथ्याङ्कीय रूपमा पुष्टि गरेको छ। आधाभन्दा बढी घरपरिवार पर्यटन गतिविधिमा सहभागी हुनु, पर्यटन क्षेत्रमा ४ खर्ब रुपैयाँभन्दा बढी उपभोग सिर्जना हुनु तथा कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा २.६५ प्रतिशत योगदान रहनु आन्तरिक पर्यटन नेपालको अर्थतन्त्रको महत्वपूर्ण आधारस्तम्भ बनेको स्पष्ट संकेत हो।

यस सर्वेक्षणका नतिजाहरू पर्यटन नीति निर्माण, पूर्वाधार विकास, क्षेत्रीय पर्यटन प्रवर्द्धन, रोजगारी सिर्जना तथा पर्यटन स्याटलाइट लेखा तयार पार्नका लागि महत्वपूर्ण आधार सामग्रीका रूपमा उपयोगी हुने अपेक्षा गरिएको छ।

३.२ कृषि तथा पशुपंक्षी गणना शाखा

व्यावसायिक तरकारी बाली सर्वेक्षण, २०८२: तालिकीकरण योजना

राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, कृषि तथा पशुपन्द्धी तथ्याङ्क शाखाको स्वीकृत कार्यक्रम अनुसार "व्यावसायिक तरकारी बाली सर्वेक्षण, २०८२" को तथ्याङ्क प्रशोधन तथा तालिकीकरणलाई व्यवस्थित र गुणस्तरीय बनाउने उद्देश्यले मिति २०८३ असार १८ र १९ गते दुई दिने तालिकीकरण योजना कार्यशाला सफलतापूर्वक सम्पन्न भएको छ।

कार्यालयको सभाहलमा सञ्चालित उक्त कार्यशालामा सर्वेक्षणका विभिन्न ९ वटा खण्डका प्रश्नावली तथा सूचकहरूमाथि ६ वटा विषयगत प्राविधिक सत्रहरूमा गहन छलफल गरियो:

- सत्र १ र २ (असार १८): सर्वेक्षणको समग्र रूपरेखा, व्यवसाय सञ्चालन (खण्ड १ र २) तथा जग्गाको क्षेत्रफल, उपयोग र रोजगारी (खण्ड ३ र ४) सम्बन्धी विवरणमाथि उपप्रमुख तथ्याङ्क

अधिकारी दुण्डीराज लामिछाने, निर्देशक तीर्थराज चौलागाई र वरिष्ठ बाली विकास अधिकृत विजय गिरीबाट कार्यपत्र प्रस्तुति र छलफल भयो।

- सत्र ३, ४ र ५ (असार १९): चालू खर्च (खण्ड ५ र ६), उत्पादन तथा आम्दानी (खण्ड ७) र वित्तीय पहुँच, जलवायु परिवर्तन एवम् कृषक सन्तुष्टि सूचकाङ्क (खण्ड ८ र ९) सम्बन्धी विषयमा वरिष्ठ फलफूल विकास अधिकृत डोलराज पाण्डे, निर्देशक तीर्थराज चौलागाई र निर्देशक तीर्थराज बरालले कार्यपत्र प्रस्तुत गर्नुभयो। विषयगत सत्रहरूमा वरिष्ठ कृषि अर्थविज्ञ तिलकराज बि. सी., उपप्रमुख तथ्याङ्क अधिकारी दुण्डीराज लामिछाने, कृषि अर्थविज्ञ मनिष यादव र उपप्रमुख तथ्याङ्क अधिकारी डा. हेमराज रेग्मीले टिप्पणीकर्ताको भूमिका निर्वाह गर्नुभएको थियो।

उपप्रमुख तथ्याङ्क अधिकारी डा. हेमराज रेग्मीज्यूको टिप्पणी तथा समापन मन्तव्यसँगै सम्पन्न यस कार्यशालाले प्राप्त सुझावका आधारमा तालिकीकरण योजनालाई अन्तिम रूप दिई तथ्याङ्क प्रशोधन कार्य अगाडि बढाउने निष्कर्ष निकालेको छ।

३.३ प्रतिष्ठान गणना तथा सर्वेक्षण शाखा

- नेपाल शिक्षण संस्था सर्वेक्षण, २०८१ को नतिजा प्रतिवेदन सार्वजनिक गरिएको: मिति २०८३ साल असार ९ गते नेपाल शिक्षण संस्था सर्वेक्षणको नतिजा प्रतिवेदन कार्यालयको वेबसाइटबाट सार्वजनिक गरिएको साथै राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालयका महाशाखा तथा शाखाहरूमा प्रतिवेदन वितरण गरिएको।
- नेपाल स्थल यातायात सर्वेक्षण, २०८२ को डाटा ईन्ट्रि एप्लिकेशन तयार गरिएको: नेपाल स्थल यातायात सर्वेक्षण २०८२ को स्थलगत तथ्याङ्क संकलन कार्यको विवरण प्रविष्ट गर्नलाई CS-Pro Application मा डाटा ईन्ट्रि एप्लिकेशन तयार गरिएको।
- नेपाल स्थल यातायात सर्वेक्षण, २०८२ को प्राविधिक समितिको बैठक: मिति २०८३ साल असार १२ गते शुक्रबारका दिन राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालयका प्रमुख तथ्याङ्क अधिकारी डा. कमल प्रसाद पोखरेलज्यूको विशेष आतिथ्यता र उप प्रमुख तथ्याङ्क अधिकारी एवं आर्थिक तथ्याङ्क महाशाखा प्रमुख श्री दुण्डीराज लामिछानेज्यूको अध्यक्षतामा नेपाल स्थल यातायात सर्वेक्षण, २०८२ को प्राविधिक समितिको तेस्रो बैठक सम्पन्न गरियो।
- नेपाल स्थल यातायात सर्वेक्षण, २०८२ को स्थलगत तथ्याङ्क संकलन कार्यको अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण: नेपाल स्थल यातायात सर्वेक्षण, २०८२ को स्थलगत तथ्याङ्क संकलन कार्यको अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण गरिएको।
- राष्ट्रिय औद्योगिक सर्वेक्षण २०८३ को मस्यौदा प्रश्नावली तयारी: राष्ट्रिय औद्योगिक सर्वेक्षण २०८३ को मस्यौदा प्रश्नावलीको तयारी गरी परीक्षण गरिएको।
- राष्ट्रिय औद्योगिक सर्वेक्षण २०८३ को निर्देशक तथा प्राविधिक समितिको गठन: राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालयका प्रमुख तथ्याङ्क अधिकारी डा. कमल प्रसाद पोखरेलज्यूको अध्यक्षतामा राष्ट्रिय औद्योगिक सर्वेक्षण २०८३ को निर्देशक समिति र उपप्रमुख तथ्याङ्क अधिकारी एवं आर्थिक तथ्याङ्क महाशाखा प्रमुख श्री दुण्डीराज लामिछानेज्यूको अध्यक्षतामा प्राविधिक समितिको गठन गरिएको।
- राष्ट्रिय औद्योगिक सर्वेक्षण २०८३ को प्राविधिक समितिको बैठक: मिति २०८३ साल असार १५ गते सोमबारका दिन राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालयका प्रमुख तथ्याङ्क अधिकारी डा. कमल प्रसाद पोखरेलज्यूको विशेष

आतिथ्यता र उपप्रमुख तथ्याङ्क अधिकारी एवं आर्थिक तथ्याङ्क महाशाखा प्रमुख श्री ढुण्डिराज लामिछानेज्यूको अध्यक्षतामा राष्ट्रिय औद्योगिक सर्वेक्षण २०८३ को प्राविधिक समितिको पहिलो बैठक सम्पन्न गरिएको।

प्राविधिक समितिको बैठकको सन्दर्भमा लिएका तस्वीरहरू

३.४ तालिम शाखा

- **Report Writing सम्बन्धी तालिम:** २०८३ साल असार ८ देखि ९ गते सम्म राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालयको तालिम हलमा प्रतिवेदन लेखन सम्बन्धी तालिम सञ्चालन भएको थियो। उक्त तालिममा राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय र अन्य निकायमा कार्यरत तथ्याङ्क अधिकृत तथा सहायकहरू गरि करिव २३ जनाको सहभागिता रहेको थियो। कार्यालयमा नियमित रूपमा आवश्यक पर्ने र अन्य प्रतिवेदनहरू लेखन कार्यलाई प्रभावकारी बनाउने साथै प्रतिवेदन लेखनमा कर्मचारीहरूको कार्यक्षमता अभिवृद्धि गराउने उद्देश्यले यो तालिम कार्यक्रमको आयोजना गरिएको थियो। यस तालिममा राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालयका उप-प्रमुख तथ्याङ्क अधिकारी डा.शरद कुमार शर्मा, निर्देशकहरू राजन सिलवाल, शान्तवना शर्मा, शिव श्रेष्ठ, कपिलदेव जोशी र उपसचिव डा.अनिल श्रेष्ठले सहजिकरण तथा प्रशिक्षण गराउनु भएको थियो।
- **विश्वविद्यालय तथा क्याम्पसहरूमा आधिकारिक तथ्याङ्क सम्बन्धी अभिमुखिकरण कार्यक्रम :** २०८३ साल जेठ १३ गते लमजुङ जिल्लाको मर्स्याङ्दी बहुमुखी क्याम्पस, लमजुङ बेशीसहरमा आधिकारिक तथ्याङ्क सम्बन्धी अभिमुखिकरण कार्यक्रम सम्पन्न भएको थियो। क्याम्पसहरूमा तथ्याङ्क, जनसंख्या र अर्थशास्त्र विषयमा अध्ययन गरिरहेका विद्यार्थी तथा अध्यापन गराइरहेका प्रध्यापकहरूलाई आधिकारिक तथ्याङ्क सम्बन्धी अभिमुखिकरण तालिम गर्ने उद्देश्यले यो कार्यक्रम राखिएको हो। सो अभिमुखिकरण कार्यक्रममा क्याम्पसमा अध्ययनरत करिव ९० जना विद्यार्थीहरूको सहभागिता रहेको थियो। उक्त कार्यक्रममा राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालयका निर्देशक शान्तवना शर्मा र तथ्याङ्क अधिकृत धन बहादुर वि.सी.ले प्रशिक्षण गराउनु भएको थियो।
- **जनसंख्या सूचक सम्बन्धी सामाग्री तयारी तथा तालिम:** २०८३ साल जेठ २९ देखि ३१ गते सम्म सिन्धुपाल्चोक जिल्लाको चौतारामा जनसंख्या सूचक सम्बन्धी सामाग्री तयारी तथा तालिम सञ्चालन भएको थियो। तालिमको मुख्य उद्देश्य जनसंख्या सम्बन्धी प्रमुख सूचकहरूलाई सरल, सपष्ट र अभ्यासमुखी तरिकाले प्रस्तुत गर्ने साथै सहभागीहरूमा सूचक प्रयोग सम्बन्धी सीप विकास गर्ने र आगामी तालिम/अभिमुखिकरणका लागि आवश्यक सामाग्री तयार गर्नु रहेको थियो। उक्त तालिममा राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय र अन्य निकायमा कार्यरत निर्देशक/तथ्याङ्क अधिकृत गरि करिव १८ जनाको सहभागिता रहेको थियो।

३.५ कृषि तथा वन तथ्याङ्क शाखा

निजी स्वास्थ्य सेवा प्रदायक प्रतिष्ठान सर्वेक्षण, २०८२ को तथ्याङ्क संकलनसम्बन्धी गणक तथा सुपरिवेक्षक प्रशिक्षण कार्यक्रम: निजी स्वास्थ्य सेवा प्रदायक प्रतिष्ठान सर्वेक्षण, २०८२ को तथ्याङ्क संकलन कार्यलाई गुणस्तरीय, एकरूप, विश्वसनीय तथा प्रभावकारी रूपमा सञ्चालन गर्ने उद्देश्यले मिति २०८३/०१/०९ देखि ११ गतेसम्म बुटवलमा गणक तथा सुपरिवेक्षकहरूको प्रशिक्षण कार्यक्रम सञ्चालन गरिएको थियो। उक्त प्रशिक्षण कार्यक्रम प्रतिष्ठान गणना तथा सर्वेक्षण शाखा, कृषि तथा वन शाखा र कृषि तथा पशुपन्छी गणना शाखाका निर्देशकहरूको सहजीकरणमा सम्पन्न भएको थियो। प्रशिक्षण कार्यक्रममा सर्वेक्षणको उद्देश्य, कार्यक्षेत्र, सूचीकरण तथा तथ्याङ्क संकलन प्रक्रिया, प्रश्नावली तथा निर्देशन पुस्तिकाको प्रभावकारी प्रयोग, उत्तरदातासँग अन्तर्वार्ता लिने विधि, तथ्याङ्कको शुद्धता र विश्वसनीयता सुनिश्चित गर्ने उपाय, साथै सुपरिवेक्षण तथा अनुगमनका विधि र प्रक्रियाबारे विस्तृत रूपमा सहजीकरण गरिएको थियो। कार्यक्रममा तथ्याङ्क समन्वय कार्यालय अन्तर्गत कार्यरत करार गणक तथा सुपरिवेक्षकहरूको सक्रिय सहभागिता रहेको थियो। प्रशिक्षण अवधिमा व्यावहारिक अभ्यास, समूह छलफल तथा प्रश्नोत्तर सत्रमार्फत तथ्याङ्क संकलनका क्रममा आउन सक्ने सम्भावित चुनौतीहरूबारे छलफल गरी आवश्यक सुझाव, मार्गदर्शन तथा समाधानका उपायहरू प्रस्तुत गरिएको थियो। यस प्रशिक्षणबाट सहभागीहरूले सर्वेक्षणको अवधारणा, प्रश्नावलीको सही प्रयोग, तथ्याङ्क संकलनका मानक प्रक्रिया, गुणस्तर सुनिश्चित गर्ने उपाय तथा सुपरिवेक्षणसम्बन्धी आवश्यक ज्ञान र सीप हासिल गरेका थिए। फलस्वरूप, निजी स्वास्थ्य सेवा प्रदायक प्रतिष्ठान सर्वेक्षण, २०८२ को तथ्याङ्क संकलन कार्यलाई गुणस्तरीय, एकरूप, विश्वसनीय तथा प्रभावकारी रूपमा सञ्चालन गर्न यस प्रशिक्षण कार्यक्रमले महत्वपूर्ण योगदान पुऱ्याएको थियो।

३.६ घरपरिवार सर्वेक्षण शाखा

नेपाल श्रमशक्ति सर्वेक्षण चौथो २०८२/८३

पृष्ठभूमि

नेपालको आधिकारिक तथ्याङ्क प्रणालीको केन्द्रीय निकायको रूपमा रहेको राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालयले विभिन्न समयमा गणना तथा सर्वेक्षणहरू सञ्चालन गरी मुलुकको आवश्यकता अनुसार आर्थिक, सामाजिक, वातावरणीय लगायत अन्य तथ्याङ्क नियमित रूपमा उत्पादन गर्दै आएको छ । यसै अनुरूप श्रम तथ्याङ्कको आपूर्तिका लागि कार्यालयले नेपाल श्रमशक्ति सर्वेक्षण सञ्चालन गर्दै आएको छ । साविक केन्द्रीय तथ्याङ्क विभागबाट हालसम्म तीन पटक श्रमशक्ति सर्वेक्षण सञ्चालन भैसकेको छ । पहिलो पटक विक्रम सम्बत् २०५५/५६ र तत् पश्चात २०६४/६५ र २०७४/७५ मा नेपाल श्रमशक्ति सर्वेक्षण सञ्चालन भै सकेको छ । नेपाल श्रमशक्ति सर्वेक्षणबाट प्राप्त तथ्याङ्क श्रम तथा रोजगारसँग सम्बन्धित नीति तथा योजना निर्माण कार्यान्वयन र अनुगमनका लागि सरकारी तथा गैरसरकारी क्षेत्रमा व्यापक प्रयोग हुने गरेको छ र यसको नियमित रूपमा आपूर्ति गर्नु पर्ने चुनौती राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालयसमक्ष रहेको छ । अन्तर्राष्ट्रिय श्रम संगठनले विकास गरेको अवधारणा, परिभाषा र विधिलाई अनुसरण गर्दै चालु आर्थिक वर्ष २०८२/८३ मा नेपाल श्रमशक्ति सर्वेक्षण चौथो सञ्चालन गर्ने कार्यालयको नीति अनुसार आ.व. २०८२/८३ मा छानिएका ९२० गणना क्षेत्रहरू मध्ये ३०४ वटा गणना क्षेत्रहरूमा घरपरिवार सूचीकरण, नमुना छनौट र मुख्यप्रश्नावलीमा तथ्याङ्क सङ्कलन गर्ने कार्य सकिएको छ ।

घरपरिवार सर्वेक्षण शाखाबाट आ.व. २०८२/८३ चौथो त्रैमासिकमा सम्पादन भएका क्रियाकलापहरू:-

नेपाल श्रमशक्ति सर्वेक्षण चौथोको निर्देशक समितिको तेस्रो बैठक प्रमुख तथ्याङ्क अधिकारी डा. कमल प्रसाद पोखरेलको अध्यक्षतामा २०८३ जेठ २६ गते तेस्रो बैठक बैठक सम्पन्न भयो । बैठकले तथ्याङ्कको गुणस्तरियता कायम गर्न ध्यान दिनुपर्ने, निर्देशक र प्राविधिक समितिको संयुक्त अनुगमन टोली बनाई आवश्यकता अनुसार सर्वेक्षणको स्थलगत तथ्याङ्क सङ्कलन कार्यको अनुगमन तथा निरीक्षण गर्ने निर्णय गर्यो ।

- २०८३ वैशाख १७ गते र २०८३ अषाढ १५ गते गतेका दिन उप प्रमुख तथ्याङ्क अधिकारी डा. शरद कुमार शर्माको अध्यक्षतामा नेपाल श्रमशक्ति सर्वेक्षण चौथोको प्राविधिक समितिको तेस्रो र चौथो

बैठकमा कार्य प्रगतिको समिक्षा गर्दै आवश्यकता अनुसार अनुगमन गर्ने, आ.व २०८३/८४ को स्थलगत कार्यको कार्यको कार्ययोजना तयार गरी कार्यान्वयन गर्ने निर्णय गरियो।

- आ.व. २०८२/८३ मा छानिएका ९२० गणना क्षेत्रहरू मध्ये ३०४ गणना क्षेत्रमा स्थलगत तथ्याङ्क सङ्कलनको कार्य सकियोकोमा चौथो त्रैमासिकमा जम्मा १८४ गणना क्षेत्रहरूमा तथ्याङ्क सङ्कलनको कार्य सम्पन्न भयो।
- राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय र तथ्याङ्क समन्वय कार्यालयहरूबाट तथ्याङ्क सङ्कलन कार्यको सुपरिवेक्षण , अनुगमनको कार्य गरियो ।

३.७ सामाजिक तथा लैंगिक तथ्याङ्क शाखा

तथ्याङ्कमा आधारित नीति, योजना तर्जुमा तथा कार्यक्रमको लागि नेपाल बहुसूचक सर्वेक्षण २०८१/८२ को प्रदेशस्तरीय नतिजा सार्वजनिक अन्तरक्रिया कार्यक्रमः

नेपालमा महिला तथा बालबालिकाको सामाजिक तथा आर्थिक अवस्थासम्बन्धी विश्वसनीय, स्तरीय तथा अन्तर्राष्ट्रिय रूपमा तुलनायोग्य तथ्याङ्क उपलब्ध गराई राष्ट्रिय तथा प्रदेशस्तरमा नीति निर्माण, योजना तर्जुमा, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रक्रियालाई सुदृढ बनाउने उद्देश्यले राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालयले आर्थिक वर्ष २०८१/८२ मा नेपाल बहुसूचक सर्वेक्षण (चौथो) सञ्चालन गरेको थियो।

यसबाट संघका साथै प्रदेश तहसम्मका योजना तर्जुमा, नीति निर्माण तथा विकास कार्यहरूको अनुगमनको लागि आवश्यक पर्ने तथ्याङ्कहरूको अपर्याप्ततालाई न्यून पार्नुका साथै अन्तर्राष्ट्रिय घोषणाहरू तथा दिगो विकास लक्ष्यका सूचकहरूको अनुगमन तथा बहुआयामिक गरिबी मापन गर्न ठोस योगदान पुग्ने विश्वास गरिएको छ। यो सर्वेक्षणको कार्यान्वयन सातौं विश्वव्यापी बहुसूचक सर्वेक्षणको श्रृंखलाका रूपमा संयुक्त राष्ट्रसंघीय बाल कोष (युनिसेफ) नेपालको प्राविधिक तथा आर्थिक सहयोग एवं सहकार्यमा नेपाल सरकार राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालयले गरेको हो।

यस सर्वेक्षणमा शिक्षा, मातृ तथा नवजात शिशु स्वास्थ्य, खानेपानी तथा सरसफाइ, सुरक्षा र विभेद, मानसिक स्वास्थ्य लगायत अन्य सामाजिक क्षेत्रका विषयसँग सम्बन्धित तथ्याङ्क संकलन गरिएको थियो। यसबाट घरपरिवारका साथै महिला र बालबालिकाको विकाससँग सम्बन्धित दिगो विकासका लक्ष्यहरूको अनुगमन तथा मापनका लागि ४० भन्दा बढी सूचकहरू प्राप्त भएका छन्। सर्वेक्षणबाट राष्ट्रिय स्तर, सातै प्रदेशका शहरी क्षेत्र तथा ग्रामीण क्षेत्र लगायत काठमाडौं उपत्यका शहरी क्षेत्रको खण्डिकृत तथ्याङ्क प्राप्त भएको छ।

यसै सन्दर्भमा गत २०८२ साल माघ २६ गते नेपाल सरकारका निवर्तमान मुख्य सचिव श्री सुमनराज अर्यालको प्रमुख आतिथ्यमा यस सर्वेक्षणको राष्ट्रियस्तरको नतिजा सार्वजनिक भए पश्चात गत आ.ब. को चौथो त्रैमासिकमा प्रादेशिक राजधानीहरूमा 'तथ्याङ्कमा आधारित नीति, योजना तर्जुमा तथा कार्यक्रमको लागि नेपाल बहुसूचक सर्वेक्षण २०८१/८२ को प्रदेशस्तरीय नतिजा सार्वजनिक अन्तरक्रिया कार्यक्रम' सम्पन्न गरिएका थिए। यी कार्यक्रमहरू मिति २०८३ साल बैशाख ९ गते मधेश प्रदेशको जनकपुरधाम, बैशाख २३ गते सुदूरपश्चिमको धनगढी, बैशाख २४ गते कोशी प्रदेशको बिराटनगर, बैशाख २९ गते कर्णाली प्रदेशको वीरेन्द्रनगर, जेठ १ गते गण्डकी प्रदेशको पोखरा र जेठ २२ गते बागमती प्रदेशको हेटौँडामा प्रदेश सरकारका मन्त्रीहरू, प्रदेश नीति तथा योजना आयोगका उपाध्यक्षहरू, सचिवहरू, सरकारी तथा विकास साझेदार निकायका प्रतिनिधिहरू लगायत विभिन्न सरोकारवाला निकायका प्रतिनिधिहरूको उपस्थितिमा सम्पन्न भएको थियो। पोखरा र हेटौँडामा सम्पन्न अन्तरक्रिया कार्यक्रमको अध्यक्षता राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालयका प्रमुख तथ्याङ्क अधिकारी डा. कमल प्रसाद पोखरेलले गर्नु भएको थियो भने सहभागी सरोकारवाला निकायका प्रतिनिधिहरूले आफ्ना धारणा र सुझाव प्रस्तुत गर्दै सर्वेक्षणबाट प्राप्त नतिजाहरू प्रदेशको नीति निर्माण, योजना तर्जुमा तथा कार्यक्रम कार्यान्वयनमा अत्यन्त उपयोगी हुने अपेक्षा राख्नु भएको थियो।

३.८ व्यवस्थापन सूचना प्रणाली, सूचना प्रविधि तथा लगत प्रशोधन शाखा

सुक्ष्मकोरा तथ्याङ्क (Micro data) बिक्री तथा वितरणसम्बन्धी विवरण

१. कानुनी प्रावधान तथ्याङ्क ऐन, २०७९ को दफा १२, तथ्याङ्क नियमावली, २०८० को नियम १६ र तथ्याङ्क सार्वजनिक सम्प्रेषण तथा वितरण कार्यविधि, २०८२ को दफा १७ बमोजिम कार्यालयले अनुसन्धानकर्ता तथा तथ्याङ्क प्रयोगकर्ताहरूलाई विभिन्न गणना तथा सर्वेक्षणका सुक्ष्मकोरा तथ्याङ्क (Microdata) उपलब्ध गराउने प्रावधान रहेको छ।

तथ्याङ्क आवश्यक पर्ने प्रयोगकर्ताले प्राप्तिका लागि कार्यविधि २०८२ को अनुसूची-२ बमोजिमको ढाँचामा निवेदन दिनुपर्नेछ। साथै, नियमावलीको नियम १६ को उपनियम (१) अनुसारका शर्तहरू पूर्ण रूपमा पालना गर्नुपर्ने हुन्छ।

२. आर्थिक वर्ष २०८२/८३ को बिक्री तथा राजस्वको अवस्था

आर्थिक वर्ष २०८२/८३ मा राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालयबाट व्यक्ति तथा संस्था गरी जम्मा ७८ पटक कोरा तथ्याङ्क बिक्री भएको छ। जसबाट कुल रु. ८,२९,१०१/- राजस्व सङ्कलन भएको छ। तथ्याङ्क प्रयोगकर्तामध्ये व्यक्तिगत रूपमा अध्ययन तथा अनुसन्धानका लागि खरिद गर्नेको हिस्सा ७४.४ प्रतिशत रहेको छ भने संस्थागत प्रयोगको लागि २५.६ प्रतिशतले खरिद गरेका छन्।

तालिका २: तथ्याङ्क खरिदकर्ताको विवरण

क्र.स.	प्रयोगकर्ताको वर्ग	संख्या	प्राप्त राजस्व (रु.)
१	व्यक्तिगत रूपमा	५८	३,९०,८००
२	संस्थागत (गैर-सरकारी निकाय)	१७	४,०९,३०१
३	संस्थागत (सरकारी निकाय)	३	२९,०००
जम्मा		७८	८,२९,१०१

३. योगकर्ताको भौगोलिक/राष्ट्रियताको आधारमा विवरण:

कुल प्रयोगकर्तामध्ये नेपाली नागरिकहरूले ७३ पटक, जापानी विश्वविद्यालयले २ पटक र नेपालस्थित विदेशी सङ्घ-संस्थाहरूले ३ पटक तथ्याङ्क खरिद गरेका छन्।

४. बिक्री भएका तथ्याङ्कहरूको वर्गीकरण

आर्थिक वर्ष २०८२/८३ मा कुल १४ प्रकारका तथ्याङ्कहरू बिक्री भएका छन्। जसमध्ये राष्ट्रिय जनगणना, २०७८ सबैभन्दा बढी (३५ थान) र राष्ट्रिय जीवनस्तर सर्वेक्षण (चौथो) (३२ थान) बिक्री भएका छन्।

तालिका ३: बिक्री भएका माइक्रोडाटाको विवरण

क्र.स.	माइक्रोडाटा (Micro data)	बिक्री थान
१	राष्ट्रिय जनसंख्या तथा घरपरिवार गणना, २०७८	३५
२	राष्ट्रिय जीवनस्तर सर्वेक्षण, चौथो	३२
३	राष्ट्रिय जीवनस्तर सर्वेक्षण, तेस्रो	८
४	राष्ट्रिय कृषि गणना, २०७८	६
५	राष्ट्रिय औद्योगिक सर्वेक्षण, २०१९/२०	४
६	नेपाल श्रमशक्ति सर्वेक्षण, २०७९	४
७	राष्ट्रिय आर्थिक गणना, २०७५	३
८	नेपाल जीवजस्तर सर्वेक्षण, दोस्रो	३
९	नेपाल जीवजस्तर सर्वेक्षण, पहिलो	२
१०	नेपाल बहुसूचक सर्वेक्षण, २०८१/८२	२
११	राष्ट्रिय जनसंख्या तथा घरपरिवार गणना, २०६८	२
१२	राष्ट्रिय कृषि गणना, २०६८	१
१३	राष्ट्रिय जलवायु परिवर्तन सर्वेक्षण, २०२२	१
१४	राष्ट्रिय जनगणना, २०५८	१
जम्मा		१०४

५. कार्यालयबाट उपलब्ध गराउन सकिने सुक्ष्मकोरा तथ्याङ्कहरू (Micro data List)

1. Annual Household Survey 2012-2013
 2. Annual Household Survey 2013-2014
 3. Annual Household Survey 2014-2015
 4. Annual Household Survey 2015-2016
 5. Household Registration for Housing Reconstruction Survey 2016-2017
 6. National Census of Manufacturing Establishments 2011-2012
 7. National Climate Change Impact Survey 2016
 8. National Climate Change Survey 2022
 9. National Economic Census 2018
 10. National Industrial Survey 2019-2020
 11. National Population and Housing Census 2021
 12. National Population and Housing Census 2011
 13. National Population Census 2001
 14. National Sample Census of Agriculture 2001-2002
 15. National Sample Census of Agriculture 2011-2012
 16. National Sample Census of Agriculture 2021/22, NSCA 2021/22
 17. Nepal Commercial Coffee Survey 2019
 18. Nepal Commercial Tea Survey 2018
 19. Nepal Fishery Survey 2015
 20. Nepal Labour Force Survey 1998-1999, First Round
 21. Nepal Labour Force Survey 2008, Second Round
 22. Nepal Labour Force Survey 2017-2018, Third Round
 23. Nepal Living Standards Survey 1995-1996, NLSS First
 24. Nepal Living Standards Survey 2003-2004, NLSS Second
 25. Nepal Living Standards Survey 2010-2011, NLSS Third
 26. Nepal Living Standards Survey 2022-2023, Fourth round
 27. Nepal Multiple Indicator Cluster Survey 2019
 28. Nepal Multiple Indicator Cluster Survey 2024-25, Fourth round
 29. Waste Management Baseline Survey of Nepal 2020
- उपलब्ध गराउन सकिने सुक्ष्मकोरा तथ्याङ्कहरूको विस्तृत विवरण तल दिइएको लिङ्कमा हेर्न सकिनेछ। <https://microdata.nsonepal.gov.np/index.php/home>

३.९ भौगोलिक सूचना प्रणाली (GIS) शाखा

कार्यक्रमको नाम : गणना क्षेत्र नक्शाकन तयारी कार्यशाला

आयोजक: भौगोलिक सूचना प्रणाली (GIS) शाखा

कार्यक्रम अवधि: २०८३/०२/११ देखि २०८३/०२/१३ सम्म (३ दिन)

स्थान: राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, तालिम हल

सहभागी संख्या: ३४ जना

कार्यशालाको उद्देश्य:

- भौगोलिक सूचना प्रणालीको अवधारणा बारेमा छलफल गर्ने
- गणना तथा सर्वेक्षणहरूको लागि गणना क्षेत्र नक्शाकन विधी बारेमा जानकारी गराउने
- भौगोलिक सूचना प्रणालीमा QGIS को प्रयोगबारे ज्ञान तथा सीप बढाउने

३.१० राष्ट्रिय लेखा शाखा

१. आर्थिक वर्ष २०८२/८३ को वार्षिक राष्ट्रिय लेखा तथ्याङ्क

परिचय

अर्थतन्त्रमा निश्चित अवधिभित्र सञ्चालन भएका सबै आर्थिक क्रियाकलापबाट उत्पादित वस्तु तथा सेवाको प्रवाह र मौज्दात लगायत सोसँग सम्बन्धित संस्थागत एकाइबीचको कारोबारको मापन गरी लेखा राख्ने प्रणालीलाई राष्ट्रिय लेखा प्रणाली भनिन्छ। यो प्रणालीको मार्गदर्शनबमोजिम अर्थतन्त्र भित्र सञ्चालित आर्थिक क्रियाकलापको तथ्याङ्कीय मापन गरी कुल गार्हस्थ्य उत्पादन, आय, उपभोग, बचत जस्ता आर्थिक परिसूचक तयार गर्ने कार्य राष्ट्रिय लेखा अनुमान अन्तर्गत पर्दछ। राष्ट्रिय लेखा अनुमान गर्न संयुक्त राष्ट्रसंघ, युरोपियन यूनियन, विश्व बैंक, अन्तर्राष्ट्रिय मुद्रा कोष, आर्थिक विकास तथा सहयोगका लागि संगठन जस्ता अन्तर्राष्ट्रिय संस्थाद्वारा संयुक्त रूपमा विकास गरेको राष्ट्रिय लेखा प्रणाली (System of National Accounts, 2008) ले मार्गदर्शन प्रदान गर्दछ। यही मार्गदर्शनबमोजिम राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालयले राष्ट्रिय लेखा तथ्याङ्क अनुमान गरी प्रकाशन गर्दै आएको छ।

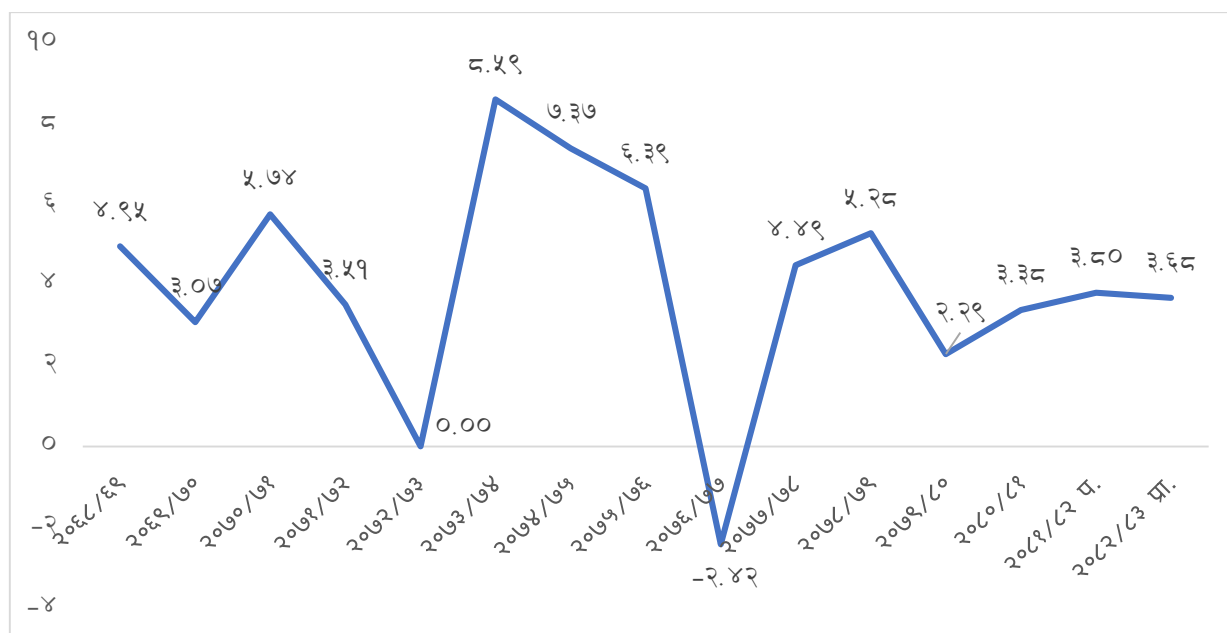
नेपालमा पहिलो पटक आर्थिक वर्ष २०१८/१९ मा राष्ट्रिय लेखा अनुमान तयार गरिएको भए तापनि नियमित रूपमा यस्ता अनुमान प्रकाशन गर्ने कार्य आर्थिक वर्ष २०२१/२२ देखि भएको देखिन्छ। यसै क्रममा राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालयले आर्थिक वर्ष २०८२/८३ को राष्ट्रिय लेखाका प्रारम्भिक अनुमानका साथै अघिल्ला दुई वर्षको राष्ट्रिय लेखा अनुमानको परिमार्जन गर्ने अभ्यासबमोजिम आर्थिक वर्ष २०८१/८२ को संशोधित अनुमान र २०८०/८१ को अन्तिम मान प्रकाशन गरेको छ। आर्थिक वर्ष २०८२/८३ को राष्ट्रिय लेखाका प्रारम्भिक अनुमान तयार गर्दा उपलब्ध तथ्याङ्कको आधारमा छ देखि आठ महिनासम्मका उपलब्ध आँकडा प्रयोग गरिएको छ भने बाँकी छ देखि चार महिना अवधिको अनुमानका लागि तथ्याङ्कीय विधि प्रयोग गरिएको छ।

अर्थतन्त्रको आकार र आर्थिक वृद्धिदर:

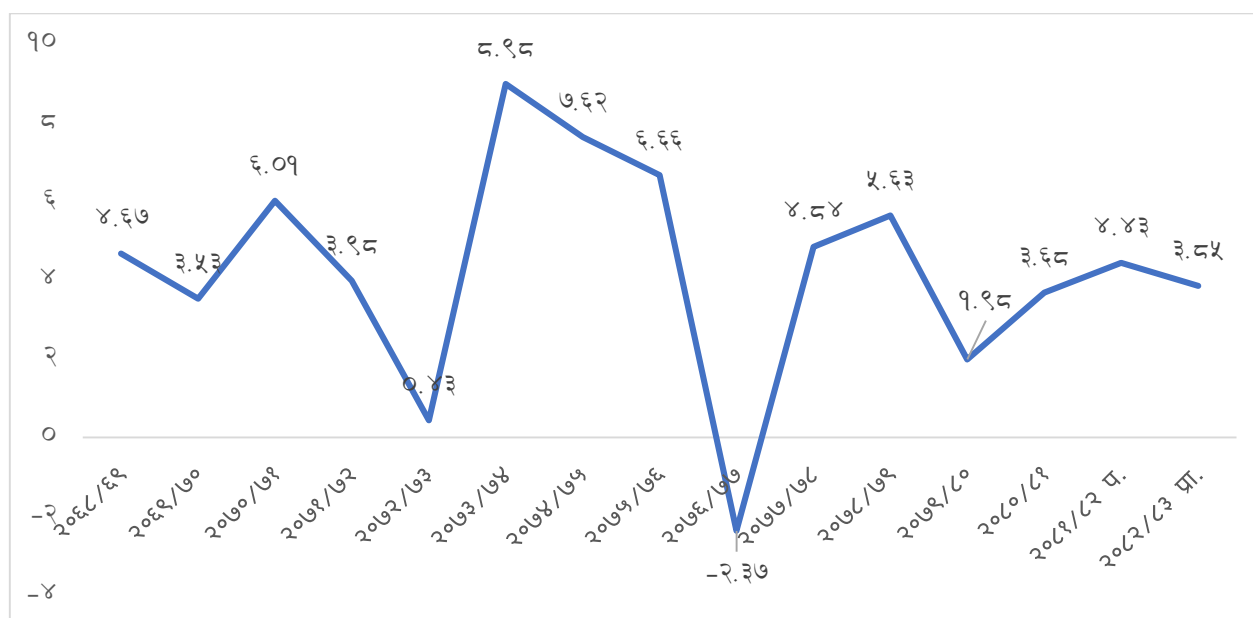
कुल गार्हस्थ्य उत्पादन (Gross Domestic Product – GDP) का अनुमान आधारभूत मूल्य (Basic Price) र उपभोक्ताको मूल्य (Purchaser's Price) मा प्रस्तुत गरिएको छ। अर्थतन्त्रको आकार मापन गर्न उपभोक्ताको मूल्यमा मापन गरिएको प्रचलित मूल्यको GDP प्रयोग गरिएको छ। जसअनुसार आर्थिक वर्ष २०८२/८३ मा नेपालको अर्थतन्त्रको आकार ६६ खर्ब पुग्ने प्रारम्भिक अनुमान गरिएको छ। आर्थिक वर्ष २०८१/८२ मा अर्थतन्त्रको आकार ६१ खर्ब ९९ अर्ब रहेको संशोधित अनुमान तथा आर्थिक वर्ष २०८०/८१ मा अर्थतन्त्रको आकार ५७ खर्ब ६० अर्ब रहेको विवरण सार्वजनिक गरिएको छ।

हाल प्रकाशित राष्ट्रिय लेखाका स्थिर मूल्यका अनुमान आर्थिक वर्ष २०६७/६८ को मूल्य (Base Year Price) मा आधारित छन्। त्यसैगरी, आर्थिक वृद्धिदर मापन गर्नको लागि स्थिर मूल्यमा मापन गरिएको कुल गार्हस्थ्य उत्पादन प्रयोग गरिएको छ। जसअनुसार, आर्थिक वर्ष २०८२/८३ मा आर्थिक वृद्धिदर आधारभूत मूल्य

(Basic Price) मा ३.६८ प्रतिशत र उपभोक्ताको मूल्य (Purchasers' Price) मा ३.८५ प्रतिशत हुने प्रारम्भिक अनुमान रहेको छ। आधारभूत मूल्यको आर्थिक वृद्धिदर आर्थिक वर्ष २०८१/८२ मा ३.८० प्रतिशत हुने संशोधित अनुमान र आर्थिक वर्ष २०८०/८१ मा ३.३८ प्रतिशत कायम भएको विवरण सार्वजनिक गरिएको छ। त्यसैगरी, उपभोक्ताको मूल्यमा आर्थिक वृद्धिदर आर्थिक वर्ष २०८१/८२ मा ४.४३ प्रतिशत हुने संशोधित अनुमान गरिएको छ। साथै, आर्थिक वर्ष २०८०/८१ मा ३.६८ प्रतिशत कायम भएको छ (चित्र १ (क) र १ (ख))।

चित्र २: कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको वार्षिक वृद्धिदर (आधारभूत मूल्यमा)

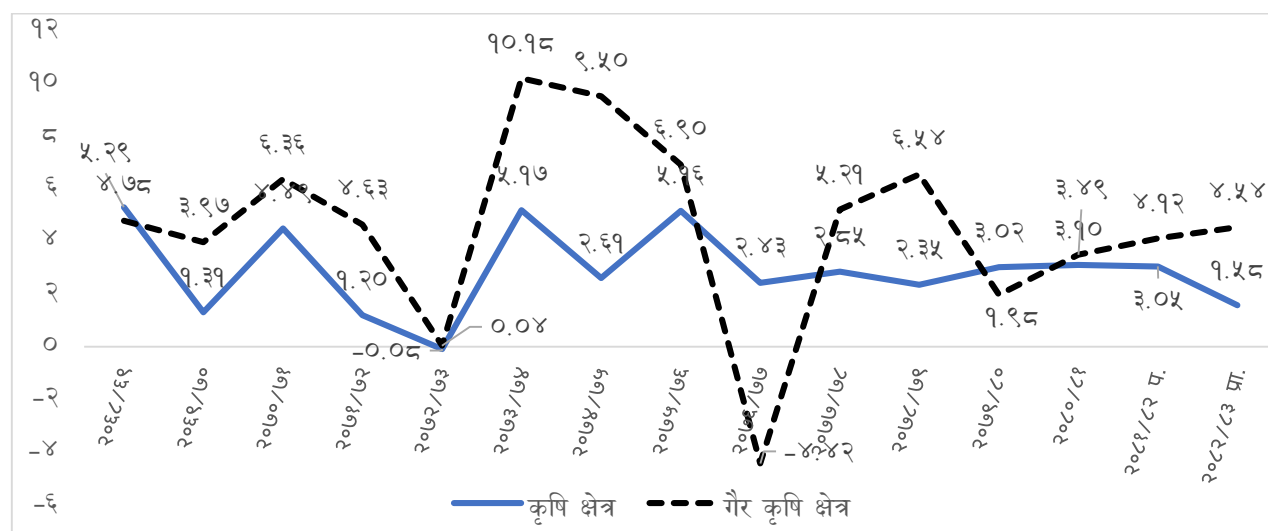
चित्र ३: कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको वार्षिक वृद्धिदर (उपभोक्ताको मूल्यमा)

नोट: प-परिमार्जित, प्रा-प्रारम्भिक

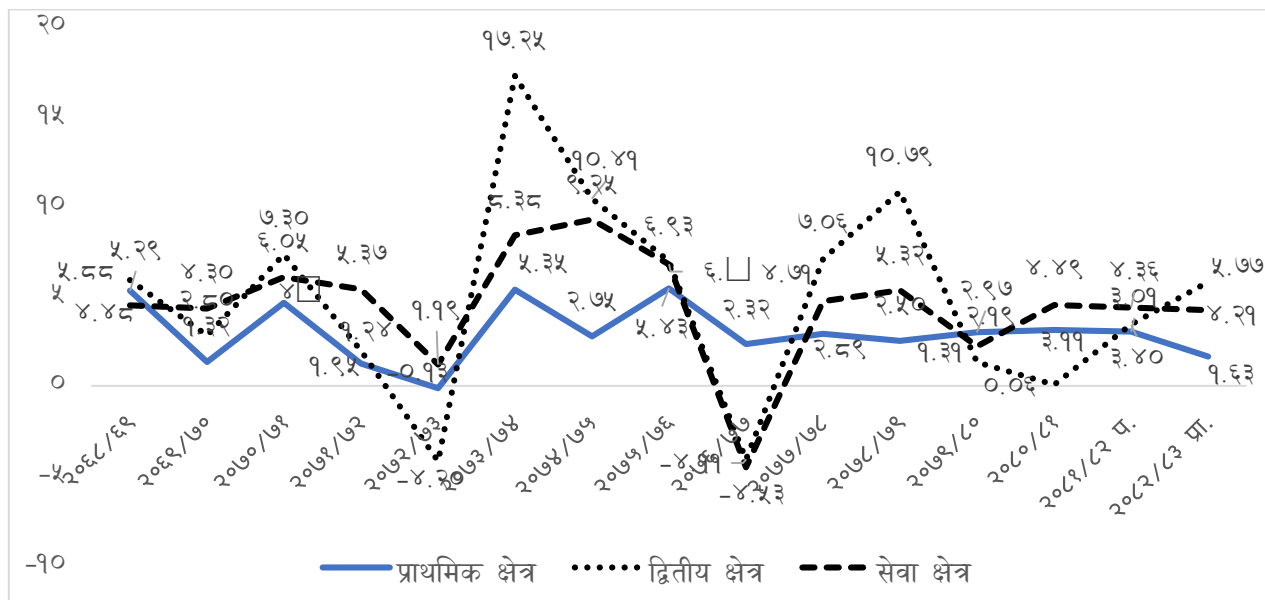
बृहत् औद्योगिक समूह अनुसारको वृद्धिदर तथा कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा पुर्‍याएको योगदान:

चित्र २ मा समग्र औद्योगिक क्षेत्रका बृहत् दुई समूह; कृषि तथा गैरकृषि क्षेत्रको वृद्धिदर प्रस्तुत गरिएको छ। आर्थिक वर्ष २०८२/८३ मा कृषि क्षेत्रको १.५८ प्रतिशत र गैरकृषि क्षेत्रको ४.५४ प्रतिशत वृद्धिदर हुने प्रारम्भिक अनुमान रहेको छ। आर्थिक वर्ष २०८१/८२ मा कृषि क्षेत्रको वृद्धिदर ३.०५ प्रतिशत तथा गैरकृषि क्षेत्रको वृद्धिदर ४.१२ प्रतिशत रहने संशोधित अनुमान गरिएको छ। त्यसैगरी, आर्थिक वर्ष २०८०/८१ मा कृषि क्षेत्रको वृद्धिदर ३.१० प्रतिशत तथा गैरकृषि क्षेत्रको वृद्धिदर ३.४९ प्रतिशत कायम भएको छ।

समग्र औद्योगिक क्षेत्रलाई प्राथमिक क्षेत्र (Primary Sector), द्वितीय क्षेत्र (Secondary Sector) र सेवा क्षेत्र (Tertiary Sector) गरी प्रमुख तीन समूहमा विभाजन गरेर समेत अध्ययन गर्ने गरिन्छ। यी तीन बृहत् औद्योगिक क्षेत्रको वृद्धिदर चित्र ३ मा प्रस्तुत गरिएको छ। आर्थिक वर्ष २०८२/८३ मा प्राथमिक, द्वितीय तथा सेवा क्षेत्रको वृद्धिदर क्रमशः १.६३ प्रतिशत, ५.७७ प्रतिशत र ४.२१ प्रतिशत हुने प्रारम्भिक अनुमान गरिएको छ। संशोधित विवरण अनुसार आर्थिक वर्ष २०८१/८२ मा प्राथमिक, द्वितीय तथा सेवा क्षेत्रको वृद्धिदर क्रमशः ३.०१ प्रतिशत, ३.४० प्रतिशत र ४.३६ प्रतिशत रहको छ। आर्थिक वर्ष २०८०/८१ मा प्राथमिक, द्वितीय तथा सेवा क्षेत्रको वृद्धिदर क्रमशः ३.११ प्रतिशत, ०.०६ प्रतिशत र ४.४९ प्रतिशत कायम भएको छ।

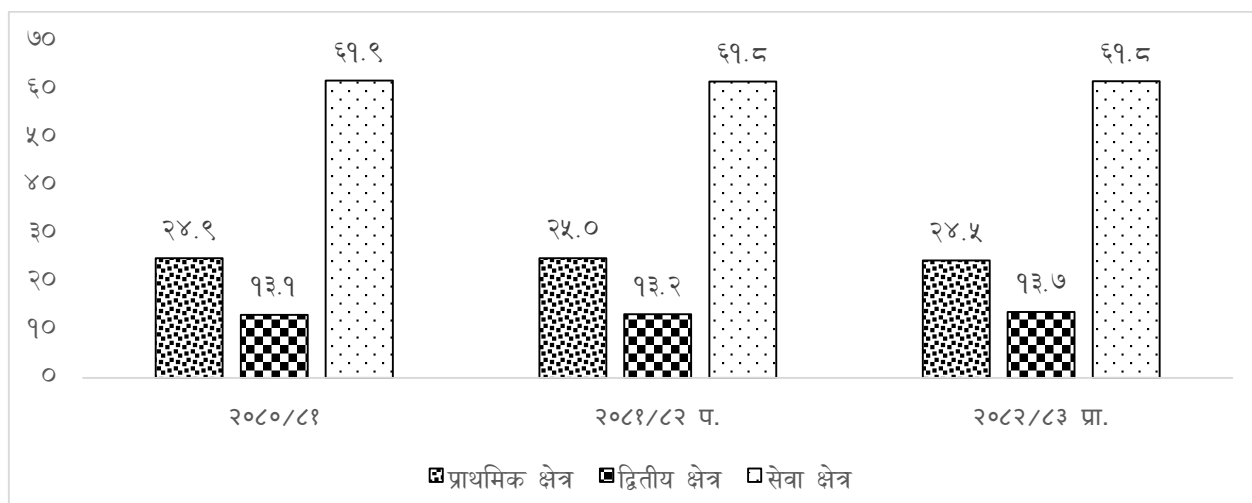
चित्र ४: कृषि तथा गैरकृषि क्षेत्रको कुल मूल्य अभिवृद्धिदर

चित्र ५: प्राथमिक, द्वितीय, तथा सेवा क्षेत्रको कुल मूल्य अभिवृद्धि वृद्धिदर

नोट: प-परिमार्जित, प्रा-प्रारम्भिक

चित्र ४ मा कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा प्राथमिक, द्वितीय तथा सेवा क्षेत्रले पुर्‍याएको योगदान प्रस्तुत गरिएको छ। जसअनुसार आर्थिक वर्ष २०८२/८३ मा प्राथमिक, द्वितीय तथा सेवा क्षेत्रले कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा क्रमशः २४.५ प्रतिशत, १३.७ प्रतिशत र ६९.८ प्रतिशत योगदान पुर्‍याउने प्रारम्भिक अनुमान गरिएको छ। आर्थिक वर्ष २०८१/८२ मा प्राथमिक, द्वितीय तथा सेवा क्षेत्रले कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा क्रमशः २५.० प्रतिशत, १३.२ प्रतिशत र ६९.८ प्रतिशत योगदान पुर्‍याउने संशोधित अनुमान गरिएको छ। त्यसैगरी, आर्थिक वर्ष २०८०/८१ मा प्राथमिक, द्वितीय तथा सेवा क्षेत्रले क्रमशः २४.९ प्रतिशत, १३.१ प्रतिशत र ६९.९ प्रतिशत योगदान पुर्‍याएको तथ्याङ्क सार्वजनिक गरिएको छ।

चित्र ६: बृहत् आर्थिक क्षेत्र अनुसार कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा योगदान

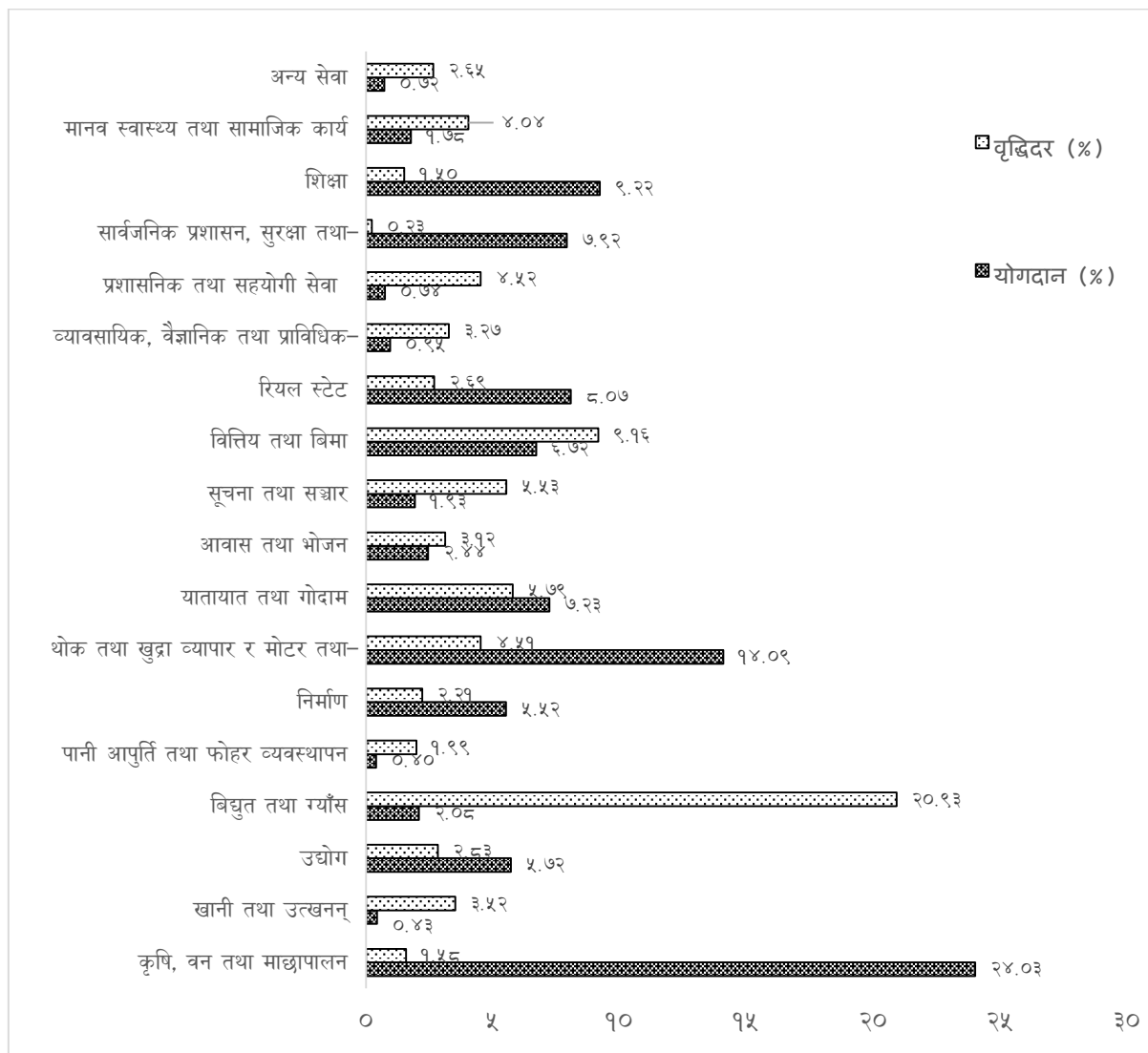
नोट: प-परिमार्जित, प्रा-प्रारम्भिक

औद्योगिक वर्गीकरण अनुसार कुल मूल्य अभिवृद्धि वृद्धिदर तथा कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा योगदान:

सम्पूर्ण आर्थिक क्रियाकलापको अन्तर्राष्ट्रिय औद्योगिक वर्गीकरण चौथो संस्करण अनुसार वस्तु तथा सेवा उत्पादनका क्रियाकलापलाई २१ वटा मुख्य क्रियाकलापमा वर्गीकरण गरिएको छ। नेपालको सन्दर्भमा २१ वटा औद्योगिक क्रियाकलापमध्ये बाह्य संघसंस्था एवं यसका अङ्गका क्रियाकलापलाई छोडेर पछिल्ला तीनवटा आर्थिक क्रियाकलाप (कला, मनोरञ्जन तथा मनोविनोद; अन्य सेवा प्रदान गर्ने क्रियाकलाप; र रोजगारदाताका रूपमा घरपरिवारका घरायसी क्रियाकलाप, आफ्ना प्रयोगका लागि छुट्याउन नसकिने विभिन्न वस्तु तथा सेवा उत्पादन गर्ने क्रियाकलाप) १८लाई अन्य सेवाका क्रियाकलापमा समावेश गरी जम्मा (किसिमका आर्थिक क्रियाकलापमा वर्गीकरण गरी राष्ट्रिय लेखाका अनुमान प्रकाशन गरिएको छ। चित्र ५ मा आर्थिक वर्ष २०८१ मा ८२/औद्योगिक वर्गीकरण अनुसारको कुल मूल्य अभिवृद्धि वृद्धिदर तथा ती औद्योगिक समूहले कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा पुऱ्याएको योगदान प्रस्तुत गरिएको छ।

आर्थिक वर्ष २०८२) मा कुल मूल्य अभिवृद्धिको सबैभन्दा धेरै वृद्धिदर विद्युत तथा ग्याँस ८३/२० (%९३.१६) क्षेत्रको हुने प्रारम्भिक अनुमान रहेको छ। यस क्षेत्रलाई वित्तीय तथा बीमाक्षेत्रले पछ्याएर दोस्रो धेरै वृद्धि गर्ने क्षेत्रको रूपमा रहेको छ। अर्कोतर्फ र शिक्षा (%०.२३) सार्वजनिक प्रशासन तथा सुरक्षा , क्षेत्रको वृद्धि तुलनात्मक रूपमा सबैभन्दा कम रहने अनुमान गरिएको छ। (%१.५०)

कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा यस वर्ष कृषि ले (%२४.०३) मत्स्य क्षेत्र वन तथा , र व्यापार क्षेत्र (%१४.०९) ले तुलनात्मक रूपमा धेरै योगदान गर्ने अनुमान गरिएको छ। अर्कोतर्फ पानी , आपूर्ति फोहोर , ढल , व्यवस्थापन ; (%०.४३) र खानी तथा उत्खनन् (%०.४०) तुलनात्मक रूपमा सबैभन्दा थोरै योगदान गर्ने क्रियाकलाप रहेको अनुमान गरिएको छ।

चित्र ७: औद्योगिक वर्गिकरणअनुसारको वृद्धिदर तथा GDP मा योगदान, आर्थिक वर्ष २०८२/८३

नोट: प-परिमार्जित, प्रा-प्रारम्भिक

कृषि ,वन तथा मत्स्य

आर्थिक वर्ष २०८२/८३ को कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा कृषि, वन तथा मत्स्य क्षेत्रले २४.०३ प्रतिशत योगदान पुऱ्याएको प्रारम्भिक अनुमान गरिएको छ। आर्थिक वर्ष २०८२ ८३/मा यस क्षेत्रको कुल मूल्य अभिवृद्धि (Gross Value Added - GVA) वार्षिक वृद्धिदर १.५८ प्रतिशत रहने प्रारम्भिक अनुमान गरिएको छ। आर्थिक वर्ष २०८२/८३ मा कृषि उत्पादनको समग्र प्रवृत्ति मध्यम वृद्धि देखिन्छ। तर धान उत्पादन ४.१६ प्रतिशतले ऋणात्मक हुने र मकै, गहुँ, कोदो, दलहन तथा औद्योगिक बालीहरूमा सामान्य मात्राको वृद्धि हुने अनुमान गरिएको छ। त्यसैगरी, पशुजन्य उत्पादनतर्फ मासु, अण्डा तथा माछा उत्पादनमा पनि सामान्य वृद्धि हुने अनुमान गरिएको छ। साथै, फलफुल तथा अन्य केही हिउँदे बालीको उत्पादनमा अति न्यून मात्राको वृद्धि हुने अनुमानका कारणले कृषि क्षेत्रको कुल मूल्य अभिवृद्धिमा न्यून वृद्धि हुने अनुमान रहेको छ। आर्थिक वर्ष २०८१/८२ मा कृषि क्षेत्रको वृद्धिदर ३.०५ प्रतिशत रहने संशोधित अनुमान गरिएको छ। त्यसैगरी, आर्थिक वर्ष २०८०/८१ को तथ्याङ्क अनुसार उक्त वर्षमा यस क्षेत्रको वृद्धिदर ३.१० प्रतिशत कायम भएको छ।

खानी तथा उत्खनन्

आर्थिक वर्ष २०८२/८३ मा खानी तथा उत्खनन् क्षेत्रले कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा ०.४३ प्रतिशत योगदान पुऱ्याउने प्रारम्भिक अनुमान गरिएको छ। यो आर्थिक वर्षमा यस क्षेत्रको कुल मूल्य अभिवृद्धि अघिल्लो आर्थिक वर्षको तुलनामा ३.५२ प्रतिशतले वृद्धि हुने प्रारम्भिक अनुमान गरिएको छ। निर्माण क्षेत्रमा धनात्मक वृद्धि र खानी तथा उत्खनन् क्षेत्रको रोयल्टी संकलनमा आर्थिक वर्ष २०८१/८२ को तुलनामा सामान्य सुधार भएकोले यस क्षेत्रको मूल्य अभिवृद्धिमा पनि सामान्य सुधार हुने अनुमान रहेको छ। त्यसैगरी आर्थिक , वर्ष २०८१/८२ मा यस क्षेत्रको वृद्धिदर १ प्रतिशत रहने संशोधित अनुमान गरिएको छ भने आर्थिक वर्ष ३९. २०८०/८१ को तथ्याङ्क अनुसार उक्त वर्षमा यस क्षेत्रको वृद्धिदर ३ प्रतिशत कायम भएको छ। ३५.

उद्योग

आर्थिक वर्ष २०८२/८३ मा उद्योग क्षेत्रको कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा ५ प्रतिशत योगदान रहने र ७२.कुल मूल्य अभिवृद्धि वृद्धिदर २.८३ प्रतिशत हुने प्रारम्भिक अनुमान गरिएको छ। संशोधित तथ्याङ्क अनुसार आर्थिक वर्ष २०८१/८२ मा यस क्षेत्रको वृद्धिदर २.२७ प्रतिशत रहने अनुमान गरिएको छ। त्यसैगरी , आर्थिक वर्ष २०८०/८१ को तथ्याङ्क अनुसार उक्त वर्ष यस क्षेत्रको वृद्धिदर ऋणात्मक (-२.०२ प्रतिशत) कायम भएको छ। यस क्षेत्रमा आर्थिक वर्ष २०८० ८१/मा ऋणात्मक वृद्धिदर देखिए तापनि त्यस पछिका आर्थिक वर्षमा भने सुधारको संकेत देखिएको छ। खासगरी सिमेन्ट, वनस्पति घिउ, कंक्रीट, भट्टमासको कच्चा तेल, फलामे रड, खोटो, सुर्तीजन्य पदार्थ, वायरिङ्ग तार, जुट, वियर लगायतका वस्तुको उत्पादनमा भएको वृद्धिले यस क्षेत्रमा सुधार आउने प्रारम्भिक अनुमान गरिएको छ। साथै, भट्टमासको कच्चा तेल जस्तापाता तथा फलाम ,े रडको कच्चा पदार्थकोईला लगायत कच्चा पदार्थको आयतमा भएको वृद्धि र उत्पादित वस्तुको मागमा भएको , वृद्धिका कारणले पनि उद्योग क्षेत्रको उत्पादन वृद्धिमा सकारात्मक प्रभाव पारेको देखिन्छ।

विद्युत् तथा ग्याँस

आर्थिक वर्ष २०८२/८३ मा विद्युत् तथा ग्याँस क्षेत्रको कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा २.०८ प्रतिशत योगदान रहने र कुल मूल्य अभिवृद्धि वृद्धिदर २०.९३ प्रतिशत हुने प्रारम्भिक अनुमान गरिएको छ। यस क्षेत्रमा नयाँ आयोजनाबाट विद्युत् उत्पादन भई विद्युत् उत्पादनको क्षमता वृद्धि हुनु, प्रसारण संरचनाको विस्तार हुनुका साथै उपभोगमा विस्तार भएका कारण यस क्षेत्रको वृद्धि उल्लेख्य रहन गएको देखिन्छ। आर्थिक वर्ष २०८१/८२ मा यस क्षेत्रको कुल मूल्य अभिवृद्धि वृद्धिदर १२.७१ प्रतिशत रहने संशोधित अनुमान गरिएको छ। त्यसैगरी, आर्थिक वर्ष २०८०/८१ को तथ्याङ्क अनुसार यस क्षेत्रको वृद्धिदर ११.६१ प्रतिशत कायम भएको छ।

पानी आपूर्ति, ढल, फोहोर व्यवस्थापन तथा पुनःउत्पादनका क्रियाकलाप

आर्थिक वर्ष २०८२/८३ मा पानी आपूर्ति, ढल, फोहोर व्यवस्थापन तथा पुनःउत्पादनका क्रियाकलाप क्षेत्रको कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा ०.४० प्रतिशत योगदान रहने र कुल मूल्य अभिवृद्धि वृद्धिदर १.९९ प्रतिशत हुने प्रारम्भिक अनुमान गरिएको छ। सेवा माग र आपूर्तिमा भइरहेको क्रमिक वृद्धिसँगै यस क्षेत्रको कुल मूल्य अभिवृद्धि पनि सामान्य रूपमा बढेको अनुमान गरिएको छ। आर्थिक वर्ष २०८१/८२ मा यस क्षेत्रको वृद्धिदर २.०५ प्रतिशत रहने संशोधित अनुमान गरिएको छ। आर्थिक वर्ष २०८०/८१ को तथ्याङ्क अनुसार यस क्षेत्रको वृद्धिदर १.२७ प्रतिशत कायम भएको छ।

निर्माण

आर्थिक वर्ष २०८२/८३ मा निर्माण क्षेत्रको कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा ५ प्रतिशत ५२.योगदान रहने र कुल मूल्य अभिवृद्धि वृद्धिदर २.२१ प्रतिशत हुने प्रारम्भिक अनुमान गरिएको छ।

निर्माण सामग्रीको आयात र निर्माणजन्य औद्योगिक वस्तुहरूको आन्तरिक उत्पादनमा सामान्य वृद्धि रहेको देखिन्छ। सरकारी क्षेत्रबाट हुने पूँजीगत खर्चमा उल्लेखनीय वृद्धि हुन नसकेको कारण निर्माण क्षेत्रको

उल्लेखनीय वृद्धि हुन नसक्ने अनुमान गरिएको छ। आर्थिक वर्ष २०८१/८२ मा यस क्षेत्रको वृद्धिदर ०.९६ प्रतिशत रहने संशोधित अनुमान गरिएको छ। त्यसैगरी, आर्थिक वर्ष २०८०/८१ को तथ्याङ्क अनुसार यस क्षेत्रको वृद्धिदर ऋणात्मक (-२.२०%) कायम भएको छ।

थोक तथा खुद्रा व्यापार, गाडी तथा मोटरसाइकल मर्मत सेवा

आर्थिक वर्ष २०८२/८३ मा थोक तथा खुद्रा व्यापार, गाडी तथा मोटरसाइकल मर्मत सेवा क्षेत्रको कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा १४.०९ प्रतिशत योगदान रहने र कुल मूल्य अभिवृद्धि वृद्धिदर ४.५१ प्रतिशत हुने प्रारम्भिक अनुमान गरिएको छ। आर्थिक वर्ष २०८१/८२ को तुलनामा व्यापारजन्य वस्तुहरूको आयातमा भएको वृद्धि साथै कृषि तथा व्यापारजन्य वस्तुहरूको आन्तरिक उत्पादनमा आएको वृद्धिले यस क्षेत्रको मूल्य अभिवृद्धिमा सुधार हुने अनुमान गरिएको छ।

आर्थिक वर्ष २०८१/८२ मा यस क्षेत्रको वृद्धिदर ३.८८ प्रतिशत रहने संशोधित अनुमान गरिएको छ। आर्थिक वर्ष २०८०/८१ को तथ्याङ्क अनुसार उक्त वर्षमा यस क्षेत्रको वृद्धिदर ऋणात्मक (-०.३१ प्रतिशत) कायम भएको छ।

यातायात तथा भण्डारण

आर्थिक वर्ष २०८२/८३ मा यातायात तथा भण्डारण क्षेत्रको कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा ७.२३ प्रतिशत योगदान रहने र कुल मूल्य अभिवृद्धि वृद्धिदर ५.७९ प्रतिशत हुने प्रारम्भिक अनुमान गरिएको छ। सवारी साधनको आयात, आन्तरिक तथा विदेशी पर्यटकको वृद्धि साथै थोक तथा खुद्रा व्यापार क्षेत्रमा भएको वृद्धिले यस क्षेत्रको मूल्य अभिवृद्धिमा वृद्धि हुने अनुमान गरिएको छ। आर्थिक वर्ष २०८१/८२ मा यस क्षेत्रको वृद्धिदर ७.०७ प्रतिशत रहने संशोधित अनुमान गरिएको छ। आर्थिक वर्ष २०८०/८१ को तथ्याङ्क अनुसार उक्त वर्षमा यस क्षेत्रको वृद्धिदर १३.४३ प्रतिशत कायम भएको छ।

आवास तथा भोजन सेवा

आर्थिक वर्ष २०८२/८३ मा आवास तथा भोजन सेवा क्षेत्रको कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा २.४४ प्रतिशत योगदान रहने र कुल मूल्य अभिवृद्धि वृद्धिदर ३.१२ प्रतिशत हुने प्रारम्भिक अनुमान गरिएको छ। विदेशी तथा आन्तरिक पर्यटकहरूको वृद्धिले आर्थिक वर्ष २०८२/८३ मा यस क्षेत्रको मूल्य अभिवृद्धिमा सकारात्मक प्रभाव हुने अनुमान गरिएको छ। आर्थिक वर्ष २०८१/८२ मा यस क्षेत्रको वृद्धिदर ४.६१ प्रतिशत रहने संशोधित अनुमान गरिएको छ। आर्थिक वर्ष २०८०/८१ को तथ्याङ्क अनुसार उक्त वर्षमा यस क्षेत्रको वृद्धिदर २१.०३ प्रतिशत कायम भएको छ।

सूचना तथा सञ्चार

आर्थिक वर्ष २०८२/८३ मा सूचना तथा सञ्चार क्षेत्रको कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा १.९३ प्रतिशत योगदान रहने र कुल मूल्य अभिवृद्धि वृद्धिदर ५.५३ प्रतिशत हुने प्रारम्भिक अनुमान गरिएको छ। आर्थिक वर्ष २०८२/८३ मा कम्प्यूटर प्रोग्रामिङ तथा इन्फर्मेसन सर्भिससम्बन्धी क्रियाकलापमा भएको वृद्धि, इन्टरनेट सेवा प्रदायकको कारोवार तथा ताररहित सञ्चार सेवामा भएको वृद्धिको कारणले यस क्षेत्रको कुल मूल्य अभिवृद्धिमा वृद्धि हुने प्रारम्भिक अनुमान रहेको छ। आर्थिक वर्ष २०८१/८२ मा यस क्षेत्रको वृद्धिदर ४.८८ प्रतिशत रहने संशोधित अनुमान गरिएको छ। आर्थिक वर्ष २०८०/८१ को तथ्याङ्क अनुसार उक्त वर्षमा यस क्षेत्रको वृद्धिदर ४.९१ प्रतिशत कायम भएको छ।

वित्तीय तथा बिमा

आर्थिक वर्ष २०८२/८३ मा वित्तीय तथा बिमा क्षेत्रको कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा ६.७२ प्रतिशत योगदान रहने र कुल मूल्य अभिवृद्धि वृद्धिदर ९.१६ प्रतिशत हुने प्रारम्भिक अनुमान गरिएको छ। बैंकमा निक्षेप तथा ऋण प्रवाहमा भएको वृद्धि, निर्जीवन बिमा तथा जिवन बिमाको नवीकरण बिमाशुल्क प्रिमियम कलेक्सनमा वृद्धि

तथा सामाजिक सुरक्षा कोष, संचय कोष, नागरिक लगानि कोष तथा धितोपत्र कारोबार व्यवसायिक तथा मर्चेन्ट बैंकहरूको आयमा समेत वृद्धिका कारण यस क्षेत्रको कुल मूल्य अभिवृद्धिमा बढोत्तरी हुने अनुमान गरिएको छ। आर्थिक वर्ष २०८१/८२ मा यस क्षेत्रको वृद्धिदर ७.५५ प्रतिशत रहने संशोधित अनुमान गरिएको छ। आर्थिक वर्ष २०८०/८१ को तथ्याङ्क अनुसार उक्त वर्षमा यस क्षेत्रको वृद्धिदर ९.९६ प्रतिशत कायम भएको छ।

घरजग्गा कारोबार

आर्थिक वर्ष २०८२/८३ मा घरजग्गा क्षेत्रको कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा ८ प्रतिशत योगदान रहने र ०.७. कुल मूल्य अभिवृद्धि वृद्धिदर २.६९ प्रतिशत हुने प्रारम्भिक अनुमान गरिएको छ। घर जग्गाको कारोबारमा भएको सामान्य वृद्धि र निजी आवास तथा भाडाका क्रियाकलापमा भएको बढोत्तरीले यस क्षेत्रको कुल मूल्य अभिवृद्धि सामान्य रूपमा बढ्ने प्रारम्भिक अनुमान गरिएको हो। आर्थिक वर्ष २०८१/८२ मा यस क्षेत्रको वृद्धिदर २२०८० प्रतिशत रहने संशोधित अनुमान गरिएको छ। आर्थिक वर्ष ७७./८१ को तथ्याङ्क अनुसार उक्त वर्षमा यस क्षेत्रको वृद्धिदर २० कायम भएको छ। प्रतिश २०.

पेशागत वैज्ञानिक तथा प्राविधिक क्रियाकलाप

आर्थिक वर्ष २०८२/८३ मा पेशागत वैज्ञानिक तथा प्राविधिक क्रियाकलाप क्षेत्रको कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा ०.९५ प्रतिशत योगदान रहने र कुल मूल्य अभिवृद्धि वृद्धिदर ३.२७ प्रतिशत हुने प्रारम्भिक अनुमान गरिएको छ। पछिल्लो समयमा विभिन्न प्राविधिक कार्यका लागि पेशागत संस्थासँग सेवा लिने प्रवृत्तिमा भएको वृद्धिसँगै ति संस्थाहरूको संख्यामा भएको वृद्धिले गर्दा यस क्षेत्रको कुल मूल्य अभिवृद्धि अघिल्लो वर्षको तुलनामा सामान्य बढ्ने प्रारम्भिक अनुमान गरिएको छ। आर्थिक वर्ष २०८१/८२ मा यस क्षेत्रको वृद्धिदर ४.०३ प्रतिशत रहने संशोधित अनुमान गरिएको छ। आर्थिक वर्ष २०८०/८१ को तथ्याङ्क अनुसार उक्त वर्षमा यस क्षेत्रको वृद्धिदर ४.१५ प्रतिशत कायम भएको छ।

प्रशासनिक तथा सहयोगी सेवा

आर्थिक वर्ष २०८२/८३ मा प्रशासनिक तथा सहयोगी सेवा क्षेत्रको कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा ०.७४ प्रतिशत योगदान रहने र कुल मूल्य अभिवृद्धि वृद्धिदर ४.५२ प्रतिशत हुने प्रारम्भिक अनुमान गरिएको छ। पछिल्लो समयमा विभिन्न प्रशासनिक सेवाका लागि सम्बन्धित संस्थाहरूसँग सेवा लिने प्रवृत्तिमा भएको वृद्धि, रोजगारी सेवा तथा विदेशी तथा आन्तरिक पर्यटकहरूको वृद्धिले यस क्षेत्रको कुल मूल्य अभिवृद्धि अघिल्लो वर्षको तुलनामा बढ्ने प्रारम्भिक अनुमान गरिएको छ। आर्थिक वर्ष २०८१/८२ मा यस क्षेत्रको वृद्धिदर ३.७३ प्रतिशत रहने संशोधित अनुमान गरिएको छ। आर्थिक वर्ष २०८०/८१ को तथ्याङ्क अनुसार उक्त वर्षमा यस क्षेत्रको वृद्धिदर ४.४८ प्रतिशत कायम भएको छ।

सार्वजनिक प्रशासन तथा रक्षा

आर्थिक वर्ष २०८२/८३ मा यस क्षेत्रको कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा ७.९२ प्रतिशत योगदान रहने र कुल मूल्य अभिवृद्धि वृद्धिदर ०.२३ प्रतिशत हुने प्रारम्भिक अनुमान गरिएको छ। तीन वटै तहका सरकारको सार्वजनिक प्रशासन तथा रक्षा अन्तर्गत गरेको खर्चमा भएको नगन्य मात्राको वृद्धिले यस क्षेत्रको मूल्य अभिवृद्धि वृद्धिदर न्यून मात्रामा मात्र बढ्ने अनुमान गरिएको छ। आर्थिक वर्ष २०८१/८२ मा यस क्षेत्रको वृद्धिदर ३.०० प्रतिशत रहने संशोधित अनुमान गरिएको छ। आर्थिक वर्ष २०८०/८१ को तथ्याङ्क अनुसार उक्त वर्षमा यस क्षेत्रको वृद्धिदर २.२५ प्रतिशत कायम भएको छ।

शिक्षा

आर्थिक वर्ष २०८२/८३ मा यस क्षेत्रको कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा ९.२२ प्रतिशत योगदान रहने र कुल मूल्य अभिवृद्धि वृद्धिदर १.५० प्रतिशत हुने प्रारम्भिक अनुमान गरिएको छ। आर्थिक वर्ष २०८१/८२ को तुलनामा आर्थिक वर्ष २०८२/८३ मा सरकारी शैक्षिक संस्थाका विद्यार्थी सङ्ख्या घटेको तथा निजी शैक्षिक

संस्थाका विद्यार्थी न्युन मात्रामा वृद्धि भएको देखिएको र यस क्षेत्रमा सरकारी खर्चमा कमी आएका कारण कुल मूल्य अभिवृद्धिमा सामान्य मात्र वृद्धि हुने अनुमान गरिएको छ। आर्थिक वर्ष २०८१/८२ मा यस क्षेत्रको वृद्धिदर २.३६ प्रतिशत रहने संशोधित अनुमान गरिएको छ। आर्थिक वर्ष २०८०/८१ को तथ्याङ्क अनुसार उक्त वर्षमा यस क्षेत्रको वृद्धिदर २.९८ प्रतिशत कायम भएको छ।

स्वास्थ्य तथा सामाजिक कार्य

आर्थिक वर्ष २०८२/८३ मा स्वास्थ्य तथा सामाजिक कार्यसम्बन्धी क्षेत्रको कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा १.७८ प्रतिशत योगदान रहने र कुल मूल्य अभिवृद्धि वृद्धिदर ४.०४ प्रतिशत हुने प्रारम्भिक अनुमान गरिएको छ। आर्थिक वर्ष २०८१/८२ को तुलनामा आर्थिक वर्ष २०८२/८३ मा स्वास्थ्य सेवा लिनेहरूमध्ये अन्तरंग सेवा लिनेको सङ्ख्या घटेको र बहिरंग सेवा लिनेको सङ्ख्या बढेको कारणले यस क्षेत्रको मूल्य अभिवृद्धिमा उल्लेख्य वृद्धि हुन नसक्ने अनुमान गरिएको छ। आर्थिक वर्ष २०८१/८२ मा यस क्षेत्रको वृद्धिदर ४.६९ प्रतिशत रहने संशोधित अनुमान गरिएको छ। आर्थिक वर्ष २०८०/८१ को तथ्याङ्क अनुसार उक्त वर्षमा यस क्षेत्रको वृद्धिदर ६.१३ प्रतिशत कायम भएको छ।

अन्य सेवाका क्रियाकलाप

आर्थिक वर्ष २०८२/८३ मा अन्य सेवाका क्रियाकलाप क्षेत्रको कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा ०.७२ प्रतिशत योगदान रहने र कुल मूल्य अभिवृद्धि वृद्धिदर २.६५ प्रतिशत हुने प्रारम्भिक अनुमान गरिएको छ। मनोरञ्जनात्मक तथा अन्य सेवामा भएको निरन्तर वृद्धिले यस क्षेत्रको उत्पादनमा सामान्य वृद्धि हुने अनुमान गरिएको छ। आर्थिक वर्ष २०८१/८२ मा यस क्षेत्रको वृद्धिदर ४.०६ प्रतिशत रहने संशोधित अनुमान गरिएको छ। आर्थिक वर्ष २०८०/८१ को तथ्याङ्क अनुसार उक्त वर्षमा यस क्षेत्रको वृद्धिदर ५.४३ प्रतिशत कायम भएको छ।

अन्य केही प्रमुख आर्थिक सूचकको अवस्था(प्रचलित मूल्यमा) :

- **कुल उत्पादन (Gross output):** आर्थिक वर्ष २०८२/८३ मा आधारभूत मूल्यको कुल उत्पादन रु. ९९ खर्ब २२ अर्ब ९० करोड हुने प्रारम्भिक अनुमान गरिएको छ। आर्थिक वर्ष २०८१/८२ मा कुल उत्पादन रु. ९३ खर्ब ८४ अर्ब ५० करोड रहने संशोधित अनुमान गरिएको छ। आर्थिक वर्ष २०८०/८१ को तथ्याङ्कअनुसार उक्त वर्षमा कुल उत्पादन रु. ८७ खर्ब ८१ अर्ब २ करोड कायम गरिएको छ।
- **मध्यवर्ती उपभोग (Intermediate consumption):** आर्थिक वर्ष २०८२/८३ मा उपभोक्ताको मूल्यको मध्यवर्ती उपभोग रु. ४१ खर्ब २७ अर्ब ३२ करोड हुने प्रारम्भिक अनुमान गरिएको छ। आर्थिक वर्ष २०८१/८२ मा मध्यवर्ती उपभोग रु. ३९ खर्ब ३० अर्ब ९ करोड रहने संशोधित अनुमान गरिएको छ। आर्थिक वर्ष २०८०/८१ को तथ्याङ्कअनुसार उक्त वर्षमा मध्यवर्ती उपभोग रु. ३६ खर्ब ७६ अर्ब २१ करोड कायम गरिएको छ।
- **कुल स्थिर पुँजी निर्माण (Gross fixed capital formation):** आर्थिक वर्ष २०८२/८३ मा GDP को २६.२६ प्रतिशत कुल स्थिर पुँजी निर्माण हुने प्रारम्भिक अनुमान गरिएको छ। आर्थिक वर्ष २०८१/८२ मा GDP को २३.५७ प्रतिशत कुल स्थिर पुँजी निर्माण हुने संशोधित अनुमान गरिएको छ। आर्थिक वर्ष २०८०/८१ को तथ्याङ्कअनुसार उक्त वर्षमा GDP को २४.५१ प्रतिशत कुल स्थिर पुँजी निर्माण भएको छ।
- **अन्तिम उपभोग खर्च (Final consumption expenditure):** आर्थिक वर्ष २०८२/८३ मा GDP को ९०.२९ प्रतिशत अन्तिम उपभोग खर्च हुने प्रारम्भिक अनुमान गरिएको छ। आर्थिक वर्ष २०८१/८२ मा GDP को ९३.११ प्रतिशत अन्तिम उपभोग खर्च हुने संशोधित अनुमान गरिएको छ। आर्थिक वर्ष २०८०/८१ को तथ्याङ्क अनुसार उक्त वर्षमा GDP को ९३.३१ प्रतिशत अन्तिम उपभोग खर्च भएको छ।

- **वस्तु तथा सेवा निर्यात (Export):** आर्थिक वर्ष २०८२/८३ मा GDP को ९.९७ प्रतिशत निर्यात हुने प्रारम्भिक अनुमान गरिएको छ। आर्थिक वर्ष २०८१/८२ मा GDP को ८.८३ प्रतिशत निर्यात हुने संशोधित अनुमान गरिएको छ। आर्थिक वर्ष २०८०/८१ को अन्तिम तथ्याङ्क अनुसार उक्त वर्षमा GDP को ७.५५ प्रतिशत निर्यात भएको छ।
- **वस्तु तथा सेवा आयात (Import):** आर्थिक वर्ष २०८२/८३ मा GDP को ३४.५२ प्रतिशत आयात हुने प्रारम्भिक अनुमान गरिएको छ। आर्थिक वर्ष २०८१/८२ मा GDP को ३३.७२ प्रतिशत आयात हुने संशोधित अनुमान गरिएको छ। आर्थिक वर्ष २०८०/८१ को तथ्याङ्क अनुसार उक्त वर्षमा GDP को ३२.६२ प्रतिशत आयात भएको छ।
- **कुल राष्ट्रिय बचत (Gross national saving):** आर्थिक वर्ष २०८२/८३ मा GDP को ४४.७७ प्रतिशत कुल राष्ट्रिय बचत हुने प्रारम्भिक अनुमान गरिएको छ। आर्थिक वर्ष २०८१/८२ मा GDP को ३८.३९ प्रतिशत कुल राष्ट्रिय बचत हुने संशोधित अनुमान गरिएको छ। आर्थिक वर्ष २०८०/८१ को तथ्याङ्क अनुसार उक्त वर्षमा GDP को ३५.६० प्रतिशत कुल राष्ट्रिय बचत भएको छ।
- **वैदेशिक रोजगारबाट प्राप्त विप्रेषण (Worker's Remittance):** आर्थिक वर्ष २०८२/८३ मा GDP को ३३.०२ प्रतिशत विप्रेषण प्राप्त हुने प्रारम्भिक अनुमान गरिएको छ। आर्थिक वर्ष २०८१/८२ मा GDP को २७.८० प्रतिशत विप्रेषण प्राप्त संशोधित अनुमान गरिएको छ। आर्थिक वर्ष २०८०/८१ को तथ्याङ्क अनुसार उक्त वर्षमा GDP को २५.०९ प्रतिशत विप्रेषण प्राप्त भएको छ।
- **प्रतिव्यक्ति कुल गार्हस्थ्य उत्पादन (Per capita GDP):** आर्थिक वर्ष २०८२/८३ मा प्रतिव्यक्ति कुल गार्हस्थ्य उत्पादन १,५१३ यू.एस. डलर हुने प्रारम्भिक अनुमान गरिएको छ। आर्थिक वर्ष २०८१/८२ मा प्रतिव्यक्ति कुल गार्हस्थ्य उत्पादन १,५१६ यू.एस. डलर हुने संशोधित अनुमान गरिएको छ। आर्थिक वर्ष २०८०/८१ को तथ्याङ्क अनुसार उक्त वर्षमा प्रतिव्यक्ति कुल गार्हस्थ्य उत्पादन १,४५६ यू.एस. डलर कायम भएको छ। डलरको सटहीदरमा भएको उच्च वृद्धिले प्रतिव्यक्ति कुल गार्हस्थ्य उत्पादन आर्थिक वर्ष २०८१/८२ मा भन्दा आर्थिक वर्ष २०८२/८३ मा कम हुन गएको अनुमान रहेको छ।
- **प्रतिव्यक्ति कुल राष्ट्रिय आय (Per capita GNI):** आर्थिक वर्ष २०८२/८३ मा प्रतिव्यक्ति कुल राष्ट्रिय आय १,५३५ यू.एस. डलर हुने प्रारम्भिक अनुमान गरिएको छ। आर्थिक वर्ष २०८१/८२ मा प्रतिव्यक्ति कुल राष्ट्रिय आय १,५३५ यू.एस. डलर रहने संशोधित अनुमान गरिएको छ। आर्थिक वर्ष २०८०/८१ को तथ्याङ्क अनुसार उक्त वर्षमा प्रतिव्यक्ति कुल राष्ट्रिय आय १,४८० यू.एस. डलर कायम भएको छ। डलरको सटहीदरमा भएको उच्च वृद्धिले प्रतिव्यक्ति कुल राष्ट्रिय आय आर्थिक वर्ष २०८१/८२ मा र आर्थिक वर्ष २०८२/८३ मा बराबर रहन गएको अनुमान रहेको छ।
- **प्रतिव्यक्ति कुल राष्ट्रिय खर्चयोग्य आय (Per capita GNDI):** आर्थिक वर्ष २०८२/८३ मा प्रतिव्यक्ति कुल राष्ट्रिय खर्चयोग्य आय २,०४४ यू.एस. डलर हुने प्रारम्भिक अनुमान गरिएको छ। आर्थिक वर्ष २०८१/८२ मा प्रतिव्यक्ति कुल राष्ट्रिय खर्चयोग्य आय १,९९४ यू.एस. डलर रहने संशोधित अनुमान गरिएको छ। आर्थिक वर्ष २०८०/८१ को तथ्याङ्क अनुसार उक्त वर्षमा प्रतिव्यक्ति कुल राष्ट्रिय खर्चयोग्य आय १,८७७ यू.एस. डलर कायम भएको छ। डलरको सटहीदरमा भएको उच्च वृद्धि भए तापनि प्रतिव्यक्ति कुल राष्ट्रिय खर्चयोग्य आय क्रमशः बढ्नुको कारण विप्रेषणको उच्च प्राप्ति भएको अनुमान रहेको छ।

२. आर्थिक वर्ष २०८२/८३ को प्रादेशिक कुल गार्हस्थ्य उत्पादन

परिचय

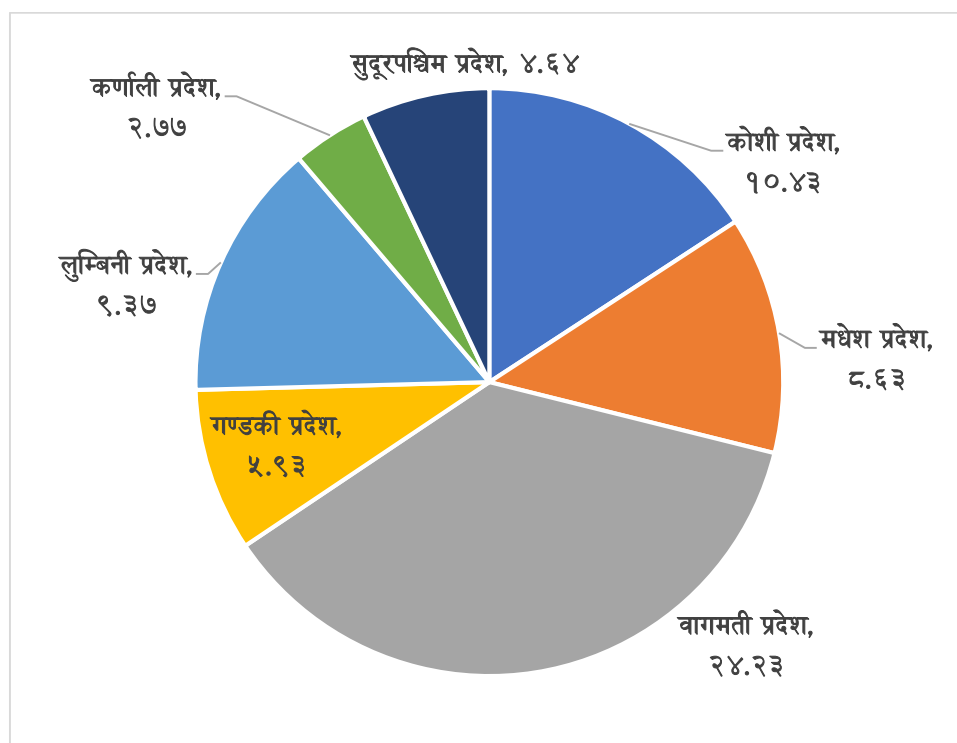
अर्थतन्त्रका विविध पक्षलाई मापन गरी आर्थिक नीति निर्माण गर्न र आर्थिक विकासका गतिविधिको अनुगमन तथा मूल्यांकन गर्नका लागि राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालयले नियमित रूपमा राष्ट्रिय तहको कुल गार्हस्थ्य उत्पादन लगायतका समष्टिगत आर्थिक सूचकहरू सार्वजनिक गर्दै आएको छ। यसै सन्दर्भमा नेपालमा पहिलो पटक आर्थिक वर्ष २०१८/१९ मा राष्ट्रिय लेखा अनुमान तयार गरेको पाइन्छ। नियमित रूपमा यस्ता अनुमान प्रकाशन गर्ने कार्य आर्थिक वर्ष २०२१/२२ देखि भएको देखिन्छ। यसै क्रममा राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालयले चालु आर्थिक वर्ष २०८२/८३ को वार्षिक राष्ट्रिय लेखाका प्रारम्भिक अनुमान प्रकाशन गरिसकेको छ।

देशमा संघीय शासन प्रणाली शुरू भएसँगै प्रादेशिक तहमा भएको आर्थिक गतिविधिको मापन गर्न र प्रदेशमा देखिएका सामाजिक तथा आर्थिक असमानतालाई न्यूनिकरण गर्नका लागि आवश्यक नीति निर्माण गर्न र विकासका गतिविधिलाई प्रभावकारी बनाउन प्रदेशस्तरको कुल गार्हस्थ्य उत्पादन आवश्यक पर्दछ। यही विषयलाई ध्यानमा राखी राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालयले प्रदेशस्तरको कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको अनुमान गर्ने कार्य आर्थिक वर्ष २०७५/७६ देखि शुरू गरेको छ। यही क्रमको निरन्तरता स्वरूप आर्थिक वर्ष २०८२/८३ का लागि प्रदेशस्तरको कुल गार्हस्थ्य उत्पादन लगायतका केही प्रमुख आर्थिक सूचक निर्माण गरी प्रकाशन गरिएको छ। प्रादेशिक राष्ट्रिय लेखा अनुमान गर्नका लागि उत्पादनमा आधारित Top-down विधिको प्रयोग गरिएको छ। जसअनुसार राष्ट्रिय तहमा अनुमान गरिएको प्रत्येक औद्योगिक वर्गिकरण अनुसारको कुल मूल्य अभिवृद्धिलाई उपयुक्त सूचकका आधारमा विभाजन गरी प्रदेश तहको औद्योगिक वर्गिकरण अनुसारको कुल मूल्य अभिवृद्धि अनुमान गरिएको छ। उक्त प्रादेशिक औद्योगिक वर्गिकरण अनुसारको कुल मूल्य अभिवृद्धिको योगफललाई प्रादेशिक कुल गार्हस्थ्य उत्पादन (Provincial Gross Domestic Product – PGDP) को रूपमा प्रस्तुत गरिएको छ। राष्ट्रिय तहको कुल गार्हस्थ्य उत्पादन अनुमान गर्न राष्ट्रिय लेखा प्रणाली (System of National Accounts, 2008) को मार्गदर्शन अनुसरण गरी अन्तर्राष्ट्रियस्तरीय औद्योगिक वर्गीकरणको चौथो संस्करण (International Standard Industrial Classification – ISIC revision 4) अनुसारका आर्थिक क्रियाकलापबाट उत्पादित वस्तु तथा सेवाको गणना गरिएको हुन्छ। जसअनुसार वर्गीकृत कुल २१ ओटा औद्योगिक क्षेत्रमध्ये २० ओटा क्षेत्रलाई १८ ओटा समूहमा समावेश गरी राष्ट्रिय तहका कुल मूल्य अभिवृद्धि अनुमान गरिएको छ। सोहीबमोजिम प्रदेश तहका कुल मूल्य अभिवृद्धि पनि १८ ओटा समूहमा प्रस्तुत गरी प्रकाशन गरिएको छ।

प्रादेशिक लेखाका अनुमान प्रचलित र स्थिर दुवै मुल्यमा मापन गरी सार्वजनिक गरिएको छ। प्रचलित मूल्यको कुल गार्हस्थ्य उत्पादनबाट अर्थतन्त्रको आकार अनुमान गरिन्छ भने स्थिर मूल्यको कुल गार्हस्थ्य उत्पादनबाट आर्थिक वृद्धिदर अनुमान गरिन्छ। हाल प्रकाशित स्थिर मूल्यका अनुमान आर्थिक वर्ष २०६७/२०६८ को मूल्यमा आधारित छन्। प्रादेशिक लेखा अनुमान गर्ने क्रममा आर्थिक वर्ष २०८२/८३ का लागि पहिलो छ देखि आठ महिनासम्मका उपलब्ध आँकडा तथा सूचना प्रयोग गरी बाँकी अवधिको अवस्था सामान्य रहने अपेक्षा सहित तथ्याङ्कीय विधिबाट प्रादेशिक लेखाका प्रारम्भिक अनुमान तयार गरिएको छ। त्यसैगरी, उपलब्ध तथ्याङ्कका आधारमा आर्थिक वर्ष २०८१/८२ को संशोधित अनुमान र आर्थिक वर्ष २०८०/८१ को अन्तिम तथ्याङ्क सार्वजनिक गरिएको छ। राष्ट्रिय लेखा तथ्याङ्क परिमार्जन गर्ने अभ्यासबमोजिम आर्थिक वर्ष २०८२/८३ र आर्थिक वर्ष २०८१/८२ का अनुमानलाई आगामी वर्ष क्रमशः परिमार्जन सहित प्रकाशन गरिने छ।

अर्थतन्त्रको आकार र प्रादेशिक योगदान:

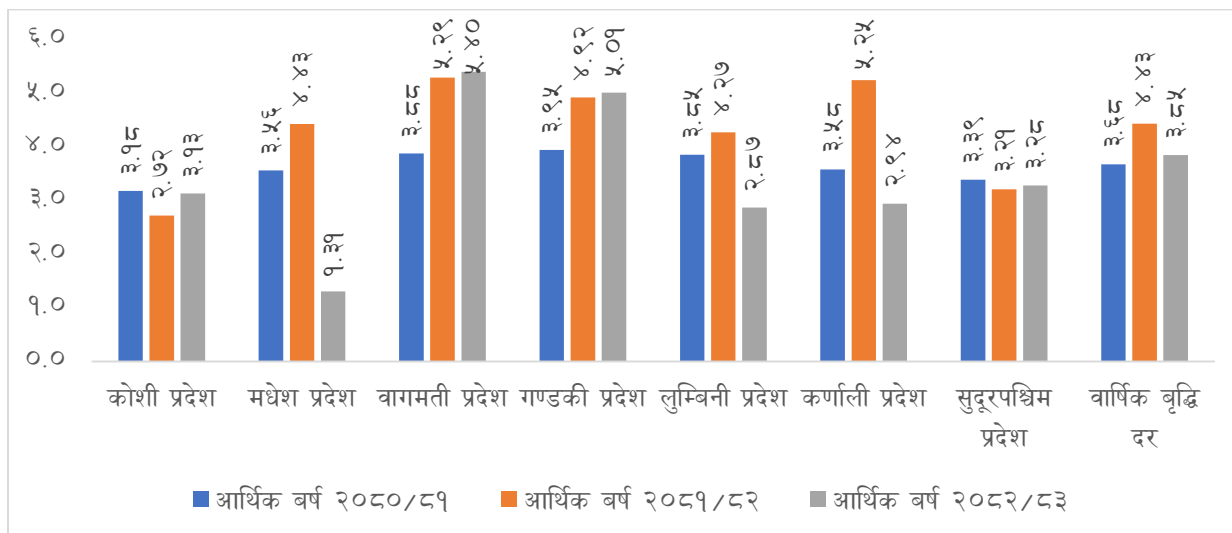
आर्थिक वर्ष २०८२/८३ मा राष्ट्रिय वार्षिक कुल गार्हस्थ्य उत्पादन उपभोक्ताको मूल्यमा ६६ खर्ब हुने अनुमान गरिएकोमा बागमती प्रदेशको २४ खर्ब २३ अर्ब (३६.७ प्रतिशत), कोशी प्रदेशको १० खर्ब ४३ अर्ब (१५.८ प्रतिशत), लुम्बिनी प्रदेशको ९ खर्ब ३७ अर्ब (१४.२ प्रतिशत), मधेश प्रदेशको ८ खर्ब ६३ अर्ब (१३.१ प्रतिशत), गण्डकी प्रदेशको ५ खर्ब ९३ अर्ब (९.० प्रतिशत), सुदूरपश्चिम प्रदेशको ४ खर्ब ६४ अर्ब (७.० प्रतिशत) र कर्णाली प्रदेशको २ खर्ब ७७ अर्ब (४.२ प्रतिशत) रहने प्रारम्भिक अनुमान छ। आर्थिक वर्ष २०८२/८३ का लागि प्रारम्भिक अनुमान गरिएको प्रादेशिक अर्थतन्त्रको आकार चित्र १ मा प्रस्तुत गरिएको छ।

चित्र ८: अर्थतन्त्रको आकार (रु. खर्बमा), २०८२/८३

प्रादेशिक आर्थिक वृद्धिदर:

आर्थिक वर्ष २०८२/८३ को प्रारम्भिक अनुमानबमोजिम स्थिर मूल्यमा मापन गरिएको उपभोक्ताको मूल्यको प्रादेशिक कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको सबैभन्दा उच्च वार्षिक वृद्धिदर बागमती प्रदेश (५.४०%) मा र त्यसपछिको गण्डकी प्रदेश (५.०१%) मा देखिन्छ। त्यसैगरी, सबैभन्दा न्युन वार्षिक वृद्धिदर मधेश प्रदेश (१.३१%) मा हुने प्रारम्भिक अनुमान रहेको छ। स्थिर मूल्यमा मापन गरिएको उपभोक्ता मूल्यको राष्ट्रिय कुल गार्हस्थ्य उत्पादन वार्षिक वृद्धिदर ३.८५ प्रतिशत हुने प्रारम्भिक अनुमान गरिएकोमा बागमती र गण्डकी प्रदेशको राष्ट्रिय वार्षिक वृद्धिदरभन्दा बढी र बाँँकी प्रदेशको राष्ट्रिय वार्षिक वृद्धिदरभन्दा कम हुने प्रारम्भिक अनुमान रहेको छ। आर्थिक वर्ष २०८२/८३ को प्रारम्भिक अनुमान, आर्थिक वर्ष २०८१/८२ को संशोधित अनुमान तथा आर्थिक वर्ष २०८०/८१ को अन्तिम तथ्याङ्कबमोजिमको प्रादेशिक कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको वृद्धिदर चित्र २ मा प्रस्तुत गरिएको छ।

चित्र ९: प्रादेशिक कुल गार्हस्थ्य उत्पादन वृद्धिदर (प्रतिशतमा)

औद्योगिक वर्गीकरणअनुसारको प्रादेशिक कुल मूल्य अभिवृद्धि तथा वृद्धिदर

औद्योगिक वर्गीकरण अनुसारको आर्थिक क्रियाकलापलाई हेर्दा आर्थिक वर्ष २०८१/८२ र २०८२/८३ मा बागमती प्रदेश बाहेक सबै प्रदेशमा कृषिको योगदान सबैभन्दा बढी देखिन्छ भने बागमती प्रदेशमा थोक तथा खुद्रा व्यापारको योगदान सबैभन्दा बढी देखिन्छ। आर्थिक वर्ष २०८२/८३ मा राष्ट्रिय तहमा दोस्रो हिस्सा ओगटेको व्यापारले कोशी तथा मधेश प्रदेशमा पनि दोस्रो हिस्सा नै ओगटेको देखिन्छ। त्यसैगरी, बागमती प्रदेशमा घरजग्गासम्बन्धी कारोवार सेवाको हिस्सा दोस्रो स्थानमा रहेको छ। गण्डकी र कर्णाली प्रदेशमा सार्वजनिक प्रशासन र रक्षाको योगदान दोस्रो स्थानमा रहेको देखिन्छ भने लुम्बिनी र सुदूरपश्चिम प्रदेशमा शिक्षाको योगदान दोस्रो स्थानमा रहेको देखिन्छ। अर्कोतर्फ, कोशी, गण्डकी, लुम्बिनी र सुदूरपश्चिम प्रदेशमा प्रशासनिक सहयोगी सेवा; मधेश, बागमती र कर्णाली प्रदेशमा खानी तथा उत्खनन् क्रियाकलापको योगदान सबै भन्दा न्यून देखिन्छ।

आर्थिक वर्ष २०८२/८३ मा मधेश प्रदेशको कृषि, लुम्बिनी र सुदूरपश्चिम प्रदेशको सार्वजनिक प्रशासन तथा रक्षा बाहेक सबै प्रदेशका अन्य सबै क्रियाकलाप वृद्धिदर धनात्मक रहेको देखिन्छ। आर्थिक वर्ष २०८२/८३ मा औद्योगिक वर्गीकरणअनुसारको कुल मूल्य अभिवृद्धिको वार्षिक वृद्धिदर राष्ट्रिय तहमा सबैभन्दा धेरै विद्युत तथा ग्याँसको (२०.९३%) रहने प्रारम्भिक अनुमान रहेकोमा कोशी, मधेश, बागमती, गण्डकी र लुम्बिनी प्रदेशमा सबैभन्दा धेरै वार्षिक वृद्धिदर सोही क्रियाकलापको रहने र कर्णाली तथा सुदूरपश्चिम प्रदेशमा सबैभन्दा धेरै वार्षिक वृद्धिदर वित्तिय तथा विमा सेवाको रहने प्रारम्भिक अनुमान गरिएको छ।

आर्थिक वर्ष २०८२/८३ मा कोशी प्रदेशमा पानी आपूर्ति तथा फोहोर व्यवस्थापनको वार्षिक वृद्धिदर सबैभन्दा न्यून रहने प्रारम्भिक अनुमान गरिएको छ भने बागमती, गण्डकी, कर्णाली प्रदेशमा सार्वजनिक प्रशासन तथा रक्षाको वार्षिक वृद्धिदर सबैभन्दा न्यून रहने प्रारम्भिक अनुमान गरिएको छ। लुम्बिनी र सुदूरपश्चिम प्रदेशमा सार्वजनिक प्रशासन तथा रक्षा र मधेश प्रदेशमा कृषिको वार्षिक वृद्धिदर ऋणत्मक रहने अनुमान छ।

कोशी प्रदेश

आर्थिक वर्ष २०८२/८३ का लागि कोशी प्रदेशको कुल गार्हस्थ्य उत्पादन उपभोक्ताको मूल्यमा रु. १० खर्ब ४३ अर्ब हुने प्रारम्भिक अनुमान गरिएको छ भने आर्थिक वर्ष २०८१/८२ मा रु. ९ खर्ब ८२ अर्ब रहने संशोधित अनुमान गरिएको छ। आर्थिक वर्ष २०८२/८३ मा यस प्रदेशले राष्ट्रिय तहको कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा १५.८ प्रतिशत योगदान पुर्याउने प्रारम्भिक अनुमान गरिएको छ। आर्थिक वर्ष २०८१/८२ मा

पनि यस प्रदेशले १५.८ प्रतिशत योगदान पुर्याउने संशोधित अनुमान रहेको छ। आर्थिक वर्ष २०८२/८३ मा यस प्रदेशको स्थिर मूल्यमा मापन गरिएको उपभोक्ता मूल्यको कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको वृद्धिदर ३.१३ प्रतिशत हुने प्रारम्भिक अनुमान र आर्थिक वर्ष २०८१/८२ मा २.७२ प्रतिशत रहने संशोधित अनुमान गरिएको छ। आर्थिक वर्ष २०८२/८३ मा कोशी प्रदेशको कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा सबैभन्दा धेरै योगदान कृषि, वन तथा मत्स्यको (३२.५%) रहने र सबैभन्दा न्यून योगदान प्रशासनिक सहयोगी सेवा (०.३%) को रहने प्रारम्भिक अनुमान रहेको छ। आर्थिक वर्ष २०८१/८२ मा कृषिले (३३.१%) योगदान गरी अग्रस्थानमा हुने र प्रशासनिक सहयोगी सेवाको योगदान अन्तिम स्थान (०.३%) मा रहने संशोधित अनुमान गरिएको छ। कोशी प्रदेशमा औद्योगिक वर्गिकरण अनुसार आर्थिक वर्ष २०८२/८३ मा कुल मूल्य अभिवृद्धि वार्षिक वृद्धिदर सबैभन्दा धेरै विद्युत तथा ग्याँसको (२३.७६%) र सबैभन्दा थोरै पानी आपूर्ति, ढल, फोहोर व्यवस्थापनको (०.३९%) हुने प्रारम्भिक अनुमान गरिएको छ। त्यसैगरी, आर्थिक वर्ष २०८१/८२ मा कुल मूल्य अभिवृद्धि वार्षिक वृद्धिदर सबैभन्दा धेरै विद्युत तथा ग्याँसको (८.२९%) र सबैभन्दा थोरै निर्माणको (-०.७०%) रहने संशोधित अनुमान गरिएको छ।

मधेश प्रदेश

आर्थिक वर्ष २०८२/८३ का लागि मधेश प्रदेशको कुल गार्हस्थ्य उत्पादन उपभोक्ताको मूल्यमा रु. ८ खर्ब ६३ अर्ब हुने प्रारम्भिक अनुमान गरिएको छ भने आर्थिक वर्ष २०८१/८२ मा रु. ८ खर्ब १८ अर्ब रहने संशोधित अनुमान गरिएको छ। आर्थिक वर्ष २०८२/८३ मा यस प्रदेशले राष्ट्रिय तहको कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा १३.१ प्रतिशत योगदान पुर्याउने प्रारम्भिक अनुमान गरिएको छ। आर्थिक वर्ष २०८१/८२ मा यस प्रदेशले १३.२ प्रतिशत योगदान पुर्याउने संशोधित अनुमान रहेको छ। त्यसैगरी, आर्थिक वर्ष २०८२/८३ मा यस प्रदेशको स्थिर मूल्यमा मापन गरिएको उपभोक्ता मूल्यको कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको वार्षिक वृद्धिदर १.३१ प्रतिशत हुने प्रारम्भिक अनुमान र आर्थिक वर्ष २०८१/८२ मा ४.४३ प्रतिशत रहने संशोधित अनुमान गरिएको छ। आर्थिक वर्ष २०८२/८३ मा मधेश प्रदेशको कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा सबैभन्दा धेरै योगदान कृषि, वन तथा मत्स्यको (३४.९७%) रहने र सबैभन्दा न्यून योगदान खानी तथा उत्खनन् (०.१४%) को रहने प्रारम्भिक अनुमान रहेको छ। आर्थिक वर्ष २०८१/८२ मा कृषिको (३५.८७%) योगदान सहित अग्रस्थानमा हुने र खानी तथा उत्खनन्को (०.१४%) मा न्यून रहने संशोधित अनुमान गरिएको छ। मधेश प्रदेशमा औद्योगिक वर्गिकरण अनुसार आर्थिक वर्ष २०८२/८३ का लागि कुल मूल्य अभिवृद्धि वार्षिक वृद्धिदर सबैभन्दा धेरै विद्युत तथा ग्याँसको (१०.९१%) र सबैभन्दा थोरै कृषि (-१.२६%) को हुने प्रारम्भिक अनुमान गरिएको छ। त्यसैगरी, आर्थिक वर्ष २०८१/८२ का लागि कुल मूल्य अभिवृद्धि वार्षिक वृद्धिदर सबैभन्दा धेरै विद्युत तथा ग्याँसको (८.७६%) र सबैभन्दा थोरै निर्माण (०.७८%) को रहने संशोधित अनुमान गरिएको छ।

बागमती प्रदेश

आर्थिक वर्ष २०८२/८३ मा बागमती प्रदेशको कुल गार्हस्थ्य उत्पादन उपभोक्ताको मूल्यमा रु. २४ खर्ब २३ अर्ब हुने प्रारम्भिक अनुमान गरिएको छ भने आर्थिक वर्ष २०८१/८२ मा रु. २२ खर्ब ५७ अर्ब रहने संशोधित अनुमान गरिएको छ। आर्थिक वर्ष २०८२/८३ मा यस प्रदेशले राष्ट्रिय तहको कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा ३६.७ प्रतिशत योगदान पुर्याउने प्रारम्भिक अनुमान गरिएको छ। आर्थिक वर्ष २०८१/८२ मा यस प्रदेशले ३६.४ प्रतिशत योगदान पुर्याउने संशोधित अनुमान रहेको छ। त्यसैगरी, आर्थिक वर्ष २०८२/८३ मा यस प्रदेशको स्थिर मूल्यमा मापन गरिएको उपभोक्ता मूल्यको कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको वार्षिक वृद्धिदर ५.४० प्रतिशत हुने प्रारम्भिक अनुमान र आर्थिक वर्ष २०८१/८२ मा ५.२९ प्रतिशत रहने संशोधित अनुमान गरिएको छ। आर्थिक वर्ष २०८२/८३ मा बागमती प्रदेशको कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा सबैभन्दा धेरै योगदान

थोक तथा खुद्रा व्यापारको (२१.७%) रहने र सबैभन्दा न्यून योगदान पानी आपूर्ति तथा फोहोर व्यवस्थापनको (०.३%) रहने प्रारम्भिक अनुमान रहेको छ। आर्थिक वर्ष २०८१/८२ मा थोक तथा खुद्रा व्यापारको (२१.४%) योगदान अग्रस्थानमा हुने र पानी आपूर्ति तथा फोहोर व्यवस्थापन क्षेत्रको योगदान अन्तिम स्थान (०.३%) मा रहने संशोधित अनुमान गरिएको छ। बागमती प्रदेशमा औद्योगिक वर्गिकरण अनुसार आर्थिक वर्ष २०८२/८३ का लागि कुल मूल्य अभिवृद्धि वार्षिक वृद्धिदर सबैभन्दा धेरै विद्युत तथा ग्याँसको (२२.८८%) र सबैभन्दा थोरै सार्वजनिक प्रसाशन तथा रक्षा (०.६१%) को हुने प्रारम्भिक अनुमान गरिएको छ। त्यसैगरी, आर्थिक वर्ष २०८१/८२ का लागि कुल मूल्य अभिवृद्धि वृद्धिदर सबैभन्दा धेरै विद्युत तथा ग्याँसको (१८.७८%) र सबैभन्दा थोरै खानी तथा उत्खनन् (१.३९%) को रहने संशोधित अनुमान गरिएको छ।

गण्डकी प्रदेश

आर्थिक वर्ष २०८२/८३ मा गण्डकी प्रदेशको कुल गार्हस्थ्य उत्पादन उपभोक्ताको मूल्यमा रु. ५ खर्ब ९२ अर्ब हुने प्रारम्भिक अनुमान गरिएको छ भने आर्थिक वर्ष २०८१/८२ मा रु. ५ खर्ब ५४ अर्ब रहने संशोधित अनुमान गरिएको छ। आर्थिक वर्ष २०८२/८३ मा यस प्रदेशले राष्ट्रिय तहको कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा ९.० प्रतिशत योगदान पुर्याउने प्रारम्भिक अनुमान गरिएको छ। त्यसैगरी, आर्थिक वर्ष २०८१/८२ मा यस प्रदेशले ८.९ प्रतिशत योगदान पुर्याउने संशोधित अनुमान रहेको छ। आर्थिक वर्ष २०८२/८३ मा यस प्रदेशको स्थिर मूल्यमा मापन गरिएको उपभोक्ता मूल्यको कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको वार्षिक वृद्धिदर ५.०१ प्रतिशत हुने प्रारम्भिक अनुमान र आर्थिक वर्ष २०८१/८२ मा ४.९२ प्रतिशत रहने संशोधित अनुमान गरिएको छ। आर्थिक वर्ष २०८१/८२ मा गण्डकी प्रदेशको कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा सबैभन्दा धेरै योगदान कृषि, वन तथा मत्स्यको (२५.७%) रहने र सबैभन्दा न्यून योगदान प्रशासनिक तथा सहयोगी सेवा (०.३%) को रहने प्रारम्भिक अनुमान रहेको छ। आर्थिक वर्ष २०८१/८२ मा कृषि, वन तथा मत्स्य (२६.२%) को योगदान अग्रस्थानमा हुने र प्रशासनिक तथा सहयोगी सेवाको योगदान अन्तिम स्थान (०.३%) मा रहने संशोधित अनुमान गरिएको छ। गण्डकी प्रदेशमा औद्योगिक वर्गिकरण अनुसार आर्थिक वर्ष २०८२/८३ मा कुल मूल्य अभिवृद्धि वार्षिक वृद्धिदर सबैभन्दा धेरै विद्युत तथा ग्याँसको (२३.९%) र सबैभन्दा थोरै सार्वजनिक प्रशासन तथा रक्षाको (०.६५%) हुने प्रारम्भिक अनुमान गरिएको छ। त्यसैगरी, आर्थिक वर्ष २०८१/८२ का लागि कुल मूल्य अभिवृद्धि वार्षिक वृद्धिदर सबैभन्दा धेरै विद्युत तथा ग्याँसको (१२.०२%) र सबैभन्दा थोरै (१.४२%) खानी तथा उत्खनन्को रहने संशोधित अनुमान गरिएको छ।

लुम्बिनी प्रदेश

आर्थिक वर्ष २०८२/८३ मा लुम्बिनी प्रदेशको कुल गार्हस्थ्य उत्पादन उपभोक्ताको मूल्यमा रु. ९ खर्ब ३६ अर्ब हुने प्रारम्भिक अनुमान गरिएको छ भने आर्थिक वर्ष २०८१/८२ मा रु. ८ खर्ब ८३ अर्ब रहने संशोधित अनुमान गरिएको छ। आर्थिक वर्ष २०८२/८३ मा यस प्रदेशले राष्ट्रिय तहको कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा १४.२ प्रतिशत योगदान पुर्याउने प्रारम्भिक अनुमान गरिएको छ। आर्थिक वर्ष २०८१/८२ मा यस प्रदेशले १४.३ प्रतिशत योगदान पुर्याउने संशोधित अनुमान रहेको छ। त्यसैगरी, आर्थिक वर्ष २०८२/८३ मा यस प्रदेशको स्थिर मूल्यमा मापन गरिएको उपभोक्ता मूल्यको कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको वृद्धिदर २.८७ प्रतिशत हुने प्रारम्भिक अनुमान र आर्थिक वर्ष २०८१/८२ मा ४.२७ प्रतिशत रहने संशोधित अनुमान गरिएको छ। आर्थिक वर्ष २०८२/८३ मा लुम्बिनी प्रदेशको कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा सबैभन्दा धेरै योगदान कृषि, वन तथा मत्स्य (२९.८%) को रहने र सबैभन्दा न्यून योगदान प्रशासनिक तथा सहयोगी सेवा (०.४%) को रहने प्रारम्भिक अनुमान रहेको छ। आर्थिक वर्ष २०८१/८२ मा पनि कृषि, वन तथा मत्स्यको (३०.१%) योगदान अग्रस्थानमा हुने र प्रशासनिक तथा सहयोगी सेवाको योगदान अन्तिम स्थान (०.४%) मा रहने संशोधित अनुमान गरिएको छ। लुम्बिनी प्रदेशमा औद्योगिक वर्गिकरण अनुसार आर्थिक वर्ष २०८२/८३ मा कुल मूल्य अभिवृद्धि वार्षिक वृद्धिदर सबैभन्दा धेरै विद्युत तथा ग्याँसको (९.१८%) र सबैभन्दा थोरै (-०.१९%) सार्वजनिक प्रसाशन

तथा रक्षाको हुने प्रारम्भिक अनुमान गरिएको छ। त्यसैगरी, आर्थिक वर्ष २०८१/८२ मा कुल मूल्य अभिवृद्धि वृद्धिदर सबैभन्दा धेरै विद्युत तथा ग्याँस (८.३८%) र सबैभन्दा थोरै (१.३५%) निर्माणको रहने संशोधित अनुमान गरिएको छ।

कर्णाली प्रदेश

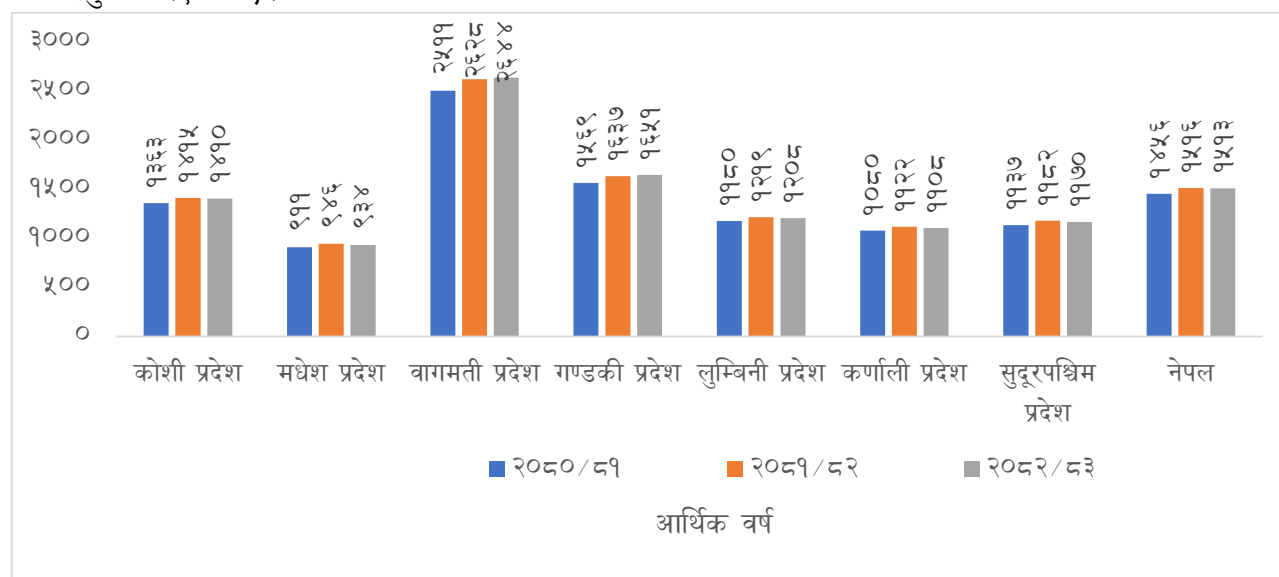
आर्थिक वर्ष २०८२/८३ मा कर्णाली प्रदेशको कुल गार्हस्थ्य उत्पादन उपभोक्ताको मूल्यमा रु. २ खर्ब ७७ अर्ब हुने प्रारम्भिक अनुमान गरिएको छ भने आर्थिक वर्ष २०८१/८२ मा रु. २ खर्ब ६३ अर्ब रहने संशोधित अनुमान गरिएको छ। आर्थिक वर्ष २०८२/८३ यस प्रदेशले राष्ट्रिय तहको कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा ४.२ प्रतिशत योगदान पुर्याउने प्रारम्भिक अनुमान गरिएको छ। त्यसैगरी, आर्थिक वर्ष २०८१/८२ मा यस प्रदेशले ४.३ प्रतिशत योगदान पुर्याउने संशोधित अनुमान रहेको छ। आर्थिक वर्ष २०८२/८३ मा यस प्रदेशको स्थिर मूल्यमा मापन गरिएको उपभोक्ता मूल्यको कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको वार्षिक वृद्धिदर २.९४ प्रतिशत हुने प्रारम्भिक अनुमान र आर्थिक वर्ष २०८१/८२ मा ५.२५ प्रतिशत रहने संशोधित अनुमान गरिएको छ। आर्थिक वर्ष २०८२/८३ मा कर्णाली प्रदेशको कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा सबैभन्दा धेरै योगदान कृषि, वन तथा मत्स्यको (३१.५२%) रहने र सबैभन्दा न्यून योगदान खानी तथा उत्खननको (०.१५%) रहने प्रारम्भिक अनुमान रहेको छ। आर्थिक वर्ष २०८१/८२ मा पनि कृषि, वन तथा मत्स्यको (३१.४%) अग्रस्थानमा हुने अनुमान र खानी तथा उत्खनन क्षेत्रको योगदान अन्तिम स्थान (०.१६%) मा रहने संशोधित अनुमान गरिएको छ। कर्णाली प्रदेशमा औद्योगिक वर्गिकरण अनुसार आर्थिक वर्ष २०८२/८३ मा कुल मूल्य अभिवृद्धि वार्षिक वृद्धिदर सबैभन्दा धेरै वित्तिय तथा विमा सेवाको (६.५४%) र सबैभन्दा थोरै (०.०५%) सार्वजनिक सेवा तथा रक्षाको हुने प्रारम्भिक अनुमान गरिएको छ। त्यसैगरी, आर्थिक वर्ष २०८१/८२ का लागि कुल मूल्य अभिवृद्धि वृद्धिदर सबैभन्दा धेरै वित्तिय तथा विमा सेवाको (८.४०%) र सबैभन्दा थोरै (१.२६%) खानि तथा उत्खननको रहने संशोधित अनुमान गरिएको छ।

सुदूरपश्चिम प्रदेश

आर्थिक वर्ष २०८२/८३ मा सुदूरपश्चिम प्रदेशको कुल गार्हस्थ्य उत्पादन उपभोक्ताको मूल्यमा रु. ४ खर्ब ६३ अर्ब हुने प्रारम्भिक अनुमान गरिएको छ भने आर्थिक वर्ष २०८१/८२ मा रु. ४ खर्ब ४१ अर्ब रहने संशोधित अनुमान गरिएको छ। आर्थिक वर्ष २०८२/८३ मा यस प्रदेशले राष्ट्रिय तहको कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा ७.० प्रतिशत योगदान पुर्याउने प्रारम्भिक अनुमान गरिएको छ। त्यसैगरी, आर्थिक वर्ष २०८१/८२ मा यस प्रदेशले ७.१ प्रतिशत योगदान पुर्याउने संशोधित अनुमान रहेको छ। आर्थिक वर्ष २०८२/८३ मा यस प्रदेशको स्थिर मूल्यमा मापन गरिएको उपभोक्ता मूल्यको कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको वार्षिक वृद्धिदर ३.२८ प्रतिशत हुने प्रारम्भिक अनुमान र आर्थिक वर्ष २०८१/८२ मा ३.२१ प्रतिशत रहने संशोधित अनुमान गरिएको छ। आर्थिक वर्ष २०८२/८३ मा सुदूरपश्चिम प्रदेशको कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा सबैभन्दा धेरै योगदान कृषि, वन तथा मत्स्यको (३३.४%) रहने र सबैभन्दा कम प्रशासनिक तथा सहयोगी सेवाको (०.१%) रहने प्रारम्भिक अनुमान रहेको छ। आर्थिक वर्ष २०८१/८२ मा पनि कृषि, वन तथा मत्स्यको (३३.६%) योगदान सहित अग्रस्थानमा हुने र प्रशासनिक तथा सहयोगी सेवा क्षेत्रको योगदान अन्तिम स्थान (०.१%) मा रहने संशोधित अनुमान गरिएको छ। सुदूरपश्चिम प्रदेशमा औद्योगिक वर्गिकरण अनुसार आर्थिक वर्ष २०८२/८३ मा कुल मूल्य अभिवृद्धिको वार्षिक वृद्धिदर सबैभन्दा धेरै वित्तिय तथा विमा सेवाको (७.९८%) र सबैभन्दा कम (-०.१८%) सार्वजनिक सेवा तथा रक्षाको हुने प्रारम्भिक अनुमान गरिएको छ। त्यसैगरी, आर्थिक वर्ष २०८१/८२ का लागि कुल मूल्य अभिवृद्धि वृद्धिदर सबैभन्दा धेरै विद्युत तथा ग्याँसको (७.७१%) र सबैभन्दा कम निर्माण (-२.०४%) को रहने संशोधित अनुमान गरिएको छ।

प्रतिव्यक्ति कुल गार्हस्थ्य उत्पादन

आर्थिक वर्ष २०८२/८३ मा प्रतिव्यक्ति कुल गार्हस्थ्य उत्पादन सबैभन्दा धेरै बागमती प्रदेशको र सबैभन्दा कम मधेश प्रदेशको हुने प्रारम्भिक अनुमान रहेको छ। आर्थिक वर्ष २०८१/८२ मा प्रतिव्यक्ति कुल गार्हस्थ्य उत्पादन सबैभन्दा धेरै बागमती प्रदेशको र सबैभन्दा कम मधेश प्रदेशको रहने संशोधित अनुमान गरिएको छ। आर्थिक वर्ष २०८२/८३ मा प्रतिव्यक्ति कुल गार्हस्थ्य उत्पादन यू.एस. डलरमा बागमती प्रदेशको २६४४, गण्डकी प्रदेशको १६५१, कोशी प्रदेशको १४१०, लुम्बिनी प्रदेशको १२०८, सुदूरपश्चिम प्रदेशको ११७०, कर्णाली प्रदेशको ११०८ र मधेश प्रदेशको ९३४ हुने प्रारम्भिक अनुमान गरिएको छ। चालु आर्थिक वर्षका लागि राष्ट्रिय तहमा प्रतिव्यक्ति कुल गार्हस्थ्य उत्पादन यू.एस. डलरमा १५१३ हुने प्रारम्भिक अनुमान गरिएको छ। यस हिसाबले बागमती र गण्डकी प्रदेश बाहेक अन्य प्रदेशको प्रतिव्यक्ति कुल गार्हस्थ्य उत्पादन राष्ट्रिय औषतभन्दा कम रहेको देखिन्छ। प्रादेशिक प्रतिव्यक्ति कुल गार्हस्थ्य उत्पादनसम्बन्धी विस्तृत विवरण चित्र ३ मा प्रस्तुत गरिएको छ।

चित्र १०: प्रतिव्यक्ति कुल गार्हस्थ्य उत्पादन (अमेरिकी डलरमा)

३.११ मूल्य तथ्याङ्क शाखा

१. कृषि उत्पादक मूल्य सूचकाङ्क २०८२/८३ तेस्रो त्रैमासिक

आर्थिक वर्ष २०८२/८३ को तेस्रो त्रैमासिक (माघ—फागुन—चैत २०८२) मा नेपालको कृषि उत्पादक मूल्य सूचकाङ्क (APPI) १९०.२० पुगेको छ, जुन आर्थिक वर्ष २०८१/८२ को तेस्रो त्रैमासिकको सूचकाङ्क १८४.५९ को तुलनामा ३.०४ प्रतिशतको वार्षिक (Year-on-Year) वृद्धि हो। आधार वर्ष २०६९/७० मानी तयार गरिएको यस सूचकाङ्कले आफुले उब्जनी गरेका कृषि उपजहरूको बिक्रीबाट पाउने वास्तविक मूल्य अर्थात फार्म-गेट मूल्यको अवस्था देखाउँछ। आधार वर्ष २०६९/७० (सन् २०१२/१३) यताको १३ वर्षको सङ्कलन अवधिमा तेस्रो त्रैमासिकका लागि अनुमान गरिएको यो सबैभन्दा उच्च APPI मान हो। यस सूचकाङ्कले लगभग सबै वस्तु समूहहरूमा 'फार्म-गेट' (कृषकले प्राप्त गर्ने) मूल्यमा निरन्तर रूपमा आएको बढ्दो प्रवृत्तिलाई प्रतिबिम्बित गर्दछ।

कृषि उत्पादक मूल्य सूचकाङ्क (APPI) ले कृषकहरूले कृषि उपजहरूको बिक्री फार्म-गेट (बिक्रीको सुरुआती बिन्दु) मा गर्दा प्राप्त गरेको औसत मूल्यलाई मापन गर्दछ। अर्थात्, यस सूचकाङ्कले उत्पादन आपूर्ति शृङ्खलामा प्रवेश गर्नुअघि कृषकहरूले आर्जन गर्ने मूल्यमा हुने परिवर्तनलाई मापन गर्दछ। कृषि उत्पादक मूल्य सूचकाङ्क

(APPI) बढ्दा कृषकले आफ्नो उब्जनीमा पाएको उचित मूल्य कारण आम्दानी र क्रयशक्ति त बलियो हुन्छ, तर यसले आगामी दिनमा सर्वसाधारण उपभोक्ताका लागि खाद्य सामग्रीमा महँगी बढ्ने सङ्केत पनि गर्दछ।

उच्च वृद्धि भएका समूहहरू: हिउँदेदेखि वसन्त ऋतुको सङ्क्रमणकालीन अवधिमा माग र आपूर्ति बीचको असन्तुलन तथा बागवानी (Horticultural) वस्तुहरूको उच्च मूल्यका कारण फलफूल (+९.३१%), तरकारी (+७.१६%), र तेलहन (+६.१२%) समूहको सूचकाङ्कको वार्षिक (Y-o-Y) वृद्धि उच्च भएको देखिन्छ।

ह्रास आएको समूह: मसलाजन्य वस्तु समूहमा सूचकाङ्क वार्षिक -२.४०% ले घटेको छ। यसको मुख्य कारण प्याजको मूल्यमा आएको -५.५४% को गिरावट हो। भारतले प्याजको निर्यात नीतिमा गरिएका परिमार्जन पश्चात आपूर्ति सहज भएसँगै गत वर्षको तुलनामा यस वर्ष प्याजको मूल्य घटेको देखिन्छ।

स्थिर समूह: ब्रोइलर कुखुराको मूल्य वार्षिक रूपमा +०.०८ प्रतिशतले वृद्धि भई लगभग अपरिवर्तित रहेको छ। यसले नियन्त्रित खरिद मूल्य र दानाको स्थिर लागतलाई जनाउँछ। दूधको मूल्यमा भने +१.४४% को सामान्य वृद्धि भएको देखिन्छ।

मुख्य नतिजाहरू

- फलफूल बालीमा सबैभन्दा उच्च वार्षिक वृद्धि दर (९.३१%) रह्यो र केराको उत्पादक मूल्यमा वृद्धि सर्वाधिक (१२.६७%) छ।
- तेलहन बाली (तोरी/सस्युँ) मा ६.१२% र तरकारी बालीमा ७.१६% वृद्धि दर देखिन्छ।
- कन्दमूल बाली (आलु) मा सबैभन्दा न्यून वृद्धि (१.३५%) देखाएको छ जसले आलु खेती गर्ने कृषकको आम्दानीमा सीमित सुधार देखाउँछ।
- अन्नबाली (गहुँ र जौ/उवा) मा ३.४% वृद्धि भई खाद्यान्न मूल्यमा मध्यम सुधार देखिन्छ।
- कोसे/दाल बालीमा २.७१% वृद्धि, जसमा मुसुरो (२.८०%) र केराउ (१.९७%) पर्दछन्।

२. औद्योगिक उत्पादक मूल्य सूचकाङ्क (MPPI)

आर्थिक वर्ष २०८२/८३ को तेस्रो त्रैमासिक (माघ—फागुन—चैत २०८२) मा नेपालको समग्र औद्योगिक उत्पादक मूल्य सूचकाङ्क (Manufacturing Producer Price Index - MPPI) १६६.७६ कायम भएको छ। यो एक प्रारम्भिक अनुमान हो र यसमा अन्तिम परिमार्जन हुन सक्नेछ। यस सूचकाङ्कले निम्न आर्थिक परिदृश्यहरूलाई दर्शाउँछ:

- **त्रैमासिक परिवर्तन (QoQ):** आर्थिक वर्ष २०८२/८३ को दोस्रो त्रैमासिकको सूचकाङ्क १६४.६४ को तुलनामा चालु त्रैमासिकमा १.२८ प्रतिशतको वृद्धि भएको छ।
- **वार्षिक परिवर्तन (YoY):** आर्थिक वर्ष २०८१/८२ को तेस्रो त्रैमासिकको सूचकाङ्क १६२.२५ को तुलनामा यस वर्षको सोही अवधिमा २.७८ प्रतिशतको वृद्धि देखिएको छ।
- **दीर्घकालीन प्रवृत्ति:** यसले आधार वर्ष २०७१/७२ देखि औद्योगिक उत्पादक मूल्यमा लगातार हुँदै आइरहेको बढ्दो प्रवृत्ति (Upward Trend) ले निरन्तरता पाएको देखाएको छ।
- **त्रैमासिक विश्लेषण (Quarter-on-Quarter Analysis)** आर्थिक वर्ष २०८२/८३ को दोस्रो त्रैमासिकमा १६४.६४ रहेको समग्र औद्योगिक उत्पादक मूल्य सूचकाङ्क (MPPI) तेस्रो त्रैमासिकमा २.१२ सूचकाङ्क बिन्दु (+१.२८ प्रतिशत त्रैमासिक वृद्धि) ले बढेर १६६.७६ पुगेको छ। सूचकाङ्कले समेटेका २५ औद्योगिक समूहहरूमध्ये १९ वटा समूहमा सकारात्मक त्रैमासिक परिवर्तन देखिएको

छ, ४ वटा समूहमा सामान्यतया स्थिर अवस्था (त्रैमासिक परिवर्तन < 0.9 प्रतिशत) रहेको छ भने २ वटा समूहमा मात्र घटेको देखिन्छ ।

- **वार्षिक विश्लेषण (Year-on-Year Analysis)** वार्षिक तुलनात्मक आधारमा, आर्थिक वर्ष २०८१/८२ को तेस्रो त्रैमासिकको सूचकाङ्क १६२.२५ को तुलनामा आर्थिक वर्ष २०८२/८३ को तेस्रो त्रैमासिकको सूचकाङ्क (१६६.७६) ४.५१ बिन्दु (+२.७८ प्रतिशत) ले बढी छ। दोस्रो त्रैमासिकमा देखिएको वार्षिक वृद्धिदर (+२.४९ प्रतिशत) को तुलनामा भएको यो तीव्र वृद्धिले आर्थिक वर्ष २०८२/८३ को दोस्रो अर्धवार्षिक अवधिमा प्रवेश गर्दा औद्योगिक उत्पादक मूल्य थप सुदृढ हुँदै गएको पुष्टि गर्दछ।

मूल्य वृद्धिका प्रमुख कारकहरू (Drivers of Price Pressures)

मूल्यतया विश्वव्यापी रूपमा उपभोग्य वस्तुहरूको मूल्यमा आएको निरन्तर उतारचढाव (विशेषगरी खानेतेल र तामामा भएको मूल्य वृद्धि) का कारण तेस्रो त्रैमासिकमा उत्पादक मूल्य वृद्धि भएको देखिन्छ र यसको प्रत्यक्ष असर आयातीत कच्चा पदार्थमा निर्भर रहेका औद्योगिक प्रतिष्ठानहरूमा पर्न गएको देखिन्छ।

- **फलाम तथा इस्पात क्षेत्र (Iron and Steel Sector):** औद्योगिक उत्पादक मूल्य सूचकाङ्क (MPPI) को डालो (Basket) मा सबैभन्दा बढी भार (१८.२४ प्रतिशत) ओगट्ने फलाम तथा इस्पात क्षेत्रमा, दोस्रो त्रैमासिकको सुस्ततापश्चात यस त्रैमासिकमा उत्पादक मूल्यमा भएको वृद्धिको प्रमुख कारणमा भारतीय बजारमा बिलेट (Billet) को मूल्यमा भएको वृद्धिलाई र हिउँदपछिको निर्माण कार्यमा आएको केही तीव्रतालाई अनुमान गर्न सकिन्छ ।
- **खाद्यान्न मिल उत्पादन समूह (Grain Mill Products Group):** अर्कोतर्फ, सूचकाङ्कमा ९.२७ प्रतिशत भार रहेको खाद्यान्न मिल उत्पादन समूह (विशेषगरी चामल) ले समग्र सूचकाङ्कलाई तल झार्न (Deflationary Pull) मद्दत गरेको छ। स्वदेशी धान उत्पादनमा भएको सुधार र भारतीय बजारबाट सस्तो मूल्यमा भएको धान आयातका कारण यस समूहको मूल्य नियन्त्रणमा रहेको हो।

Manufacturing Production Index (MPI)

Nepal's Manufacturing Production Index (MPI) for the third quarter of Fiscal Year 2082/83 (Magh–Chaitra 2082 BS / Jan/Feb–Mar/Apr2026) stood at **132.0** (Base Year 2071/72 = 100), registering a quarter-on-quarter (Q-o-Q) improvement of **+1.98 percent** from the Q2 FY 2082/83 reading of 129.4. However, on an annual basis, the index contracted by **-0.32 percent** compared to Q3 FY 2081/82 (132.4), confirming broadly stagnant industrial output in year-over-year terms.

The quarterly recovery was principally driven by five groups delivering the largest positive weighted contributions: other food products — sugar processing (NSIC 107), vegetable oils and fats (NSIC 104), non-metallic minerals/cement (NSIC 239), dairy products (NSIC 105), and plastics products (NSIC 222). Together these five groups contributed approximately +1.79 weighted percentage points of the total +1.98 ppt quarterly gain. Conversely, beverages, tobacco, wiring devices, and consumer electronics posted double-digit annual contractions. The dominant iron and steel group (NSIC 241, weight: **18.24%**) turned marginally negative quarter-on-quarter (-0.54%), reflecting softened construction demand amid fiscal austerity and delayed government capital expenditure releases.

Key Findings

Top Five Positive Contributors (Q-o-Q):

- NSIC 107 – Other Food Products (+22.45% Q-o-Q): Sugar crushing season drives the quarter's single largest weighted contribution (+1.383 ppts), accounting for ~70% of the total Q-o-Q gain.
- NSIC 104 – Vegetable Oils & Fats (+5.79% Q-o-Q | +7.58% Y-o-Y): Consistent capacity-driven expansion due to increase in export, especially refined soybean/sunflower oil (+5.54%). Weighted contribution: +0.385 ppts.
- NSIC 239 – Non-Metallic Minerals/Cement (+2.10% Q-o-Q): Despite a modest rate, its commanding 12.81% weight makes it the third-largest lifter (+0.269 ppts). Y-o-Y remains negative (−0.91%), signalling demand softness.
- NSIC 105 – Dairy Products (+4.18% Q-o-Q): Seasonal demand recovery for processed liquid milk. Weighted contribution: +0.085 ppts.
- NSIC 222 – Plastics Products (+1.16% Q-o-Q): Marginal recovery in plastic pipes, tubes, and sacks. Weighted contribution: +0.067 ppts.

Top Five Negative Contributors (Y-o-Y):

- NSIC 120 – Tobacco Products (−9.58% Y-o-Y): Largest weighted annual drag (−0.482 ppts). Multi-year structural decline driven by excise escalation, anti-tobacco campaigns and competition from informal market products.
- NSIC 110 – Beverages (−4.84% Y-o-Y): Second-largest drag (−0.337 ppts). Spirits and beer both posting steep annual declines; fuel cost shock compounds margin pressure.
- NSIC 108 – Prepared Animal Feeds (−2.82% Y-o-Y): Third-largest drag (−0.141 ppts). Sustained contraction across four consecutive quarters signals weakening livestock and poultry sector activity.
- NSIC 242 – Non-Ferrous Metals (−6.09% Y-o-Y): Fourth-largest drag (−0.130 ppts). Copper product decline linked to higher price of copper and slowed electrical infrastructure investment; index at a four-year low.
- NSIC 239 – Non-Metallic Minerals/Cement (−0.94% Y-o-Y): Fifth-largest drag (−0.121 ppts). Despite a modest rate, the commanding 12.81% weight makes cement's annual contraction a material dampener on the headline index.

Input Price Index of Construction Sector (IPICS)

The Overall Input Price Index of Construction Sector (IPICS) rose to **157.6** in the third quarter (Q3) of FY 2082/83 B.S. (Magh–Falgun–Chaitra 2082, corresponding to Jan/Feb–Mar/Apr 2026), registering a **quarter-on-quarter (Q-o-Q) increase of 3.60%** from 152.1 in Q2 and a **year-on-year (Y-o-Y) increase of 2.43%** compared to 153.8 in Q3 of FY 2081/82. This marks one of the sharpest quarterly accelerations in construction input costs recorded in recent fiscal years, driven predominantly by a broad-based surge in construction material prices.

The **Construction Material sub-index** (weight: 70.5%) rose sharply by **+5.33% Q-o-Q** to 138.6 — the primary engine of the overall index movement. The **Labour Wage sub-index** (weight: 29.5%) increased moderately by **+0.91% Q-o-Q** to 203.0, crossing the **200-point milestone** for the first time — meaning average construction wages are now more than double their 2014/15 (2071/72) base year levels. The divergence between material price volatility and stable wage growth is a defining structural feature of this quarter.

Overall Index Movements

Quarter-on-Quarter (Q-o-Q) Comparison: Q3 vs Q2 FY 2082/83

The overall IPICS increased from **152.1 in Q2** to **157.6 in Q3** — a gain of **5.5 index points (+3.60%)**. This is the largest single-quarter jump since Q3 of FY 2078/79. The movement is driven almost entirely by the construction material component, which surged 5.33% while the wage component remained contained at 0.91%.

Year-on-Year (Y-o-Y) Comparison: Q3 FY 2082/83 vs Q3 FY 2081/82

Compared to Q3 of the previous fiscal year (153.8), the current Q3 index of **157.6** represents a **Y-o-Y increase of 2.43%**. This moderate annual increase masks the sharp intra-year acceleration: the index had dipped to 152.1 in Q2 before the Q3 surge. The annual trend reflects ongoing construction cost inflation in Nepal.

Construction Material Sub-Index

The aggregated Construction Material Index surged to **138.6** in Q3 FY 2082/83 — up **+5.33% Q-o-Q** from Q2's 131.6 and **+2.19% Y-o-Y** above Q3 of the previous year. This quarterly jump is the sharpest in at least four quarters, reflecting a simultaneous price escalation across nearly all material categories during the Magh–Chaitra period.

Labour Wage Rate Sub-Index

The Wage Rate Index reached **203.0** in Q3 FY 2082/83 which is **+0.91% increase Q-o-Q** over Q2 (201.1) and a **+2.81% increase Y-o-Y** over Q3 of the previous year (197.4). Crossing the **200-point milestone** means average construction wages are now more than double their 2014/15 levels. The trend is steady, positive, and reflects structural upward shifts in Nepal's construction labour market. The wage sub-index is characterised by significantly lower volatility compared to the material sub-index.

४.१ Statistical Methods for Electoral Analysis

Nanda Lal Sapkota

Statistics Coordination Officer

1. Notation and Data Structure

Throughout, a party system is treated as a set of n competing units (parties, or in some tables single-symbol independent groupings), indexed $i = 1, \dots, n$. For party i :

v_i . that party's vote share, expressed as a percentage of valid votes cast (so $\sum v_i = 100$).

s_i . that party's seat share, expressed as a percentage of the seats being allocated in the relevant tier (so $\sum s_i = 100$, or very close to it where residual independent seats are not separately modelled).

p_i . a proportion ($v_i/100$ or $s_i/100$), used wherever an index formula is defined in proportions rather than percentages — the two are interconvertible and the choice affects only the constant of the formula, not the substance.

2. Disproportionality Indices

Disproportionality indices quantify the aggregate gap between the vote shares parties received and the seat shares they were awarded. All indices in this section take the vector of per-party differences ($s_i - v_i$) as their input and differ only in how they aggregate that vector into a single number.

2.1 Loosemore-Hanby Index (D)

Proposed by Loosemore and Hanby (1971), this is the simplest disproportionality measure in common use:

$$D_{LH} = 0.5 \times \sum_i |s_i - v_i|$$

The factor of 0.5 avoids double-counting: because $\sum s_i = \sum v_i = 100$, the positive deviations (parties over-represented) and negative deviations (parties under-represented) are always numerically equal in absolute-value terms, so summing $|s_i - v_i|$ across all parties counts every unit of disproportionality twice — once as an over-representation and once as an under-representation elsewhere. Halving the sum gives a figure with an intuitive reading: the percentage of seats that would have to move between parties to restore exact proportionality. D_{LH} ranges from 0 (perfect proportionality) to a theoretical maximum of 100 (complete inversion, unattainable in practice).

2.2 Gallagher Least-Squares Index (Gallagher, LSq)

Gallagher's (1991) index is now the standard measure in comparative electoral-systems research, precisely because it corrects the main weakness of Loosemore-Hanby: by taking absolute values, D_{LH} treats a single large deviation and many scattered small deviations as equally important,

whereas most researchers consider a large deviation concentrated in one or two major parties to be a more serious form of disproportionality than the same total spread thinly across dozens of minor parties. Gallagher's index squares each deviation before summing, which weights large deviations much more heavily than small ones:

$$LSq = \sqrt{(0.5 \times \sum_i (s_i - v_i)^2)}$$

The 0.5 factor plays the same double-counting role as in Loosemore-Hanby; the square root returns the index to the original percentage-point scale so that it remains roughly comparable in magnitude to D_LH. Conventional interpretive bands, used throughout this paper and consistent with the wider literature, are: below 5, low distortion; 5–10, moderate distortion; above 10, high distortion; 0 denotes perfect proportionality.

2.3 Worked Example: Disproportionality by Tier

Applying both indices, fully disaggregated, to each tier of Nepal's 2082 result:

Tier	n scored	$\Sigma v_i / \Sigma s_i$ check	Loosemore-Hanby	Gallagher
PR tier (110 seats, Sainte-Laguë)	57	100.00 / 100.00	8.38	3.79
FPTP tier (165 seats)	66	100.00 / 100.00	31.41	24.22
Combined (275 seats; PR vote share used as national vote proxy)	58	100.00 / 99.64*	18.89	13.67

*Table 1. Disproportionality by tier, fully disaggregated. *Combined seat total sums to 274/275 (99.64%) because one FPTP-won seat (an independent candidate) falls outside the PR party list used as the vote-share basis;*

3. Party-System Concentration and Fragmentation

Where disproportionality indices compare votes to seats, concentration indices describe a single distribution (either votes or seats) on its own terms: how many parties are effectively competing, and how evenly is support spread among them.

3.1 Herfindahl-Hirschman Index (HHI)

Borrowed from industrial-organization economics, where it measures market concentration among firms, the HHI is the sum of squared shares, conventionally expressed on a 0–10,000 scale:

$$HHI = \sum_i (p_i \times 100)^2$$

A single-party monopoly (one party at 100%) scores the maximum, 10,000. A large number of equally sized parties drives the score toward 0. There is no universal legal threshold, but a widely used convention (applied in the source workbook and followed here) treats HHI above 2,500 as "concentrated" and below 1,000 as "fragmented," with the intermediate range read as moderately concentrated.

3.2 Effective Number of Parties (ENP)

Laakso and Taagepera's (1979) effective number of parties index is the reciprocal of the sum of squared proportions:

$$\text{ENP} = 1 / \sum_i p_i^2$$

ENP answers a more intuitive question than a raw party count: "how many equally sized parties would produce the same level of fragmentation as the party system actually observed?" A system with one dominant party and several negligible ones has an ENP close to 1 even if a dozen parties are technically on the ballot; a system with two truly equal parties has $\text{ENP} = 2$ exactly; higher values denote genuinely multi-party competition. ENP can be computed on either vote shares (ENP-votes, describing the electorate's preferences) or seat shares (ENP-seats, describing the resulting legislature); the gap between the two is itself informative, since a large ENP-votes with a small ENP-seats indicates that the electoral system is concentrating a fragmented electorate into a much less fragmented parliament.

3.3 Relationship between ENP and HHI

Because $\text{HHI} = 10,000 \times \sum p_i^2$ and $\text{ENP} = 1/\sum p_i^2$, the two indices are related by a simple identity:

$$\text{ENP} = 10,000 / \text{HHI}$$

This means the two indices are mathematically interchangeable — either can be derived exactly from the other — and a paper needs only compute one of them directly. Both are reported in this paper's tables because each has a more intuitive reading in different contexts: ENP for describing "how many parties, effectively," HHI for benchmarking against the concentration conventions used elsewhere in the source data.

3.4 Worked Example: National and Tier-Level Fragmentation

Basis	n scored	HHI	ENP (= 10,000 / HHI)
National PR vote shares (57 parties)	57	2,817.9	3.55
PR seats, Sainte-Laguë (qualifying parties only)	6	3,320.7	3.01
FPTP vote shares (66 parties)	66	2,672.6	3.75
FPTP seats (165 seats)	7	5,917.4	1.69
Combined seats (275 seats, PR-vote basis)	7	4,697.8	2.13

Table 2. *Effective number of parties and HHI, national and by tier.*

The pattern in Table 2 shows the mechanical effect from a different angle: the electorate's underlying preferences are fragmented at almost identical levels whether measured by PR votes (ENP 3.55) or FPTP votes (ENP 3.75) — voters, in other words, distributed their support similarly on both ballots. But the resulting legislatures are not equally fragmented: the PR tier compresses this into a still-multiparty ENP of 3.01 seats-effective parties, while the FPTP tier compresses the same underlying preferences into an ENP of just 1.69 — close to the single-party-dominance end of the scale, and the clearest possible numerical illustration of Duverger's mechanical effect.

4. Seat-Allocation (Apportionment) Formulae

This section defines the four seat-allocation methods compared in detail.

4.1 Divisor (Highest-Averages) Methods: General Algorithm

A divisor method allocates S seats to n parties with vote totals $V_1, \dots, V_n$ by generating, for each party, a sequence of quotients $V_i / d(k)$ for $k = 0, 1, 2, \dots$, where $d(k)$ is a divisor sequence specific to the method. Seats are awarded one at a time: at each step, whichever party currently has the single highest unused quotient among all parties receives the next seat, and that party's next divisor is then activated. The process repeats until all S seats are allocated. Formally, after party i has been awarded k_i seats, its next-available quotient is $V_i / d(k_i)$, and the seat goes to $\operatorname{argmax}_i [V_i / d(k_i)]$.

4.2 D'Hondt versus Sainte-Laguë

D'Hondt. uses the divisor sequence $d(k) = 1, 2, 3, 4, \dots$. First formalised by Victor D'Hondt (1878) and equivalent to the Jefferson method in apportionment theory, it is the most widely used divisor method internationally (e.g., most EU member states' European Parliament elections).

Sainte-Laguë. uses the divisor sequence $d(k) = 1, 3, 5, 7, \dots$ (equivalently, $2k+1$). Independently formalised by André Sainte-Laguë (1910) and equivalent to the Webster method, it is Nepal's official formula for the 110 PR seats.

Table 3 shows both methods' first eight allocation rounds on Nepal's actual PR vote totals (in millions), illustrating the algorithm directly rather than only its result.

Round	Highest quotient (D'Hondt)	Seat to	Highest quotient (Sainte-Laguë)	Seat to
1	5.183m / 1	RSP	5.183m / 1	RSP
2	2.592m / 2 (RSP)	RSP	1.759m / 1	NC
3	1.759m / 1	NC	1.728m / 3 (RSP)	RSP
4	1.728m / 3 (RSP)	RSP	1.456m / 1	UML
5	1.456m / 1	UML	1.037m / 5 (RSP)	RSP
6	1.296m / 4 (RSP)	RSP	0.880m / 2 (NC)	NC

Round	Highest quotient (D'Hondt)	Seat to	Highest quotient (Sainte-Laguë)	Seat to
7	1.037m / 5 (RSP)	RSP	0.812m / 1	NCP
8	0.880m / 2 (NC)	NC	0.811m / 7 (RSP)	RSP

Table 3. First eight allocation rounds, D'Hondt vs. Sainte-Laguë, using actual 2082 PR vote totals. Figures in parentheses show which party's next divisor produced the quotient.

4.3 Quota Methods: Hare and Droop, with Largest Remainder

A quota method proceeds in two stages. First, a quota q is defined and every party receives $\lfloor V_i / q \rfloor$ automatic seats (floor division). Second, any seats left unallocated after this first stage are awarded one at a time to the parties with the largest remainders ($V_i \bmod q$), in descending order, until all S seats are allocated.

Hare quota. $q = V_{\text{total}} / S$. This is the quota that would exactly divide the total vote by the total seats if seats were infinitely divisible, and is generally regarded as the most proportional quota available (Gallagher & Mitchell 2005), because it does not systematically favour either large or small parties in its automatic-seat stage.

Droop quota. $q = \lfloor V_{\text{total}} / (S + 1) \rfloor + 1$. This is the smallest quota that guarantees no more than S parties (or candidates, in single-transferable-vote applications) can simultaneously meet it, which is why it is the standard quota in STV systems designed to avoid over-allocating seats. Because it is smaller than the Hare quota, it awards slightly more automatic seats overall, and the parties best placed to benefit from those additional automatic seats are, on average, the larger ones.

Table 4 shows the full first-stage (automatic seat) computation for both quotas on Nepal's 2082 PR vote totals (total valid PR votes = 10,835,025; $S = 110$).

Party	Votes	Hare quota = 98,500	Hare automatic seats	Droop quota = 97,614	Droop automatic seats
RSP	5,183,493	$\div 98,500$	52 (rem. 61,893)	$\div 97,614$	53 (rem. 22,821)
Nepali Congress	1,759,172	$\div 98,500$	17 (rem. 84,672)	$\div 97,614$	18 (rem. 4,760)
CPN (UML)	1,455,885	$\div 98,500$	14 (rem. 76,885)	$\div 97,614$	14 (rem. 89,489)
Nepali Communist Party	811,577	$\div 98,500$	8 (rem. 30,577)	$\div 97,614$	8 (rem. 30,665)

Party	Votes	Hare quota = 98,500	Hare automatic seats	Droop quota = 97,614	Droop automatic seats
Shram Sanskriti Party	385,902	$\div 98,500$	3 (rem. 90,402)	$\div 97,614$	3 (rem. 92,772)
Rastriya Prajatantra Party	330,684	$\div 98,500$	3 (rem. 35,184)	$\div 97,614$	3 (rem. 37,842)

Table 4. Quota computation, Hare vs. Droop, six qualifying parties (quotas rounded to nearest whole vote; automatic seats = floor(votes / quota)). Remaining seats after the automatic stage are awarded by descending remainder, producing the final Hare LR / Droop totals.

4.4 Formal Properties Compared

Property	D'Hondt	Sainte-Laguë	Hare LR	Droop LR
Size bias	Favours larger parties	Approximately unbiased	Approximately unbiased	Slight bias toward larger parties
House monotone (no Alabama paradox)	Yes	Yes	No	No
Population-pair monotone	Yes	Yes	No	No
Common use case	EU list-PR elections	Nepal; Scandinavian legislatures	Small-scale / classroom PR examples	Single transferable vote (STV)

Table 5. Formal properties of the four seat-allocation methods (Balinski & Young 1982; Gallagher & Mitchell 2005).

"House monotone" means that, holding vote totals fixed, increasing the total number of seats available never causes a party to lose a seat it would otherwise have won — divisor methods guarantee this by construction, since they simply continue the same round-by-round process for additional seats, whereas quota methods must in principle recompute the quota and remainders from scratch when the total number of seats changes, which can (rarely, but not never) take a seat away from a party that would have kept it under the smaller house size.

5. Measuring Geographic Concentration: The Gini Coefficient

5.1 Definition

The Gini coefficient, adapted here from its standard use in income-inequality measurement to describe how evenly a party's vote share is spread across geographic units (Nepal's 77 districts or

165 constituencies), is computed from the Lorenz curve of that party's vote shares across units. For n units with vote shares $x_1 \leq x_2 \leq \dots \leq x_n$ sorted in ascending order:

$$G = [2 \times \sum_i (i \times x_i)] / (n \times \sum_i x_i) - (n + 1) / n$$

G ranges from 0 (the party's vote share is identical in every district — perfectly even geographic spread) toward 1 (the party's entire vote total is concentrated in a single district — maximal geographic concentration). The workbook underlying the companion papers applies the convention: below 0.3, evenly spread; 0.3–0.6, moderately concentrated; above 0.6, highly concentrated.

Party	District-level Gini	Concentration reading	Districts won (of 77)
RSP	0.245	Evenly spread	51
Nepali Congress	0.201	Evenly spread	10
CPN (UML)	0.244	Evenly spread	7
Nepali Communist Party	0.431	Moderate	5
Shram Sanskriti Party	0.723	Highly concentrated	4
Rastriya Prajatantra Party	0.406	Moderate	0

Table 6. District-level Gini coefficients, six qualifying parties. Source: *nepal_pr_2082_analytics.xlsx*, "Geographic Concentration" sheet.

Note that Gini and vote share are conceptually independent: a party can have a small national vote share and still be evenly spread (implying broad but shallow support everywhere), or a large vote share concentrated in a few areas (implying deep but narrow support). RSP is unusual in this dataset in combining the largest vote share with the lowest concentration coefficient — broad and deep support simultaneously.

6. Derived and Composite Metrics

6.1 Seat Bonus and Advantage Ratio

Two related but distinct ways of expressing the same over/under-representation exist in the literature:

$$\text{Seat Bonus}_i = \text{Actual Seats}_i - (v_i / 100 \times \text{Total Seats})$$

expressed in whole seats, is the difference between a party's actual seat count and the (generally fractional) number of seats its vote share alone would proportionally entitle it to. A related ratio measure, the advantage ratio (also called the seats-votes ratio),

$$\text{Advantage Ratio}_i = s_i / v_i$$

expresses the same relationship as a multiplier: a value of 1.0 denotes perfect proportionality, values above 1.0 denote over-representation, and values below 1.0 denote under-representation.

6.2 Votes per Seat (Vote Efficiency)

$$\text{Votes per Seat}_i = \text{Total Votes}_i / \text{Seats}_i$$

This is simply the inverse of a party's seat-winning efficiency, expressed in the more intuitive unit of raw votes rather than shares. It is most useful for within-tier comparisons among parties that already qualified for seats (it is undefined for parties with zero seats), and a lower figure always denotes a more efficient conversion of votes into seats relative to other qualifying parties in the same tier.

6.3 Bipolarity (Top-2 Vote/Seat Share)

$$\text{Bipolarity} = v_{(1)} + v_{(2)}$$

the combined vote (or seat) share of the two largest parties. The convention used throughout the companion papers classifies a race as bipolar above 70%, contested between 50% and 70%, and multiparty below 50%.

Summary Reference Table

Index	Formula (short form)	Range	What it measures
Loosemore-Hanby	$0.5 \sum s_i - v_i $	0 to 100	Total seat share displaced by disproportionality
Gallagher (LSq)	$\sqrt{0.5 \sum (s_i - v_i)^2}$	0 to 100	Disproportionality, weighted toward large deviations
HHI	$\sum (p_i \times 100)^2$	0 to 10,000	Concentration of votes or seats among parties
ENP	$1 / \sum p_i^2$	1 to n	Effective (size-weighted) number of competing parties
Gini (geographic)	Lorenz-curve based	0 to 1	Evenness of a party's support across areal units
Seat bonus	$\text{Seats} - (v_i / 100 \times S)$	unbounded	Over/under-representation, in whole seats
Advantage ratio	s_i / v_i	0 to ∞ (1 = neutral)	Over/under-representation, as a multiplier
Votes per seat	$\text{Votes}_i / \text{Seats}_i$	> 0 (lower = more efficient)	Efficiency of vote-to-seat conversion

Index	Formula (short form)	Range	What it measures
Bipolarity	$v_{(1)} + v_{(2)}$	0 to 100	Combined dominance of the top two parties

Table 8. *Quick-reference summary of every index used in the companion papers.*

8. Practical Guidance and Common Pitfalls

- Always state, and hold constant, the level of party-list disaggregation before computing Gallagher's index (§2.3) — comparing a disaggregated figure from one source to a pooled figure from another produces an apples-to-oranges comparison even though both are correctly labelled "Gallagher index."
- Check that Σv_i and Σs_i each sum to (very close to) 100 before computing any disproportionality or concentration index; a silent data gap (as with the one FPTP seat in this dataset that falls outside the PR party list, §2.4) will slightly bias every index computed from an incomplete vector, even if the bias is small.
- Report ENP and HHI in pairs with the exact identity $ENP = 10,000/HHI$ so that a reader can verify internal consistency at a glance; a mismatch between the two usually indicates one was computed on votes and the other on seats without saying so.
- When comparing seat-allocation formulae (D'Hondt, Sainte-Laguë, Hare, Droop), hold the vote totals, the threshold, and the total number of seats fixed across all four calculations; varying any of these alongside the formula conflates the effect of the formula with the effect of the other parameter.
- Gini coefficients computed at different geographic resolutions (district vs. constituency, in this dataset) are not directly comparable in absolute terms, only in relative ranking across parties at the same resolution, since a finer resolution mechanically tends to show somewhat higher concentration for every party.

References

- Balinski, M. L., & Young, H. P. (1982). *Fair Representation: Meeting the Ideal of One Man, One Vote*. Yale University Press.
- Gallagher, M. (1991). Proportionality, disproportionality and electoral systems. *Electoral Studies*, 10(1), 33-51.
- Gallagher, M., & Mitchell, P. (Eds.). (2005). *The Politics of Electoral Systems*. Oxford University Press.
- Laakso, M., & Taagepera, R. (1979). "Effective" number of parties: A measure with application to West Europe. *Comparative Political Studies*, 12(1), 3-27.
- Lijphart, A. (1994). *Electoral Systems and Party Systems: A Study of Twenty-Seven Democracies, 1945-1990*. Oxford University Press.
- Loosemore, J., & Hanby, V. J. (1971). The theoretical limits of maximum distortion. *British Journal of Political Science*, 1(4), 467-477.
- Data source: Election Commission of Nepal, Federal Parliament Election 2082 B.S. official results (result.election.gov.np), as compiled in *Analysis_cosnt.xlsx*, *Comparative_2082.xlsx*, and *nepal_pr_2082_analytics.xlsx*.

४.२ राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय: ऐतिहासिक रूपान्तरण, जिम्मेवारी र आगामी कार्यदिशा

५ विष्णु बहादुर कार्की

ना. सु., राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

प्रस्तावना

समृद्ध राष्ट्र निर्माणको महाअभियानमा वस्तुनिष्ठ र भरपदो तथ्याङ्क नै विकासको पहिलो प्रस्थानविन्दु एवं मार्गदर्शन हो। तथ्याङ्कको ठोस धरातल बिना विकासका योजनाहरू अगाडि बढाउनु भनेको दिशाहीन भई अँध्यारोमा तीर चलाउनु जस्तै हुनपुग्छ। यसै मर्मलाई हृदयङ्गम गर्दै नेपालको संविधानले सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय तहको अधिकारको साझा सूचीमा समेत तथ्याङ्कलाई विशेष महत्त्वका साथ समेटेको छ। यसै अनुरूप मुलुकको योजनाबद्ध, सन्तुलित र न्यायोचित विकासका लागि राज्यको नीति निर्माणलाई वैज्ञानिक आधार प्रदान गर्न नेपाल सरकारले एक विशिष्ट साङ्ख्यिकीय निकायका रूपमा राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालयको स्थापना गरेको पाइन्छ। झन्डै सात दशक लामो ऐतिहासिक विरासत बोकेको विगतको 'केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग (CBS)' हाल तथ्याङ्क ऐन, २०७९ को जारी भएसँगै 'राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय' मा रूपान्तरित भएको हो, जसले राज्यको समग्र साङ्ख्यिकीय प्रणालीको विकास र सुदृढीकरणमा निरन्तर महत्त्वपूर्ण एवं उल्लेखनीय भूमिका निर्वाह गर्दै आएको छ।

ऐतिहासिक पृष्ठभूमि र स्थापनाकालीन उद्देश्य

नेपालको साङ्ख्यिकीय इतिहासलाई नियाल्दा राणाकालीन समयमा 'जनसङ्ख्या गोश्वरा' अड्डा खडा गरी वि.सं. १९६८ मा पहिलो पटक देशव्यापी रूपमा जनगणना कार्यको सूत्रपात भएको पाइन्छ। वि.सं. २००७ सालमा निरङ्कुश राणाशासनको अन्त्य भई प्रजातन्त्रको सुखद अभ्युदय हुँदा मुलुकमा जनसङ्ख्या गोश्वरा र औद्योगिक व्यापारिक समाचार सङ्ग्रह अड्डा अस्तित्वमा रहेका थिए। वि.सं. २००७ सालको राजनीतिक परिवर्तन पश्चात् यी दुवै अड्डालाई एकाकार गर्दै 'सङ्ख्या विभाग' को गठन गरियो।

वि.सं. २०१३ सालदेखि नेपालमा योजनाबद्ध विकासको ऐतिहासिक यात्रा सुरु भयो। यसरी सुरु भएको योजनाबद्ध विकासको गतिसँगै आधिकारिक, विश्वसनीय र विशिष्ट प्रकृतिको तथ्याङ्कको अपरिहार्यता महसुस गरियो। फलस्वरूप, वि.सं. २०१५ सालमा राजा महेन्द्रको प्रत्यक्ष शासनकालमा 'तथ्याङ्क ऐन, २०१५' जारी भई वि.सं. २०१५ साल पुस १७ गते (सन् १९५९ जनवरी १) का दिन गौरवमय इतिहास बोकेको 'केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग' को विधिवत् स्थापना भएको पाइन्छ।

केन्द्रीय तथ्याङ्क विभागको स्थापनाकालीन समयमा यसका मूल उद्देश्य तथा दूरदृष्टिहरू देहाय बमोजिम रहेका पाइन्छन्:

१. **योजनाबद्ध विकासको मार्गनिर्देशन:** वि.सं. २०१३ सालदेखि सुरु भएको प्रथम पञ्चवर्षीय योजनालाई लक्ष्य अनुरूप सफल तुल्याउन तथा आगामी आवधिक योजनाहरूको तर्जुमाका लागि वैज्ञानिक, भरपदो र शुद्ध तथ्याङ्कको ठोस आधारशिला तयार गर्नु।
२. **तथ्याङ्कीय एकरूपता र सुदृढीकरण:** तत्कालीन समयमा विभिन्न सरकारी निकायहरूले आफ्नो आवश्यकता अनुसार छरिएका तथ्याङ्कहरू संकलन गर्ने र सोको प्रयोग गर्दा तथ्याङ्कमा दोहोरोपना र विरोधाभास आउने अवस्था थियो। अतः देशभरि एकीकृत रूपमा तथ्याङ्क संकलन गरी राष्ट्रिय साङ्ख्यिकीय प्रणालीमा एकरूपता कायम गर्नु।
३. **राष्ट्रिय लेखाको वैज्ञानिक अनुमान र खाका तर्जुमा:** राज्यको कुल गार्हस्थ्य उत्पादन (GDP), आर्थिक वृद्धिदर र प्रतिव्यक्ति आय जस्ता समष्टिगत आर्थिक सूचकहरू (Macro-Economic Indicators) को मापनका लागि वैज्ञानिक एवं आधुनिक पद्धतिको अवलम्बन गर्नु।

४. **आवधिक गणना र सर्वेक्षणहरूको निरन्तरता:** राष्ट्रिय जनगणना, कृषि गणना लगायतका राष्ट्रिय गौरवका वृहत् गणना तथा सर्वेक्षणहरूलाई भरपर्दो र वस्तुनिष्ठ रूपमा समयमै सम्पन्न गर्नु।
५. **अन्तर्राष्ट्रिय मापदण्डको अवलम्बन र विश्वसनीयता:** मुलुकभित्र सञ्चालन हुने जनगणना र सर्वेक्षणहरूलाई अन्तर्राष्ट्रिय मापदण्ड र स्थापित सिद्धान्त अनुरूप परिमार्जित गर्दै वैज्ञानिक र उत्तिकै विश्वसनीय ढङ्गबाट सञ्चालन गर्नु।

स्थापना देखि हालसम्मको आरोह अवरोह

तथ्याङ्क ऐन, २०१५ अनुसार स्थापना भएको केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग देखि हालसम्म झण्डै सात दशकको अवधिमा नेपालको राष्ट्रिय तथ्याङ्कले निकै जटिल र उचारचढावपूर्ण आरोह-अवरोह पार गर्नुपर्यो। यस समयमा देशको राजनैतिक तथा प्रशासनिक फेरबदल, तथ्याङ्क प्रति सरकारको हेर्ने दृष्टि, नागरिकहरूको चेतना, स्रोत साधनको कमि जस्ता कारणहरूले पनि थुप्रै चुनौतीहरू बेहोर्नुपर्यो। जसलाई देहायअनुसार उल्लेख गर्न सकिन्छ।

१. **राजनीतिक संक्रमण र द्वन्द्वको सामना:** स्थापनाको लगत्तै वि.सं. २०१७ सालमा राजनीतिक परिवर्तन भई पञ्चायती व्यवस्थाको शुरुवात हुनपुग्यो। वि. सं. २०४६ सालमा प्रजातन्त्रको पुनर्बहाली भएपनि २०५२ साल देखि देशमा सशस्त्र द्वन्द्व शुरु भयो। वि. सं. २०६३ सम्म चलेको यस सशस्त्र द्वन्द्वको अवधिमा राष्ट्रिय तथ्याङ्क पनि नराम्रोसँग प्रभावित हुनगयो। द्वन्द्वको चरम अवस्थामा ग्रामीण तथा विकट वस्तिहरूमा पुगेर तथ्याङ्क लिन तथा स्थलगत सर्वेक्षण गर्न जोखिमपूर्ण भएकोले साङ्ख्यिकीय लगत तयार गर्नु चुनौतीपूर्ण नै रह्यो।
२. **सांगठनिक स्वायत्तता र समन्वयको अभाव:** स्थापना भएको लामो समयसम्म पनि तथ्याङ्क विभाग राष्ट्रिय योजना आयोगको सचिवालय मातहत सामान्य प्राविधिक शाखाजस्तै खुम्चिएर रहनु र अन्य मन्त्रालयहरूले आफ्नो कार्यक्षेत्रको तथ्याङ्कको विषयमा यस निकायसँग कुनै समन्वय नगर्दा नेपालको तथ्याङ्क प्रणालीको केन्द्रीय निकाय भएर पनि लामो समयसम्म पनि कमजोर भूमिकामा दबिएर रहनुपर्यो।
३. **स्रोत साधनको कमी:** राज्यले तथ्याङ्क प्रणालीलाई कहिले पनि पूर्वधार विकास र आयोजनाहरूको आधारको रूपमा लिएको देखिएन। यसलाई अनुत्पादक क्षेत्रको रूपमा हेर्नाले न्यून बजेट विनियोजन भई आधुनिक कम्प्यूटर प्रणाली र दक्ष तालीम प्राप्त जनशक्तिको अभावले गर्दा परम्परागत कागजी प्रकृयाबाट तथ्याङ्क प्रशोधन गर्नुपर्ने बाध्यताले नतिजा प्रकाशनमा ढिलाई हुने जस्ता समस्याहरू झेलनुपर्यो।
४. **नीतिगत तथा कानूनी व्यवधान:** विश्व Digital र Big Data को यूगमा प्रवेश गरिसक्दा पनि नेपालको तथ्याङ्क प्रणाली लामो समयसम्म तथ्याङ्क ऐन, २०१५ कै परिधिमा रहिरह्यो। समय सापेक्ष नयाँ प्रविधिको कानूनी वैधता, तथ्याङ्कको गोपनीयताको लागि आधुनिक व्यवस्थाका साथै असहयोग गर्नेलाई हुने दण्ड सजायका पुराना प्रावधानका कारण यसको कार्यसम्पादन प्रणाली कमजोर बनेको थियो।

कानूनी रूपान्तरणसँगै वर्तमान संरचना

राज्यले सङ्घीय शासन प्रणालीको अवलम्बन गरेसँगै करिब सात दशक लामो इतिहास बोकेको नेपालको साङ्ख्यिकीय प्रणालीमा पनि एउटा नवीन र युगान्तकारी मोड आयो। मुलुकको नयाँ पुनर्संरचना अनुरूप तथ्याङ्क प्रणालीलाई समेत समयसापेक्ष, सुदृढ र रूपान्तरित गर्नुपर्ने व्यापक बहस चल्यो। यसै ऐतिहासिक आवश्यकतालाई मूर्तरूप दिन वि.सं. २०७९ साल भदौ २८ गते नयाँ 'तथ्याङ्क ऐन, २०७९' जारी भयो। यस ऐनले साविकमा राष्ट्रिय योजना आयोग अन्तर्गत सञ्चालित केन्द्रीय तथ्याङ्क विभागलाई प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय

मातहत ल्याई, एक शक्तिशाली एवं स्वायत्त केन्द्रीय निकायका रूपमा 'राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय' मा स्तरोन्नति गर्यो।

नीतिगत तहमा नेपालको समग्र साङ्ख्यिकीय प्रणालीको समुचित विकास, व्यवस्थापन, अनुसन्धान, निर्देशन, नियन्त्रण, नियमन र विभिन्न निकायहरूबीच जीवन्त समन्वय कायम गर्न एक उच्चस्तरीय संयन्त्रका रूपमा राष्ट्रिय योजना आयोगका उपाध्यक्षको अध्यक्षतामा 'राष्ट्रिय तथ्याङ्क परिषद्' को कानुनी व्यवस्था यसै ऐनले गरेको छ। यस गरिमामय परिषद्मा नेपाल राष्ट्र बैंकका गभर्नर, नीति अनुसन्धान प्रतिष्ठानका कार्यकारी अध्यक्ष, तथा नेपाल सरकारको अर्थ मन्त्रालय लगायत विभिन्न मन्त्रालयका सचिवहरू पदेन सदस्य रहने विशिष्ट व्यवस्था छ।

हाल राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालयको प्रशासनिक एवं प्राविधिक नेतृत्व नेपाल सरकारको विशिष्ट श्रेणीका सचिव (प्रमुख तथ्याङ्क अधिकारी) ले सम्हाल्दै आउनुभएको छ। यस सर्वोच्च कार्यालय अन्तर्गत राजपत्राङ्कित प्रथम श्रेणीका सहसचिव प्रमुख रहने गरी प्रशासन तथा योजना महाशाखा, उप-प्रमुख तथ्याङ्क अधिकारीहरू प्रमुख रहने गरी सामाजिक तथ्याङ्क महाशाखा, राष्ट्रिय लेखा तथा मूल्य तथ्याङ्क महाशाखा र आर्थिक तथ्याङ्क महाशाखा गरी चारवटा मुख्य महाशाखाहरू क्रियाशील छन्। यी महाशाखाहरू अन्तर्गत कार्यविभाजनलाई व्यवस्थित बनाउन विभिन्न २३ वटा शाखाहरू रहेका छन्।

नेपाल सरकार मन्त्रिपरिषद्को मिति २०८०।०९।१२ को दूरगामी निर्णयले देशको सङ्घीय ढाँचा अनुकूल कार्यकुशलता र प्रभावकारिता अभिवृद्धि गर्न साविकका ३३ वटा तथ्याङ्क कार्यालयहरूलाई खारेज गर्यो। त्यसको सट्टा देशका ७७ वटै जिल्लाहरूलाई सन्तुलित रूपमा समेट्ने गरी १८ वटा प्रादेशिक तथा क्षेत्रीय स्तरका 'तथ्याङ्क समन्वय कार्यालय'हरूको स्थापना गरियो। वि.सं. २०८१ साउन १ गतेदेखि विधिवत् सञ्चालनमा आएका यी कार्यालयहरूको कार्यक्षेत्र देहाय बमोजिम रहेको छः

क्र.स.	तथ्याङ्क समन्वय कार्यालय रहेका जिल्लाहरू	तोकिएको कार्यक्षेत्र (समेटिएका जिल्लाहरू)
१	इलाम	इलाम, पाँचथर, ताप्लेजुङ, तेह्रथुम र झापा
२	मोरङ (विराटनगर)	मोरङ, सुनसरी, उदयपुर, धनकुटा र संखुवासभा
३	खोटाङ	खोटाङ, ओखलढुङ्गा, सोलुखुम्बु र भोजपुर
४	धनुषा	धनुषा, महोत्तरी, सिराहा र सप्तरी
५	पर्सा (वीरगन्ज)	पर्सा, बारा, रौतहट र सर्लाही
६	काभ्रेपलाञ्चोक	काभ्रेपलाञ्चोक, सिन्धुपाल्चोक, रामेछाप र दोलखा
७	काठमाडौँ (शङ्खुमूल)	काठमाडौँ, ललितपुर, भक्तपुर, नुवाकोट र रसुवा
८	मकवानपुर (हेटौँडा)	मकवानपुर, चितवन धादिङ र सिन्धुली
९	गोरखा	गोरखा, लमजुङ र मनाङ
१०	कास्की (पोखरा)	कास्की, तनहुँ, स्याङ्जा र नवलपरासी (बर्दघाट सुस्ता पूर्व)
११	बागलुङ	बागलुङ, पर्वत, म्याग्दी र मुस्ताङ
१२	रुपन्देही	रुपन्देही, कपिलवस्तु, नवलपरासी (बर्दघाट सुस्ता पश्चिम)
१३	पाल्पा	पाल्पा, गुल्मी, अर्घाखाँची र प्यूठान
१४	दाङ (घोराही)	दाङ, बाँके, बर्दिया, रोल्पा र रुकुम (पूर्व)

क्र.स.	तथ्याङ्क समन्वय कार्यालय रहेका जिल्लाहरू	तोकिएको कार्यक्षेत्र (समेटीएका जिल्लाहरू)
१५	जुम्ला	जुम्ला, हुम्ला, मुगु, कालिकोट र डोल्पा
१६	सुर्खेत	सुर्खेत, दैलेख, जाजरकोट, सल्यान र रुकुम (पश्चिम)
१७	डोटी	डोटी, अछाम, बाजुरा र बझाङ
१८	कैलाली (धनगढी)	कैलाली, कञ्चनपुर, डडेल्धुरा, बैतडी र दार्चुला

हाल नेपालको तथ्याङ्क प्रणालीमा राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालयको भूमिका र जिम्मेवारी

तथ्याङ्क ऐन, २०७९ ले राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय (NSO) लाई नेपालको केन्द्रीय साङ्ख्यिकीय निकाय (Nodal Agency) को रूपमा कानुनी रूपमा स्थापित गर्दै यसका काम, कर्तव्य र अधिकारहरूलाई विस्तृत रूपमा व्यवस्थित गरेको छ। साविकको तथ्याङ्क ऐन, २०१५ लाई विस्थापित गर्दै आएको यस ऐनले व्यवस्था गरेका मुख्य-मुख्य जिम्मेवारी र कामहरू देहाय बमोजिम रहेका छन् ।

१. **राष्ट्रिय तथ्याङ्क प्रणालीको स्थापना र व्यवस्थापन:** ऐनको दफा ३ ले संघ, प्रदेश, स्थानीय तह र अन्य सार्वजनिक संस्थानहरूले संकलन गरेका तथ्याङ्कहरूलाई एकीकृत गरी राष्ट्रिय तथ्याङ्क प्रणालीको स्थापना र संचालन गर्ने तथा सरकारी निकायहरूले प्रवाह गर्ने सेवाका फाराम र अभिलेखहरूलाई राष्ट्रिय तथ्याङ्क प्रणालीमा आबद्ध गराई सोको व्यवस्थापन गर्ने मुख्य जिम्मेवारी राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालयलाई दिएको छ।
२. **राष्ट्रिय महत्वका गणना र सर्वेक्षणहरूको संचालन:** नेपालको राष्ट्रिय जनगणना, राष्ट्रिय कृषि गणना, राष्ट्रिय आर्थिक गणना जस्ता गौरवका गणनाहरूका साथै देशको गरिबी, श्रमशक्ति, जीवनस्तर र बहुसूचक क्लस्टर सर्वेक्षणहरू तोकिएको समय र मापदण्ड अनुसार संचालन गर्ने एकल तथा पमुख कानुनी अधिकार राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालयलाई रहेको र गर्दै आएको छ।
३. **मापदण्ड निर्धारण र गुणस्तर नियन्त्रण:** नेपालभरि तथ्याङ्क संकलन गर्ने अन्य कुनै पनि सरकारी वा गैरसरकारी निकायका लागू साङ्ख्यिकीय विधि, परिभाषा, सूचक र वर्गीकरणको राष्ट्रिय मापदण्ड तोकने सोको नियमन गर्ने साथै अन्य निकाय वा प्रदेश/स्थानीय तहले संकलन गरेका तथ्याङ्क राष्ट्रिय मापदण्ड अनुकूल भए वा नभएको जाँच गरी स्वीकृत गर्ने अधिकार राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालयलाई रहेको छ।
४. **राष्ट्रिय लेखा र आर्थिक सूचकहरूको अनुमान:** देशको कुल ग्राहस्थ उत्पादन (GDP), प्रति व्यक्ति आय, उपभोक्ता मूल्य सूचकाङ्क (CPI), औद्योगिक उत्पादन सूचकाङ्क जस्ता म्याक्रो-इकोनोमिक सूचकहरूको त्रैमासिक तथा वार्षिक रूपमा वैज्ञानिक मापन, विश्लेषण र प्रक्षेपण गर्ने कार्य पनि राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालयको रहेको छ।
५. **राष्ट्रिय E-Data Bank स्थापना र डाटा वितरण:** तथ्याङ्क ऐनले देशका सबै साङ्ख्यिकीय सूचनाहरूलाई सुरक्षित रूपमा भण्डारण गर्न आधुनिक प्रविधियुक्त 'राष्ट्रिय ई-डाटा बैंक' को स्थापना र सञ्चालन गर्ने र अनुसन्धानकर्ताहरूका लागि नियम र दस्तुर तोकेर सुरक्षित रूपमा कोरा तथ्याङ्क (Micro Raw Data) उपलब्ध गराउने जिम्मेवारी राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालयलाई दिएको छ।
६. **अन्तर-निकाय र संघीय समन्वय:** मुलुको संघीय संरचना अनुरूप सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय सरकारका साङ्ख्यिकीय निकायहरू बीच प्रशासनिक एवं प्राविधिक समन्वय गरी देशका विभिन्न क्षेत्रमा रहेका १८

वटा तथ्याङ्क समन्वय कार्यालयहरूमार्फत स्थानीय तहहरूलाई प्राविधिक सहयोग र मार्गनिर्देशन उपलब्ध गराउने कार्य राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालयको रहेको छ ।

७. **गोपनीयता कायम गर्ने प्रत्याभूति:** तथ्याङ्क ऐन, २०७९ ले राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालयलाई संकलन गरिएको व्यक्तिगत विवरणहरूको पूर्ण गोपनीयता कायम राख्ने कानुनी दायित्व सुम्पिएको र यसरी संकलन गरिएका व्यक्तिगत वा संस्थागत विवरणहरूलाई कर असुली, दण्ड-सजाय वा अदालतमा प्रमाणको रूपमा प्रयोग गर्न नपाइने र केवल साङ्ख्यिकीय प्रयोजनका लागि मात्र प्रयोग गर्ने व्यवस्था सुनिश्चित गर्ने जिम्मेवारी समेत दिएको छ ।

यसरी तथ्याङ्क ऐन, २०७९ ले राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालयलाई केवल तथ्याङ्क संकलन गर्ने अड्डाको रूपमा मात्र नराखेर, देशको समग्र तथ्याङ्क उत्पादन, भण्डारण, गुणस्तर नियमन र संघीय समन्वय गर्ने एउटा शक्तिशाली र नियामक निकायका रूपमा भूमिका र जिम्मेवारी दिएको पाइन्छ ।

अबको कार्यदिशा र गर्नुपर्ने सुधारका कार्यहरू

राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय नेपालको राष्ट्रिय तथ्याङ्क प्रणाली (National Statistical System) को मेरूदण्ड हो । यसले राज्यलाई आवश्यक विवरणहरू संकलन र एकीकृत गरी प्रमाणमा आधारित नीति निर्माण (Evidence-based Policy Making) को आधार प्रदान गरेको छ । नेपालको बहुआयामिक गरिबीको मापन र दिगो विकास लक्ष्य (SDGs) को प्रगति अनुगमन यसकै तथ्याङ्कका आधारमा सम्भव भएको छ । अझै पनि सङ्घीयताको सफल कार्यान्वयन र आधुनिक डिजिटल युगको मागलाई सम्बोधन गर्न राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालयले आफ्नो कार्यशैलीमा व्यापक परिवर्तन गर्नुपर्ने देखिन्छ । यसका लागि आगामी आगामी दिनमा देहायका सुधारका कार्यहरू गर्नुपर्ने आवश्यकता औल्याउन सकिन्छ ।

१. **समय सापेक्ष प्रविधिको प्रयोग:** अब परम्परागत कागजको फारम भर्ने विधि होइन तथ्याङ्क संकलन कार्य पूर्ण रूपमा कम्प्युटर वा ट्याब्लेट आधारित (CAPI - Computer Assisted Personal Interviewing) र अनलाइन प्रणालीमा गरिनु पर्दछ । यसले तथ्याङ्क संकलनका साथै प्रशोधन कार्यमा लाग्ने समय र लागतलाई घटाउनेछ ।
२. **राष्ट्रिय ई-डाटा बैंक (E-Data Bank) को स्थापना:** अब ढिला नगरी राज्यका सबै सरकारी र प्रशासनिक निकायहरूको डेटालाई एउटै सुरक्षित केन्द्रीय सर्भरमा एकीकृत गरी आर्टिफिसियल इन्टेलिजेन्स (AI) र बिग डाटा (Big Data) को माध्यमबाट विश्लेषण गर्ने प्रणाली विकास गरिनुपर्छ ।
३. **तथ्याङ्कको गोपनीयता र नागरिकमा विश्वास दिलाउनु:** राज्यका नागरिकहरू र व्यावसायिक प्रतिष्ठानहरूले दिएको व्यक्तिगत सूचना पूर्ण रूपमा सुरक्षित रहन्छ र यो कर प्रयोजन वा दण्ड-सजाय तथा कहि कतै प्रमाणका लागि प्रयोग हुँदैन भन्ने कुरा तथ्याङ्क ऐन, २०७९ को प्रावधान अनुसार नागरिकहरूको विश्वास जित्न सक्नुपर्दछ ।
४. **स्थानीय तहको साङ्ख्यिकीय क्षमतामा सुदृढीकरण:** तथ्याङ्क समन्वय कार्यालयहरूको क्षमता वृद्धि गरी यसलाई साधन-स्रोत सम्पन्न बनाई ७५३ वटै स्थानीय तहहरूको आफ्नै स्थानीय प्रोफाइल र तथ्याङ्क बैंक निर्माण गर्न प्राविधिक सहयोग र तालिमहरू उपलब्ध गराउनुपर्छ ।
५. **तथ्याङ्क साक्षरता अभियानको निरन्तरता:** अझै पनि धेरैजसो सर्वसाधारण नागरिकहरूमा तथ्याङ्कको महत्त्व बुझाउन सकिएको छैन । तथ्याङ्कको महत्त्व बुझाउनका लागि विभिन्न तथ्याङ्क साक्षरता सम्बन्धी कार्यक्रमहरू संचालन गर्नुका साथै स्कूल तथा कलेजहरूको पाठ्यक्रमहरूमा तथ्याङ्क शिक्षा समावेश गरी तथ्याङ्कको महत्त्वको सम्बन्धमा बुझाउन जरूरी देखिन्छ । यसरी नागरिकहरूलाई तथ्याङ्क साक्षरता

बनाउन सकेमा मात्र तथ्याङ्क संकलनमा र सङ्कलित डेटाको सही विश्लेषण गर्नका लागि सजिलो हुन जान्छ ।

अन्त्यमा

नेपालको साङ्ख्यिकीय इतिहासको पाना पल्टाउँदा वि.सं. १९६८ को प्रथम ऐतिहासिक जनगणनादेखि सुरु भएको यो गौरवमय यात्रा 'तथ्याङ्क ऐन, २०७९' को ऐतिहासिक घोषणासँगै आज एउटा नवीन र सुनौलो मोडमा आइपुगेको छ । लामो समयसम्म यस गरिमामय निकायले अनेकौँ राजनीतिक सङ्क्रमण, सशस्त्र द्वन्द्वको राप, दक्ष जनशक्तिको टड्कारो अभाव, न्यून बजेटको सीमा तथा परम्परागत कागजी कार्यप्रणाली जस्ता अनेकन जटिल आरोह-अवरोह र चुनौतीहरूको सामना गर्दै आफ्नो अस्तित्वलाई जोगाएको थियो ।

वर्तमान परिप्रेक्ष्यमा यस राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालयलाई राष्ट्रिय गौरव र महत्त्वका बृहत् गणनाहरू जस्तै: राष्ट्रिय जनगणना, कृषि गणना र आर्थिक गणनाहरू सफलतापूर्वक सञ्चालन गर्ने एकाधिकार प्राप्त छ । यसका साथै कुल गार्हस्थ्य उत्पादन (GDP) र प्रतिव्यक्ति आय जस्ता मुलुकको अर्थतन्त्रको ऐना देखाउने समष्टिगत आर्थिक सूचकहरूको वैज्ञानिक मापन र प्रक्षेपण गर्ने विशिष्ट कानुनी अधिकार समेत यसै संस्थामा निहित रहेको छ । अर्कोतर्फ, सङ्कलित व्यक्तिगत र संस्थागत विवरणहरूको पूर्ण गोपनीयताको सुनिश्चितता गर्दै, ती विवरणहरूलाई कर असुली वा अदालतमा प्रमाणका रूपमा प्रयोग गर्न नपाइने बलियो कानुनी प्रत्याभूति (ग्यारेन्टी) प्रदान गरेर यस ऐनले आम नागरिकमाझ विश्वसनीयताको बलियो जग बसालेको छ ।

आगामी दिनमा सूचना प्रविधिको आधुनिक डिजिटल युग र सङ्घीयताको सफल एवं सार्थक कार्यान्वयनका लागि राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालयले आफ्नो कार्यशैलीमा अझै गुणात्मक र व्यापक रूपान्तरण गर्नुपर्ने टड्कारो आवश्यकता देखिन्छ । यस महान् लक्ष्य प्राप्तिका लागि आम नागरिकको तहसम्म तथ्याङ्कको मर्म र महत्त्व बुझाउन राष्ट्रव्यापी रूपमा 'तथ्याङ्क साक्षरता अभियान' लाई निरन्तरता दिनु र यसलाई जनस्तरसम्म पुर्याउनु अपरिहार्य एवं समयको माग हो ।

सन्दर्भ सामाग्री

- नेपालको संविधान
- तथ्याङ्क ऐन, २०७९ र तथ्याङ्क नियमावली, २०८०
- राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, नेपालको राष्ट्रिय तथ्याङ्क प्रणाली विषयगत लेखहरूको संगालो
- <https://nsonepal.gov.np>
- info@nsonepal.gov.np
- <https://sokaski.nsonepal.gov.np/>
- राष्ट्रिय योजना आयोग, प्रमुख आर्थिक सूचकहरूको प्रयोग विधि ।
- राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, वार्षिक प्रतिवेदन (आर्थिक वर्ष २०८२/८३)
- राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालयका विभिन्न प्रकाशनहरू ।

खण्ड - ५

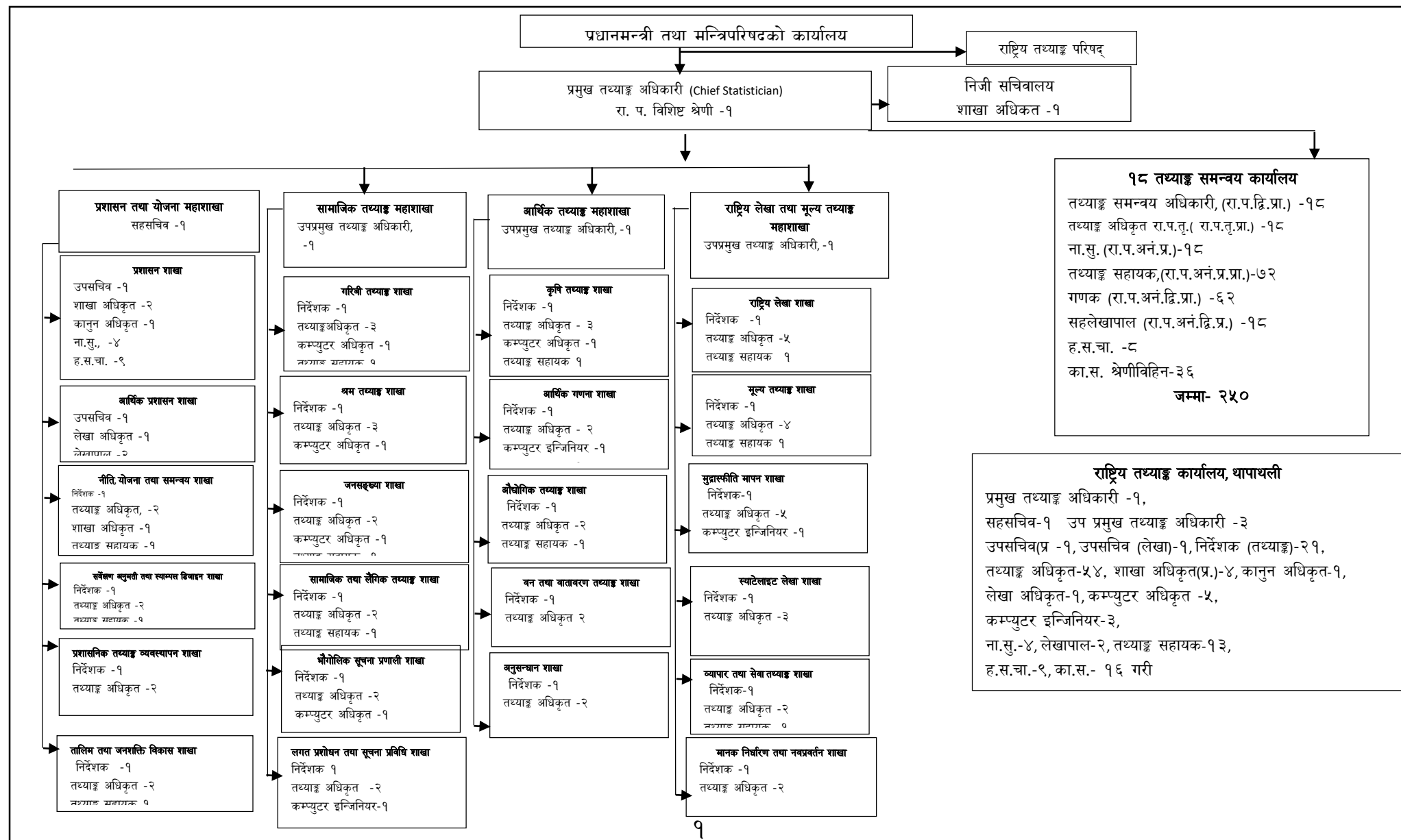
५.१ वैदेशिक भ्रमणको विवरण

राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालयबाट मनोनयन भएर आ.व. २०८२/८३ को चौथो त्रैमासिकमा विदेश भ्रमणमा गएका कर्मचारीहरूको विवरण तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका ४: विदेश भ्रमणको विवरण, आ.व. २०८२/८३

क्र.सं.	कर्मचारीको नाम	पद	स्थान/देश	वैदेशिक भ्रमणको		दातृ संस्था
				विषय	अवधि	
१.	दुण्डीराज लामिछाने	उपप्रमुख तथ्याङ्क अधिकारी	United Kingdom	Analysis for Action Cross-Partnership Visit-April 2026	19-24 April 2026	Office for National Statistics
२.	मनोहर घिमिरे	निर्देशक	United Kingdom	Analysis for Action Cross-Partnership Visit-April 2026	19-24 April 2026	Office for National Statistics
३..	कृष्ण तुलाधर	निर्देशक	South Korea	Regional Course on Crime and Statistics from a Gender Perspectives	15-19 June, 2026	SIAP/UNODC-KOSTAT CoE

नेपाल सरकार मन्त्रिपरिषद्को मिति २०८३।०३।३२को निर्णयानुसार यस कार्यालयको सङ्गठन संरचना

राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालयबाट निःशुल्क वितरण हुने पुस्तकहरु

Internal Migration in Nepal

International Migration in Nepal

Fertility in Nepal

Demographic dividend in Nepal

Persons With Disabilities In Nepal

The Status Of Children In Nepal

Population Projections for Nepal 2021-2051

National Population and Housing Census 2021, National Report

National Population and Housing Census 2021, Provincial Report

National Population and Housing Census 2021, Population Composition of Nepal

Nepal Population and Housing Census 2021, Urban / Rural Municipality

राष्ट्रिय जनगणना २०७८, संक्षिप्त नतिजा

राष्ट्रिय जनगणना २०७८, मुख्य नतिजा

राष्ट्रिय जनगणना २०७८, जनसाङ्ख्यिक सूचक

नेपालमा जनगणना

नेपालमा ग्रामीण तथा शहरी क्षेत्रको श्रेणीगत वर्गीकरण

National Population and Housing Census 2021, Housing and Household Dynamics in Nepal

राष्ट्रिय जनगणना २०७८, सामुदायिक प्रतिवेदन

राष्ट्रिय जनगणना २०७८ र सञ्चार माध्यम

National Sample Census of Agriculture- 2021/22 (District Summary by Province)

व्यवसायिक पशुपालन एकीकृत सर्वेक्षण २०७८ प्रमुख नतिजा

Nepal Living Standard Survey IV, 2022-23 (Summary Report)

National Industrial Survey 2019/20, Provincial Report

National Economic Census 2018, National Report

Commercial Livestock Integrated survey 2021, Nepal

Solid Waste Account for Urban Municipalities of Nepal, 2022

National Climate change survey 2022

Environment Statistics of Nepal 2024

नेपालको तथ्याङ्कीय झलक २०८३

Nepal in figures, 2025

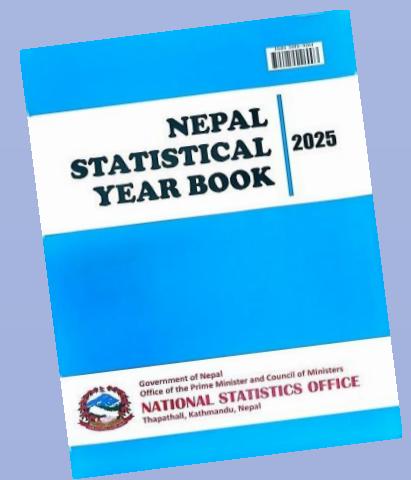
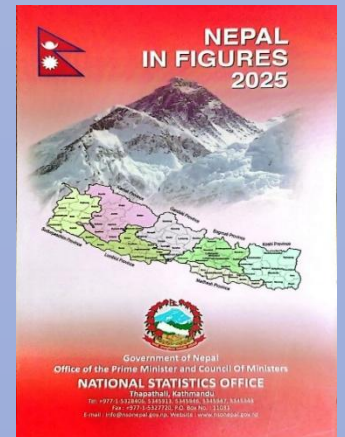
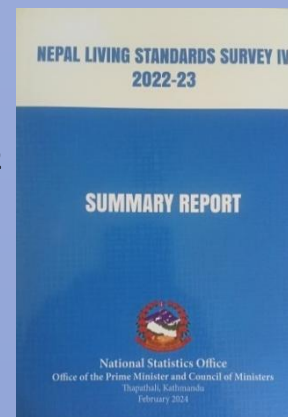
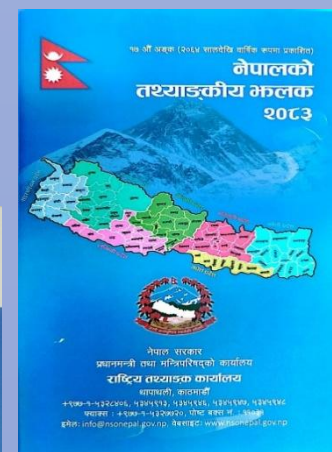
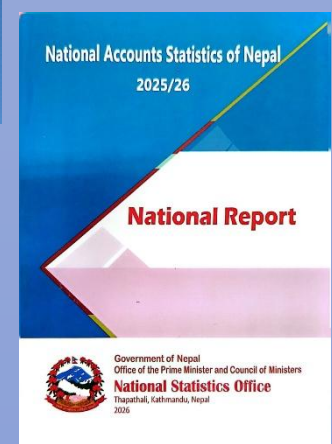
Nepal Statistical Year Book, 2025

Statistical Pocket Book of Nepal, 2024

National Accounts Statistics of Nepal 2025/26

Report of the Nepal Education Institution Survey 2023/24

Nepal Report of the National Hotel and Restaurant Survey 2023/24

राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालयबाट निःशुल्क वितरण हुने पुस्तकहरु

Internal Migration in Nepal

International Migration in Nepal

Fertility in Nepal

Demographic dividend in Nepal

Persons With Disabilities In Nepal

The Status Of Children In Nepal

Population Projections for Nepal 2021-2051

National Population and Housing Census 2021, National Report

National Population and Housing Census 2021, Provincial Report

National Population and Housing Census 2021, Population Composition of Nepal

Nepal Population and Housing Census 2021, Urban / Rural Municipality

राष्ट्रिय जनगणना २०७८, संक्षिप्त नतिजा

राष्ट्रिय जनगणना २०७८, मुख्य नतिजा

राष्ट्रिय जनगणना २०७८, जनसाङ्ख्यिक सूचक

नेपालमा जनगणना

नेपालमा ग्रामीण तथा शहरी क्षेत्रको श्रेणीगत वर्गीकरण

National Population and Housing Census 2021, Housing and Household Dynamics in Nepal

राष्ट्रिय जनगणना २०७८, सामुदायिक प्रतिवेदन

राष्ट्रिय जनगणना २०७८ र सञ्चार माध्यम

National Sample Census of Agriculture- 2021/22 (District Summary by Province)

व्यवसायिक पशुपालन एकीकृत सर्वेक्षण २०७८ प्रमुख नतिजा

Nepal Living Standard Survey IV, 2022-23 (Summary Report)

National Industrial Survey 2019/20, Provincial Report

National Economic Census 2018, National Report

Commercial Livestock Integrated survey 2021, Nepal

Solid Waste Account for Urban Municipalities of Nepal, 2022

National Climate change survey 2022

Environment Statistics of Nepal 2024

नेपालको तथ्याङ्कीय झलक २०८३

Nepal in figures, 2025

Nepal Statistical Year Book, 2025

Statistical Pocket Book of Nepal, 2024

National Accounts Statistics of Nepal 2025/26

Report of the Nepal Education Institution Survey 2023/24

Nepal Report of the National Hotel and Restaurant Survey 2023/24

